

BIBLIOTEKA UNIWERSYTECKA

KUL

V-23925/
1937

HATOMIM Nr. 4

Cena 2 zł.

מחירו 2 זהובים סבר המשלוח

Adres: „HATOMIM”

WARSZAWA

Nowolipki 19 m. 2.

Konto rozrachunkowe : לכספים
Nr. 795,

P.K.O. Z. GURARJE Nr. 21.017
dla „Hatolim”

Printed in Poland
Druk. «Grafia», Warszawa.

לוח התיקון

קוראנו הנכבד הרב ארי' יהודה ליב ליפשיץ מווארשא העירונו
על איזה שגיאות שנפלו בקובצנו בחוברות הקודמות.

ואל"ו הם:

חברת א'	עמוד ח	שורה ב'	עושה	נדפס	צ"ל
" "	" "	" ג'	עושה	עושה	עושה
" "	" "	" "	מוהר"ר	מוהר"ר	מוהר"ר
" "	" "	" י"ב	ידבוק עצמו	ידבוק עצמו	ידבוק עצמו
" "	" "	" י"ח	אפריון נמטר	אפריון נמטר	אפריון נמטר
" "	" "	" כ"א	או"נ ה"ה מאוה"ג	או"נ הרב המאוה"ג	או"נ הרב המאוה"ג

כן נפלה שגיאה ב"ליקוטי דיבורים" ליקוט י"ג שנוכר שמה אשר כ"ק
אדמו"ר בעל צמח צדק נ"ע הי' בקי בע"פ גם בס' הדקדוק "המסלול".
ובאמת צ"ל ס' "המכלול" מהגאון הקדמון ר' דוד קמחי ז"ל.

Biblioteka Uniwersytecka KUL

1001442878

26/dk/109

יום בשורה הוא!

ע"י בית מסחר והוצאת ספרים "שניאור" יצא לאור מחדש הספר המפורסם

שדי חמד

מאת הרה"ג המפורסם הר' חיים חזקי' מדיני זצ"ל, המכונה הח"מ (זרח לעולם בירושלים שנת תקצ"ד ומנוחתו כבוד בחברון שנת תרס"ה).

והוא אנציקלופדי' תורני ע"פ אלף-בית היחיד במינו — דכולה בה, כללי הש"ס ופיסלים, אסיפת דינים ושו"ת, מלא וגדוש בחריפות ובקיאיות, חידוש פלפול וסברא, דבררים ברורים, סגנון קל, שפה צחה וסדר נכון. נלקט מכל הספרים ראשונים, אחרונים, גאוני ומנו — בענינים המתענינים תמיד במציעות שונות.

הספר נדפס בתבנית גדול ומחזיק ארבעה אלפים עמודים, נחלק לשמונה עשר חלקים ונכרך בשבעה כרכים.

כשיצא לאור בפעם הראשון לפני חמשים שנה, נמכר מיד — מגודל נחיצותו — כל ההוצאה, והי' מיקרי המציאות מאד, ועתה זכיתי ב"ה לקנות הזכות ממנו לעולם ולהדפיסו מחדש על נייר טוב מאד ובהידור גדול; אמנם מפני ההוצאות הגדולות שיש בזה הדפסתי מספר מצומצם וכל המודם זכה!

מחירו: 200 זהובים פולנים, 8 לירות שט., 40 שקלים אה"ב.

כדי להקל שיהי' ביכולת כאו"א להביא אוצר נחמד הזה לביתו, אני מוכרו גם בחלקים אחרים, כל חלק — 12 זהובים 10 שילינג שט., 2.50 שקל אה"ב.

הספרים שיצאו לאור בשנת תרע"ז ע"י בית מסחר ספרים "שניאור" זלמן שמאָטקין מיראנאָוסקע 32 לבד אהן שכבר יצאו בשנים הקודמות,

- 1) חידושי התם סופר על מס' כתובות, ועל פ' האומנין והשוכר במס' ב"מ המחיר— 5.
- 2) " " " " " " ביצה ועל סוגי' דמוקצה, ונלוח אליו בסופו ביאורים לתת"ס מאת הר' משה אפרים מייזלש, המחיר 3,50
- 3) " " " " " " בבא בתרא עם ביאורים מהנ"ל, — 5.
- 4) " המאירי ז"ל על מס ברכות, וקונט' בית יד, על דיני נטילת ידים, ותולדות רבינו המחבר ז"ל המחיר— 3
- 5) מגן אבות מהר' מרדכי בנעט ז"ל, באור על ל"ט מלאכות-שבת, ושרשיהן בש"ס ובפוסקים המחיר— 5

חמשה ספרי חוסר

- א) שערי חשוכה לרבינו יונה גירונדי ז"ל המחיר — 50.
  - ב) ספר היראה " " " " בהוספות אגרת התשובה ויסוד התשובה
  - ג) ספר הישר מיוחס לרבינו יעקב תם ז"ל — 25.
  - ד) ארחות חיים לתרא"ש ז"ל, עלים לתרופה — אגרת הגרא ז"ל המחיר — 25.
  - ה) ארחות צדיקים — ס' המדות — מקדמן " — 50.
  - ו) תומר דבורה לרבינו משה קורדוויירו (הרמ"ק) ז"ל, בהוספות קונט' קנאת האמת ותוכחה לרבינו חיים וויטאל ז"ל, המחיר 25.
- כולם ביחד בכריכה מהודרה המחיר — 2.

הערה מן המערכת

מפני סבות שונות איננו מדפיסים הפעם המדור „שלום אחים“. ויבוא אי"ה בחוברת הבאה.

מודעה מלשכת הישיבה

„תומכי תמימים“

מבקשים אנו סליחה מאת ידידנו הנכבדים ה"ה: הרה"ג שלמה אהרן קאזארנאָווסקי שליט"א ברוקלין, ר' יהודה לייב ראָזמאַן שי' נויאַרק, ר' יחזקאל גרינשטיין שי' מלאַנדאָן, המשתדלים הרבה לטובת ישיבתנו הק' ועל פי טעות הדפוס נשמט שמם הטוב מבין רשימת המנדבים והעסקנים בלוח הישיבה, ואתם הסליחה.

לשכת ישיבת „תומכי תמימים“
ל י ו ב א ו ר י ט ש

מודעה

לשכת מעתיקי כתבים בישיבת „תומכי תמימים“ ליובאָו טש באַטוואָצק, מבשרת שת"ל הוציאו לאור מאמרי דא"ח, וביניהם ההמשך הידוע משנת עת"ר, המחזיק כ"ח גליונים (בויגען) 224 עמודים, מעותקים על ידי מכונת כתיבה על נייר טוב וכו'.

כן ישנם להשיג מאמרי כ"ק אדמו"ר שליט"א שלא יצאו בדפוס, ונעתקו על מכונת כתיבה כנ"ל.

דומתענינים לקנות דא"ח יקבלו רשימה מפורטת וכל הקודם זכה.

לפנות עפ"י כתובת זו:

Słow. «Tomchej Tmimim»
dla Ksowim
Otwock

מודעה מ„איגוד תלמידי התמימים“

מודיעים אנהנו בזה, כי עפ"י החלטת ועדנו, התחלנו להוציא לאור השיחות קודש מכ"ק אדמו"ר שליט"א מליובאָוויטש שאמרם בזמנים שונים כמו בשמח"ת, י"ט כסלו ופורים, שנרשמו בדיוק ע"י אחד השומעים.

ולפי שישנן ברשותנו הרבה רשימות משיחות הנ"ל שנאמרו בזמנים הקבועים בשנים שעברו, החלטנו להוציא לאור הדפוס במשך כל חדשים וחדשים שיחה אחת בחוברת הנק' „ליק טי דיבורים“.

המחיר של כל ליקוט הוא 20 גרוש.

כן יצא בכרך אחד השיחות מליקוט ח' עד ליקוט י"ט, מגילת י"ט כסלו וקובץ אמירת תהלים ביחד במחיר 2 זהובים.

לפנות על הכתובת:

Red. „iLkutej Diburim“

Warszawa

ul. Nowolipki 19 m. 2.

כא.

כעבור חדש ימים בא מועד אשר אחי מיכאל נסע לליובאוויטש לכ"ק אדמו"ר הצמח צדק וצוקללה"ה נבג"מ זי"ע. כשנכנס לכ"ק אדמו"ר ויספר לו על אדות הילדים ראה אחי אשר פני כ"ק אדמו"ר נהרו משמחה ויברך את כולנו ויצו כי נשמור על הילדים כשנה ואחר כך גוליתם לבתיהם. הילדים ישבו אצלינו וילמדו יחד עם ילדינו אצל המלמד ר' ירוחם זאב ויעשו חיל בלימודם.

ומאו בערה בי התשוקה להתעסק בפדיון שבויים ולא יכולתי להתאפק ואסע לכ"ק אדמו"ר לליובאוויטש ואגלה לפניו את תשוקתי הגדולה הלוו.

כ"ק אדמו"ר הסכים לזה ויסדר לי סדר עבודה בזה וכשלושה ארבעה חדשים בשנה – פעם בקיץ ופעם בחורף – הייתי נוסע למקומות שונים לפדות את הילדים החטופים שנמסרו לקאנטאָניסטען.

כשבע שנים עסקתי בזה עד אשר נפילתי בפח וכפשע הי' ביני ובין המות. וכאשר נפדיתי נסעתי לכ"ק אדמו"ר ויבחר לי למקום שבתי את העיר גלוצקאו ויברכני באריכות ימים ויבטיחני הבטחת "עמי במחיצתי".

היום או מחר – סיים החסיד ר' חיים יהושע – תשוב נשמתי אל יוצרה ובקשתי האחרונה מכם היא אשר אחר סתימת הגולף יאמרו מנין אנשים מאנ"ש בלשון הזה:

כ"ק אדמו"ר. חתן כ"ק אדמו"ר ונכד כ"ק אדמו"ר; עבדכם חיים יהושע בן אסתר מת וטרם מותו עשה אותנו לשלוחי מצוה להודיע לכ"ק אדמו"ר כי עבדכם חיים יהושע בן אסתר מת ולהזכיר לכ"ק אדמו"ר את הבטחתו שהבטיח לעבדו חיים יהושע בן אסתר בעד עבודתו במצות פדיון שבויים, הלא היא הבטחת "עמי במחיצתי".

כב.

כולם הבטיחו לר' חיים יהושע למלאות בקשתו. למחר בקר אחרי אשר התפלל ר' חיים יהושע תפלת שחרית והניח תפילין דר"ת מסר את נשמתו בדעה צלולה ובאמירת שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד.

בו ביום הובל ר' חיים יהושע לקברות וכשנסתם הגולף עמדנו עשרה אנשים – כל זה ספר הרה"ח ר' דוב זאב – ואמרנו את הנוסח דלעיל.

וכשבאתי אהרי כן לכ"ק אדמו"ר לליובאוויטש * – סיים ר' דוב זאב את ספורו – וספרתי לו את אשר ספר ר' חיים יהושע ואת אשר בקש אותנו אמר כ"ק אדמו"ר:

עשי' לעילא. עבודה בפועל בריינגט צו די העכסטע מדריגות. א קלוגער חסיד האָט זיך בעזאָרגט מיט אַ שיינעם אָרט. דער טאַטע איז אַ וואָרטסמאַן. ער וועט געוויס מקיים זיין.

* כוונתו על כ"ק אדמו"ר הרה"ק מוהרי"ש בנו של כ"ק אדמו"ר בעל צמח צדק.

מיכאל כבר נתעורר משנתו ואגיד לו את השערתי ואמהר הביתה.

ב.

בבואי הביתה ראיתי אשר אחד היהודים יושב לו אצל ילדי אפרים זלמן, הערתי את אנשי ביתי ואספר להם בלחישה אשר היהודים חאלה חוטפים המה ואשר הם מוליכים שני ילדים אסורים בחבלים שבלי ספק ילדים גנובים המה.

היהודי שישב אצל בני אפרים זלמן אמר: כנראה שילד זה הוא ילד טוב ואותי יסר היושב בשמים בשני ילדים משוגעים המדברים סרה והייתי מוכרה לאוסרם בחבלים והנני מוליכם לוויטבסק אל הרופא המומחה אשר שם.

אחי מיכאל נתן להילדים לאכול ולשתות ויסגרם בחדר ויבא לביתי וכראותו את היהודים בערה חמתו בו ויגש אליהם ויאמר, שלום עליכם יהודים האפערס (חוטפים) כרגע תעזבו את הבית ואם לאו מרה תהי אחריתכם.

היהודים טרם הבינו כי נתפשו בכף ויאמר האחד לחברו נסעה ונלכה הלא רואה אתה שנפלנו בין יהודים בלא לב שאין מרחמים על אומלל כמוך המוליך בניו המשוגעים אל הרופא.

אני - אמר היהודי - יושב ג"כ בכפר כמוכם, ובראותי אשר הסמאליאר (** הגר ביער נשתגעו לו שני ילדיו ואין רופא להם, חמלתי עליו וארתום את סוסי והנני מוביל אותו ואת שני ילדיו לרופא מומחה בוויטבסק.

היהודים עזבו את הבית בחרי-אף ובבואם אל עגלתם ויראו שהילדים אינם, חורו מיד בקול צעקה, אבל מיד הבינו שצעקתם לא תועיל להם וימהרו לעזוב את הכפר ושני הילדים נשאר אצלינו.

גיטי מנעורינו יושבים בכפר זאסטקע הסמוכה לקאליסק* אשר עוד אבינו ר' אברהם ישראל - מחסידי כ"ק רבנו הזקן ובנו כ"ק רבנו האמצעי וצוקלה"ה נבג"מ ז"ע - נתישב שם וידריכנן ללמוד ולעסוק בעבודת האדמה וגם היינו מתחזקים לעסוק במצות הכנסת אורחים.

יט.

באחד מלילות החורף בשנת תקצ"ה או תקצ"ו והנה קול דופק בדלת, וארד ממטתי ואפתח את הדלת וארא והנה שני יהודים עטופים אדרות חורף מכוסים בשלג עומדים בפתח.

הושטתי להם ידי בברכת שלום עליכם ואבקשם להסיר אדרותיהם ולגשת אל התנור להתחמם, כבדתיים בכוס חמין ואגיש לפנייהם גם לחם גם חמאה ומיץ חלב.

המה ישבו לאכול ואנכי יצאתי לבקר את הרפת, בצאתי החוצה שמעתי כמו קול ילד בוכה ולא שמתני לבי לזה בחשבי כי קול חתול הוא, אך בהתקרבי יותר אל המקום שמשם בא הקול שמעתי הברת קול ילד ואקרא מי הוא הבוכה, אנכי בנימין השיבני קול רועד, ואלך אחרי הקול ואקרב אל עגלת החורף שהעמידו היהודים האורחים בקצה החצר ואביט רועד עבר בכל עצמותי: שני ילדים שוכבים אסורים בחבלים, אחד ישן והשני בוכה.

בימים ההם נתרבו ה"חוטפים" כלומר אנשים שהיו חוטפים וגונבים ילדים עברים ומוכרים אותם אל הקהלות למסרם לצבא, ובראותי את הילדים שערתי מיד שהאנשים הללו חוטפים המה והילדים גנובים ואתפחד פן יגנבו גם את לדינו, ואמהר ואסיר את החבלים מעל הילדים ואורידם מעל העגלה ואוליכם לבית אחי מיכאל שעמד בגן. אחי

(* פלך וויטבסק.

(** עושה זפת.

מיעקאטערניאָסלאָוו סיפר אשר בימי היותו שוד"ר אצל כ"ק אאזמור"ר הרה"ק מוהר"ש נבג"מ ה' בא גם לעיר גלוצקאוו ושם גר אחד מוקני החסידים - ר' חיים יהושע ה' שמו - ובכל פעם בואו לגלוצקאוו ה' מתענג לשמוע ממנו ספורים מחיי החסידים הזקנים. בבואו פעם לגלוצקאוו - הדבר ה' בשנת תרל"ז - ה' ר' חיים יהושע כבר זקן בן שמונים ושבע שנים, ובהרגישו כי בא מועד פקודתו קרא לוקני החסידים בעיר, ר' אברהם זלמן הכהן, ר' שלמה מנחם המלמד, ר' אפרים פישל מלמד ויבקש לקרא גם את השוד"ר האורח.

כשמוע הרה"ג הרד"ו אשר החסיד רח"י נחלש הלך לבקרו, כשבוע ימים חלה רח"י את חליו - אפיסת הכחורג - אבל דעתו היתה צלולה עד הרגע האחרון ויספר למבקריו ספורים שונים ובקשתו האחרונה היתה:

בשנת תקצ"ג או תקצ"ד - כך התחיל את בקשתו - ה' כל שמונת ימי הנוכה אצל כ"ק אדמור"ר הצמח צדק וצוקללה"ה נבג"מ זי"ע בליובאוויטש וישמע שלשה דרושי דא"ח ויסוד כולם ה' אשר מלחמת היונים היתה מלחמת רוחנית כמאמר כתבו לכם על קרן השור שאין לכם חלק באלקי ישראל וע"י מס"ג של ישראל נצחום, ויפליא כ"ק אדמור"ר את העבודה דמסירת נפש על קידוש שמו ית' כר' עקיבא וכדומה.

ואני - אמר ר' חיים יהושע - אז ככן ארבעים שנה ויותר וארבעה אחי ושני

יהושע א) נ"ע אסור בזיקים לויטבסק ה' הישיש ר' גבריאל בשקלאָוו על חתונת נכד בנו הצעיר, ויתעכב במסעו הזה איזה חדשים. כשחזר לביתו לויטבסק כבר פעלו אצל נציב העיר שימסור את ר' חיים יהושע למשפט אורחים ילפי שהישיש ר' גבריאל ה' חשוב מאד אצל נציב העיר ב) הלך אליו לדבר עמו ולהפך בזכותו של החסיד ר' חיים יהושע וימצא חן בעיני הנציב וימלא את בקשתו לתת חופשה לר' חיים יהושע אבל בתנאי שיעזוב את גליל לויטבסק ואיש לא ידע מזה.

בשנת תר"ו נפטר ר' גבריאל נושא-חן זקן ושבע ימים, בן מאה ועשר שנים ויפדהו הגאון ר"א ג) וישא עליו קינה הי חסיד הי עניו. כעבור שתי שנים מתה גם אשתו החסידה חנה רבקה, תנצב"ה.

כשלשה חדשים ישב ר' חיים יהושע תפוס בבית האסורים בוויטבסק עד אשר שחררו הנציב וילוה לו כ"ק אאזמור"ר הרה"ק ד) איזה סכום לעשות בו מסחר וקנין ויעצהו לקבוע דירתו בעיר גלוצקאָוו ה) ויברכהו לדרכו.

ויחי רח"י כעשרים וחמש שנה בעיר גלוצקאוו ויתפרנס בכבוד, ומוזמן לזמן ה' נוסע לליובאוויטש לכ"ק אאזמור"ר הרה"ק בעל צמח-צדק ואחרי הסתלקותו - לבנו כ"ק אאזמור"ר הרה"ק מוהר"ש וצוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

יח.

1) החסיד הידוע ר' דוב זאב נ"ע

א) ע"י ביאיר נתיב לאגרת הקדש של כ"ק אדמור"ר בעל צמח צדק וצוקללה"ה נבג"מ זי"ע - בחוברת 10.

ב) כשהלשינו על כ"ק אדמור"ר האמצעי וצוקללה"ה נבג"מ זי"ע והביאווה לויטבסק פעל אז ר' גבריאל אצל נציב העיר להקל את מאסרו ותחת להושיבו בבית האסורים הכללי הושיבוהו בבית איש פרטי תחת משמרת שוטרים.

ג) אדות הרה"ג ר"א מוויטבסק ע"י, התמיים חוברת רביעית במדור, אבות החסידות פרק כ"ב.

ד) כ"ק אדמור"ר בעל צמח-צדק.

ה) פלך טשערניגאוו ברוסיא הקטנה.

ו) להשלמת ענינו של החסיד רח"י נ"ע הנני מעתיק בזה אחד מספורי הרה"ח ר' דוב זאב נ"ע.

דורי דורות, יתן ויהזור ויתן לך ה' הצלחה בכל אשר תפנה, עושר ונשיאת חן בעיני כל רואיך. סגור את חנותך ותתחיל לסחור באבנים טובות ומרגליות.

טז.

שמח וטוב לב בא ר' גבריאל לביתו ויספר לאשתו את כל אשר דבר כ"ק רבנו ואת הברכה אשר ברכו, ושאל אותה על אדות המטבעות אשר היו נוצצות ומבריקות.

אנכי - השיבה לו אשתו - שפשפתי אותם בחול עד אשר הי' להם ברק ויתנוצצו ככוכבים אשר בשמים, למען אשר ירחם השי"ת וכ"ק אדמו"ר ירים אותנו אשר גם מזלנו יתחיל להתנוצץ ולזרוח ואויבנו יבוש.

ר' גבריאל סגר את חנותו ויתחיל לסחור באבנים טובות, וה' הצליח לו בעסקו זה וימצא חן בעיני האצילים בעלי האחוות בסביבות וויטבסק ויהיו בין קונו התמידים ויתפרסם שמו גם בין שרי הממשלה ומיום ליום נתרחב ונתגדל מסחרו והמלשינות עליו נשכחה מלב איש, ולתקופת השנה הולידה אשתו את חיים בנם הבכור.

עברו שלש שנים והחסיד ר' גבריאל עשה עושר רב, כי בכל אשר הוא פונה הוא מצליח ונושא חן וחסד בעיני כל רואיו, ויכנהו "ר' גבריאל נושא-חן".

כארבעים שנה עסק ר' גבריאל במסחרו, ויתחתן בבניו ובנותיו עם חשובי עיר שקלאוו. אחרי כן עזב את מסחרו ביד בניו וישב על התורה ועל העבודה ויעסוק בצדקה ובגמילות-חסדים, והי' ביתו פתוח לרוחה ולרגליו נתברכה ונתגדלה עדת החסידים בעיר וויטבסק יע"א.

יז.

בעת אשר הביאו את החסיד - ר' חיים

טו.

כשהניח ר' גבריאל את צרור הכסף לפני כ"ק אדמו"ר. צוה לו כ"ק אדמו"ר לפתוח את הצרור ולמנות את הכסף, ויראו והנה המטבעות מבריקות הנה כאלו אך זה עתה יצאו מבית היציקה ויפלא הדבר בעיני ר' גבריאל ולא ידע פשר הדבר.

כ"ק רבנו הזקן נשען איזה זמן על זרועות קדשו ואחר כן הגביה ראשו הק' ויאמר:

בתרומת המשכן היו זהב כסף ונחשת ולא הי' דבר המבריק וזלת מראות הצובאות שמהן נעשה הכיור וכנו. הכיור וכנו הוא הבא באחרונה בכל כלי המשכן ותשמישו הוא בראש כל עבודות המשכן, כי נעוץ תחלתן בסופן.

הגד לי - אמר כ"ק רבנו הזקן - מאין בא לך כסף זה.

ויספר ר' גבריאל לרבנו הזקן אשר זה יותר מעשר שנים שאביו ואחיו וכל בני משפחתו רודפים אותו עד אשר הרסו את מצבו. אמנם הוא לא שת לבו לזה, וכעת בקבלו את ההערכה וספר לאשתו כי אין לו במה לסלק את ההערכה, הלכה אשתו - חנה רבקה בת ביילא - ותמכור חלק מתכשיטי' ואת המרגליות, שלא בידיעתו, ותביא לו צרור זה ותאמר כי פה יש כל סכום ההערכה ותדרוש מאתו שילך תיכף למסור את הסכום לכ"ק. הוא אמנם רצה לחכות עד בא המשולח אבל בינתיים קרה לו אסון שהלשינו עליו ויודעי דת אומרים שיהי' עליו עונש חמור בקנס גדול ולכן פחד שמא ילכו המעות וימהר ויביאם לכ"ק.

כ"ק רבנו נשען על זרועות קדשו משך זמן מה בדבקות ואח"כ הרים את ראשו הק' ויאמר:

בת דינא בטל דינא, יתן דה' לך ולאשתך בנים ובנות ואריכות ימים לראות

י.ג.

בחג השבועות שנת תרכ"א - סיפר הלאה הראא"פ - שחל להיות ביום הרביעי וביום החמישי בשבוע, הייתי בליובאוויטש אצל כ"ק אדמו"ר בעל צמח-צדק, ובסעודת יו"ט שני שנערכה בבית הכנסת הקטן זכיתי לעמוד אצל כ"ק הרה"צ ר' חיים שניאור זלמן בן כ"ק אדמו"ר בעל צמח צדק.

כ"ק אדמו"ר ישב בראש השלחן. על חג השבועות בא אז גיסו של כ"ק אדמו"ר ה"ה כ"ק הרה"צ ר' מנחם נחום* בן כ"ק אדמו"ר האמצעי, וישב לימין כ"ק אדמו"ר, ולשמאלו של כ"ק אדמו"ר ישב בנו הבכור כ"ק הרה"צ ר' ברוך שלום. בנו השני של כ"ק אדמו"ר ה"ה כ"ק הרה"צ ר' יהודה ליב ישב לימין הרה"צ ר' מנחם נחום. כ"ק הרה"צ ר' חיים שניאור זלמן ישב משמאל אחיו הרב"ש. כ"ק הרה"צ ר' ישראל נח ישב מימין אחיו הר"ל וכ"ק הרה"צ ר' יוסף יצחק ישב משמאל אחיו הרחשו, וכ"ק אדמו"ר הר"ר שמואל ישב לימינו של אחיו הר"ב.

חנניו של כ"ק אדמו"ר לא היו באותו מעמד, ואחרי בני כ"ק אדמו"ר ישבו נכדיו ואחריהם זקני אנ"ש הרבנים המפורסמים.

ואני - סיפר הראא"פ - שזכיתי לעמוד אז אצל כסאו של כ"ק הרה"צ ר' חיים שניאור זלמן, עמדותי רק במרחק שני כסאות ממושב קדשו של כ"ק אדמו"ר ואזכה לשמוע כל הגה שיצא מפי קדשו.

מה שראיתי ושמעתי בחג השבועות ההוא הוא מסכת בפני עצמה ואין מערבין ענין בענין, ואספר רק מה שנוגע לספורנו זה אדות ר' גבריאל.

י.ד.

תחלת דברי קדשו של כ"ק אדמו"ר הי' :

כשהייתי כבן שש בחג השבועות תקנ"ה ביו"ט שני בשעת הסעודה אמר כ"ק אדמו"ר* ; בחג השבועות תקכ"ה בסעודת יו"ט שני אמר כ"ק מורנו ורבנו***) וספרתם לכם, וספרתם הוא מלשון ספירות ובהירות, וספרתם לכם, צריכים לעשות שיהי' הלכם בהיר.

וישען כ"ק אדמו"ר על זרועות קדשו וישורר את הניגון של הארבע בבות****) בדבקות גדולה.

ואחר כך הגביה את ראשו וזק' ויאמר בניגון של שאלה :

ובמה מספרים את הלכם.

ותוך כדי דבור אמר בניגון של תשובה :

במה מספרים את הלכם - בשבע שבתות תמימות, בבירור שבע המדות שכל מדה ומדה תהי' כלולה משבע, ושבע המדות עצמן יהיו שבע שבתות דשבת אינה צריכה בירור.

וכאשר גדלתי בשנים - סיים כ"ק אדמו"ר בעל צמח צדק - והתחלתי להכיר את חסידי כ"ק אדמו"ר ראיתי אשר הם קיימו את וספרתם לכם, זיי האָבען געמאַכט אַ ליכטיגען לכם.

רו"ל אמרו - סיים כ"ק אדמו"ר בעל צמח צדק - לפיכך נקראו הראשונים סופרים שהיו סופרים כל אותיות שבתורה, וחסידי כ"ק אדמו"ר נקראו סופרים שהיו סופרים כל האותיות שאמר להם כ"ק אדמו"ר ביחידות.

* מושבו הקבוע הי' אז בעיר גיעושיץ באוקראינא.

** כ"ק רבינו הזקן בעל התניא.

*** המגיד ממעזריטש.

**** עיי' התמים חוברת חמישית.

לכ"ק רבנו, והשמחה הגדולה שהוא שש ושמש
תמיד לקיים רצונו, הבינה שדבר מה יצוק
בקרבנו ותשאלהו פשר הדבר.

אז גלה ר' גבריאל את אונה אשר
לרגלי הרדיפות עליו מבני משפחתו נתרושש
ונהרס מצבו ואין לו אותו הסכום אשר העריך
אוחו כ"ק רבנו הזקן.

ותאמר לו אשתו הלא כמה פעמים
הגדת לי אשר כ"ק רבנו אומר תמיד
בתורותיו, שצריכים להאמין ולבטוח בה'
ולהיות בשמחה ומדוע תצטער. בטח יעזר
הש"ת ונוכל לסלק את ההערכה שהעריך
אותנו כ"ק רבנו.

יב.

החסידה חנה רבקה — כך הי' שמה
של אשת ר' גבריאל — הלכה ותמכור את
המרגליות שהי' לה ועוד חלק מתכשיטי'
ותביא את כסף הפדיון לאישה, ותאמר לו
הנה כבר יש לנו הסכום אשר העריך אותנו
רבנו, ותמסור לו חבילה צרורה, ותאמר פה
נמצא כל הסכום, ותיעצהו לנסוע תיכף
לליאונא למסרו ליד קדשו.

ר' גבריאל השיב לה אשר כפי הרגיל
הנה כשכ"ק מעריך איזה הערכה על החסידים,
אוי הוא שולח אחר כך את משולחו לאסוף
את כספי ההערכה, ובטח גם עתה יהי' כן.
ולכן נחכה עד אשר יבא המשולח.

כעבור איזה זמן הלשינו אותו אחיה,
וגם גרמו לו הפסד גדול, ויפחד ר' גבריאל
פן יודרש לו הכסף, ולא יוכל לעמוד בנסיון,
ויקח את צרור הכסף ויקם וילך לליאונא.

בבואו לכ"ק רבנו הניח את צרור הכסף
על השלחן, ויאמר אשר להיות שמצבו אינו
מרווח כמו שהי' מלפנים, הנה מכיון שבא
לידו הסכום שהעריך אותו כ"ק אדמו"ר, ופן
ואולי יקראנו אסון ולא יוכל לסלק בעת בא
המשולח כנהוג לכן הקדים להביאם בעצמו.

כעבור איזה שנים פגשוהו בעיר
שוניציאן * אחדים מחבריו בישיבות
בימי חברותם, וישבח ר' אברהם דוב לפניהם
את החסידים ויסביר להם גם איזה דברי
תורה של החסידים.

חבריו מלפנים כשמעם שנעשה לחסיד
בערה חמתם מאד ויתנפלו עליו ובעזרת עוד
אברכים מתנגדים הכוהו פצועהו וישברו את
חוטמו, ומני אז כנוהו חסיד אוללא בשם ר'
אברהם דוב בעל החוטם.

וכשהגיע זמן פטירתו אמר: קרוב
לחמשים שנה הייתי עבד מקושר לכ"ק רבנו
הזקן וכ"ק בנו אדמו"ר האמצעי ועסקתי
בדברי תורתם, ואין אני מרגיש בעצמי שום
יפוי כח בעבודתי, זולת אותה הזכות שזכיתי
להיות מוכה בשביל החסידות, ויבקש את
חבריו החסידים אשר בכל עת שיזכירו את
שמו יסיפו גם את כינויו בעל החוטם, כי
זה כל זכותו שלוקח עמו צדה לדרך רחוקה
כזו, ומכיון שחבריו הבטיחוהו לקיים בקשתו
מסר את נשמתו ליוצרו במנוחה שלמה.

יא.

החסיד ר' גבריאל אשר נתחנך בין
החסידים הראשונים של רבנו הזקן ידע היטב
כל דרכי החסידים וישמרם ויקיימם במסירת
נפש, ולא חלל את הקדש להתאוונן לפני כ"ק
רבנו על אדות מצבו החמרי, ואפילו על אדות
היותו חשוך בנים.

אמנם מסבב הסבות, יתברך, סבב עילה
וסבה אשר בה ועל ידה נושע ר' גבריאל
בישועה משולשת בבני חיי ומזוני.

פעם נודמן לכ"ק רבנו הזקן ענין של
פדיון שבויים ויעריך רבנו את ר' גבריאל
בסכום נכון למצוה זו.

כשספר ר' גבריאל לאשתו את דבר
ההערכה ראתה אשר הפעם איננו בשמחה
כל-כך ובידעה גודל התמסרותו של אישה

* פלך ווילנא.

לקנות מיני מתיקה או איזה לפת, ולא חפצו לקחת באמרם אשר על ידי זה יאבדו את הטוב.

איזה טוב יכולים לאבד ע"י אכילת לפת או מיני מתיקה בסעודת מצוה, שאלתי.

את הטוב האמיתי של טוב פת חרבה ושלוה בה – ענני אחד המסובים ויתן בשיר קולי, ואחריו ענו כל המסובים.

כשעתים ישבתי בחברתם, שמעתי גם דברי תורה אשר חזרו בשם מורם ורבים ולבסוף נודע לי גם סבת השמחה.

האיש המעוטף באלונגטית הי' קרובו של ר' מאיר רפאליס** ר' שמעון חיים שמו, מהאברכים המצויינים בין תלמידי הגר"א וזה איזה שנים שנתחבר אל הכת ונעשה לחסיד מקהיל קהלות ומדבר לפניהם דברי חסידות, וזה כיומים אשר קבוצת אברכים מתנגדים תפשוהו ויכוהו מכות רצח ולכן חבש אלונגטית על מכותיו, ולשמחת הזכות שזכה להיורט מוכה בשביל החסידות עשה סעודת מצוה.

השמחה ביסוריים בשביל החסידות והאהבה והאחווה ששררה בין חברי עדת החסידים בוילנא לא נתנו לי מנוח ולאט לאט התחלתי להתקרב אליהם עד אשר סוף סוף נעשיתי לאחד מבני חברתם הצעירים.

י.

בעיר אוללא*** הי' צעיר אחד ושמו ר' אברהם דוב קרובו של התורני החסיד ר' צבי הירש אשר מילדותו נתחנך בישיבות של המתנגדים והי' אברך בעל כשרונות טובים ופה מפיק מרגלית.

כשבא לאוללא כבר היו שם הרבה חסידים ולאט לאט נתקרב אליהם ויהי לחסיד נלהב.

צפופים, כי החדר קטן מאד, על השלחן מונח פת לחם שחור, בקבוק י"ש וכוסות קטנות. המסובים רובם לבושי קרעים ופניהם צנומות ודלות ומנגנים בקול שמחה אשר נגע ללבי מאד.

בין המסובים ישב לו איש גבה קומה ודל בשר, פניו לא היו ניכרים כ"כ כי היו ראשו ורובו פניו עטופים באלונגטית. מזמן לזמן הי' מוציא אנחה מפיו – כנראה מצער מכאוביו – אבל עם זה היתה שמחתו גדולה משמחת שאר המסובים.

ישבתי אצל הפתח ופניתי אל היושב אצלי בשאלה – בטח סעודת מצוה כאן.
– כן – ענני האיש – סעודת מצוה.
– ומי הוא הבעל שמחה הוספתי לשאול.
– האיש היושב שם בקצה השלחן – השיב האיש – ויורה באצבעו על האיש העטוף באלונגטית.

ט.

כשפסקו לנגן התחילו לברך ולהתברך בברכת לחיים ואז הבנתי שכל החבריא הלזו מבני הכת המה, ולפי שכבר ידעתי אשר אחי הר"מ* נעשה לחסיד נלהב ואדוק ברבו ובקרב לבי רחשתי כבוד רב לאחי הר"מ לכן נהניתי מזה שנודמן לי לראות מקרוב את בני הכת.

כבדו גם אותי בכוס, לקחתי את הכוס, ברכתי ברכת שהכל ולפי שלא ידעתי שמחה זו מה היא עושה קראתי בקול, מז"ט בעל השמחה, מז"ט לכל המסובים.

ברוכים תהיו ענו המסובים ובעל השמחה, ויתנו את קולם בשיר, כשכלו לנגן אמרתי שחפצי להשתתף בסעודת מצוה, ואחפוף לתת איזה אגורות

* ידוע אצל חסידי חב"ד בשם ר' משה ויילענקער מחסידי אדמו"ר חזקן ואחיו של הרניו מספר

הספור הזה.

** אחד מחשובי ויילנא ופרנס הקהלה.

*** פלך ויילנא.

וגיסותיו שהיו מקלורת את אשתו ואתו בקללות נמרצות.

ז.

חסידים הישנים - הי' הראא"פ אומר - לא היו מטרידים את כ"ק רבנו בעניניהם הגשמי' אפילו בדברים הנוגעים לנפשם ממש, כי כל כוונתם היתה לשם האמת ולא בשביל פניות עצמם אפילו בדבר הנוגע לנפש ממש. מרגלא בפומייהו דחסידים הישנים „משה רבנו לא האמינו בו ישראל מפני האותות שעשה, כי המאמין עפ"י האותות יש בלבו דופי, ובמה האמינו בו - במעמד הר סיני, שעיינינו ראו ולא זר ואונינו שמעו ולא אחר האש הקולות והלפידים" (לשון הרמב"ם בפ"ח ה"א מהלכות יסודי התורה).

החסידים ראו בעיניהם ושמעו באזניהם את האש, הקולות והלפידים בעת אמירת התורה של כ"ק רבנו הזקן ובוה נתדבקו לכ"ק אדמו"ר בדבקות רוחא ברוחא קדישא עילאה.

והחסידים שסבלו יסורי הגוף בשביל זה שהם חסידים היו מקבלים היסורים לא רק באהבה כי אם גם בשמחה רבה והיו יקרים בעיניהם כזבח וכקרבן.

ח.

חותן חותני הי' אומר - סיפר החסיד הראא"פ - אשר שמחתם של חסידי ווילנא ביסורי הגוף ומסירת נפשם על החסידות עשאוני לחסיד.

פעם אחת - סיפר חותן חותני - הייתי מהלך באחד הסמטאות של בני העניים בוילנא שהייתי רגיל לבקרם מזמן לזמן לקיים מצות מתן בסתר, ואעבור על אחד הבתים אשר חלונותיו נמוכים ומגיעים לארץ ואשמע קול מנגנים בשמחה. בטח כאן ברית מילה או חתונה חשבתי ואכנס להשתתף בסעודת מצוה. כשכנסתי ראיתי כעשרים איש יושבים

המגיד ממעזריטש נתהווה מחלוקת גדולה בין גדולי וויטבסק, מהם מימינים ומהם משמאילים, וחלק גדול מהאברכים ור' גבריאל בתוכם נטו אחרי רבינו הזקן ויקבעו להם מועדים קבועים ללמוד יחדו.

הורי האברכים, חותניהם ובני משפחתם היו רודפים אותם ככל אשר יכלו, בגלל אשר הלכו לכ"ק רבנו הזקן ללמוד תורת הבעש"ט, אבל ללא הועיל, וכל אשר הציקו להם יותר, דבקה נפשם יותר בדרך החסידות. גם הגביר ר' אהרן צבי, אביו של ר' גבריאל הי' מנגד לכ"ק רבנו, ולא פעם בקש את אדון העיר לגרש את חתן הרי"ל סג"ל מן העיר, אבל מאז אשר פתח כ"ק רבנו את שתי השאלות (הידועות*) גדל כבודו בעיני אדון העיר ולא יכלו לו.

ז.

וכאשר קבל כ"ק רבנו את המגידות בעיר ליאזנא הי' ר' גבריאל מן הראשונים ההולכים לכ"ק רבנו לליאזנא, ומני אז התחילו אביו, אחיו, גיסיו וכל בני משפחתו לרדפו בכל מיני רדיפות, ויתאמצו להרוס את מצבו.

אבל החסיד ר' גבריאל התאמץ ללכת בדרכו ולא שת לבו לכל אשר עשו לו אביו ואחיו ואחוזת מרעיהם מנגדי כ"ק רבנו וכפעם בפעם הלך לכ"ק רבנו לליאזנא.

מעולם לא התאונן ר' גבריאל לפני כ"ק רבנו על מצבו הגשמי אשר הלך ונהרס מיום ליום ע"י רדיפות בני משפחתו, וישתתף בסכומים נכונים בעין יפה כדרכו מאז בכל הצדקות אשר הטיל כ"ק רבינו הזקן על החסידים הן בעיני הכלל כמו החוקת רבותינו שבאה"ק תובב"א, פדיון שבויים וכדומה והן בעיני הפרט.

צער גדול הי' לו לר' גבריאל ולאשתו מזה שכבר עברו כחמש ועשרים שנה אחר חתונתם ובנים לא היו להם, וגם מהקנטת אמו אחיותיו

* א. שערן השמש, ב. רפואה למוכה שמש.

עליו, וישב האברך גבריאל כתשע שנים על שלחן חותנו ויעסוק בתורה ובעבודה.

ד.

בימים ההם קנה לו שם טוב בוויטבסק, בין הלומדים וגאוני העיר, האברך העילוי הגאון ר' שניאור זלמן יליד העירה הקטנה ליאזנא, חתנו של הגביר הרי"ל סג"ל, ורבים מבני העלי' בין האברכים הלומדים - ור' גבריאל ביניהם - היו פונים אליו בשאלותיהם וספקותיהם במקרא משנה גמרא הלכה ואגדה והיו נהנים מתשובותיו.

כעבור שנים אחדות הלך חותנו של ר' גבריאל לעולמו, ובכדי למצא טרף לביתו הוכרח ר' גבריאל להתחיל לעסוק במסחר, ויכנס לחנות הגדולה אשר הנחילו חותנו, אבל קבע עתים לתורה ומזמן לזמן הי' מבקר, יחד עם אחרים מחבריו בני תורה - ארז הגאון ר' שניאור זלמן להתענג מתורתו.

בימים ההם הלך כ"ק רבינו הזקן הררש"ז למעזריטש ובחזירתו לחיטבסק רעה העיר וגדולי וויטבסק והישיש ר' שלמה בראשם דרשו מאת חותנו הגביר הרי"ל סג"ל לגרשו מביתו, ואשר בתו תדרוש גט פטורין ממנו.

ה.

כ"ק רבינו הזקן הודיע להבד"צ דוויטבסק אשר הוא מוכן לעמוד לויכוח על אדות דרכו של הבעש"ט ותלמידו הוא מורו המגיד ממעזריטש, ואשר הכרוזים והחרמות שהוכרוזו על הבעש"ט ותלמידו המגיד ממעזריטש בשנת תקי"ז הם נגד הדין.

אחרי שקלא וטריא ארוכה של הבד"צ בשתוף שאר הלומדים שבעיר נחלט לקבל הצעתו של חתן הרי"ל סג"ל - כך קראו המנגדים לשיטת הבעש"ט והמגיד ממעזריטש את כ"ק רבינו הזקן - לשמוע מה בפיו. באמרם כי מתגאה הוא בתורתו.

אחרי ויכוח פומבי שארך כשבוע ימים וכ"ק אדמו"ר ביאר את שיטת הבעש"ט ומורו

לבהור לו ולמשפחתו הבאה עמו מעונור באחת מארבעת החצרים אשר לו בעיר.

ר"ג הודה לו על טוב לבו ויאמר אשר לטובת הנהלת העסק טוב אשר בזמן הראשון ידור בא' הנחלות של האציל חתנו.

וכעבור שנה אז קבע ר"ג את מגורו בעיר וויטבסק ויבנה לו בית וביהכנ"ס בחצרו ועשרה ת"ח ובי' נוונים על חשבוננו, ה"ה הפרושים היושבים בביהכנ"ס שלו ושוקדים בלימוד התורה.

ולאט לאט נכנס בנו הרא"צ בעסק הנהלת האחוזות ור"ג בעצמו בא רק מזמן לזמן לבקר ולפקח על ההנהלה.

ו.

נכבדי וויטבסק, בראותם גודל כבודו של ר"ג בעיני ראש העיר וחתנו, ועל ידם גם בעיני שאר השרים מנהלי העיר והגליל, מנוהו לראש הקהל, והר"ג במזגו הטוב עשה חסד עם כל.

עברו כעשר שנים ובנו הרא"צ התחתן עם נכבדי וויטבסק וישיא את בניו וארז בנותיו מתוך הרחבה, אך פתאום קרהו אסון כי במגפת החלי-רע, שהיתה - ל"ע - בקיץ שנת תצ"א מתה עליו אשתו.

עברו שלש רגלים ויקח לו רא"צ לאשה את בת בנו של אחד מזקני הלומדים בוויטבסק - הגאון ר' שלמה שמו - אלמנת ר' יואל מתמיד.

כארבע שנים אחרי נשואיו השניים נפטר אביו ר"ג בשם טוב ויספדוהו גדולי התורה ותקונן עליו כל עדת ישראל אשר בוויטבסק.

כשנה אחרי פטירתו של ר' גבריאל נולד בן לר' אהרן צבי ויקרא אותו בשם אביו גבריאל.

הילד גבריאל עלה על כל בני גילו בשקידה ובמזגו הטוב ואביו חנכו בחנוך טוב ועש חיל בלימודו, ובבואו לעונת הנשואין לקחו אחד מגדולי היחס בוויטבסק לחתן לבתו בתנאי שישב ויעסוק בתורה וכל מחסוריו

ב.

שני בנים היו לו לר' גבריאל שניהם כבר בעלי משפחה, הבכור ר' שלמה יעקב עוסק במסחר, והצעיר ר' אהרן צבי עודנו יושב ושוקד בתורה יחד עם אברכים בני גילו.

ר"ג ובנו רש"י החליטו לקבל הצעתו של האציל וישאר הרש"י לנהל עסקי האציל כאן ור"ג ובנו הצעיר רא"צ וב"ב נסעו לוויטבסק ואת בתיהם כאן מסרו לשלשה ת"ח לגור בהם חנם אין כסף.

כבוא ר"ג לוויטבסק הציגו האציל הצעיר לפני חותנו ראש העיר וויטבסק ויספר בשבחו. ראש העיר הראה לו פנים צהובות ויציע לו מקומו.

הזה נפלה בירושה נחלה מדודו בסביבות וויטבסק ויתנה במתנה לבנו הצעיר אשר התחתן עם האדון אדון העיר וויטבסק בימים ההם. ויבקש האציל הזקן את ר' גבריאל אשר יסע עם בנו האציל הצעיר לוויטבסק לנהל שם את אחוזותיו.

ר' גבריאל השיב להאציל אשר אף שקשה עליו לשנות מקום מגורו זה שהוא גר בו כבר יותר מיובל שנים מ"מ הפצו למלאות רצון השר אלא שהוא הפץ מראש לסדר את העסקים באחוזות האציל כאן ולמצא איש נאמן שימלא מקומו באמונה.

השר השיב לו בתורה ויגלה את הפצו אשר בנו הבכור של ר' גבריאל ימלא כאן מקומו.

ונעוריו ה' מתענון בספורי החסידים הזקנים וילקטם אחד אחד כמלקט מרגליות, ויחזור עליהם בדיוק גדול, וכשה' מספרם ה' מוסיף עליהם הקדמות ארוכות בתוארי הזמן והמקום ומתות האנשים שמהם קבל את הספור.

כשגשתך עם נכדתו של החסיד המפורסם הגביר ר' זאב וואלף נ"ע - המפורסם אלל חסידי חב"ד בשם ר' וועלוויל ווילענקער, אחד החסידים הגדולים של אדמו"ר הזקן בעל התניא וכו"ע - אז נפתחו לפניו שערי היכל ספורי חסידים.

חק קצוע ה' לו להר' זאב וואלף נ"ע אשר מדי שבת בשבתו - בקין בסעודה השלישית ובחורף במו"ש"ק - ה' יושב במסבת זקני החסידים דעיר וויטבסק שבאו לביתו ועסקו בשיחות חסידים, ולכל לראש בספורים מ"ק רבינו נ"ע, כל אחד ספר מאשר ראה או שמע מהזקנים. כשה' הרא"פ מספר על אדות המסיבות הללו בבית חותן חותנו היו פניו מאירות בעוגג בלתי מותאך.

רגיל ה' הרא"פ לומר, בזכרי את שעות ההתעודות של זקני החסידים בימי נעורי בכלל, והתעודות של זקני החסידים בוויטבסק מדור כ"ק רבינו הזקן בבית חותן חותני בפרט, הנה זכרונותי אלה מגרשים מלבי כל לער ועגמת נפש ומפחים בקרבי רוח חדשה.

מרגלל בפומייהו דעזיקאי - בנוסח זה ה' הרא"פ מנכה את זקני החסידים - אשר התעודות חסידים הוא חזר מקדש החסידות אשר דרך צו ועל ידו נכסו אל העורות וממנו באים לקדש הקדשים.

רוח קדוש ה' חופף על זקני החסידים צפת התעודות - ה' אומר הרא"פ - ועל פני כל אחד מהזקנים ה' שורה אותו אור גאלל מאותו הדבר אשר ה' מספר, ואור זה ה' חותך חתירה בעומק נפש השומע אשר זכרו לא יסוף לעולם.

וכשכלו שנות המזונות שקבע לו חותנו, קבע הרא"פ דירתו בעיר דענענבורג, ויגר שם שנים אחדות, ואחר כך העתיק מושבו לעיר וויטבסק עד שנת תרל"ט שאז יאל לגור בעיר מאסקוואו עד שנת גירוש היהודים מנאסקוואו - היא שנת תרכ"ב - ואז יאל לווארשא ויגר שם כשנתיים, ובשנת תרכ"ה העתיק מושבו לעיר קעניגסבערג ויגר שם עד יומו האחרון.

דברי יטי החסידים

מספורי הראא"פ א נ"ע

החסיד ר' גבריאל נרשא-הן *

א.

ומסחרם, מבנה גופם או על שם מקום מוצאם ולפי שמוצא משפחה זו היתה מעיר פראג לכן כנוה בשם „די פראגער“.

ראש המשפחה - ר' גבריאל - הי' אז בין ששים לשבעים, איש בעל צורה ומג טוב, ביתו הי' פתוח לאורחים, ת"ח ואוהב בני תורה ומקרבם בחבה יתרה.

ר' גבריאל הי' מנהל אחוזותיו של אציל פולני בסביבות אחת מערי פולין. לאציל

בעשרים שנים האחרונות למאה החמישית עזבה משפחה עברית אחת - שמוצאה היתה מעיר פראג - את ארץ פולין ותתישב בעיר וויטבוק אשר ברוסיה הלבנה.

בימים ההם וכינויי שמות-משפחה היו עדיין חזון לא נפרץ אצל היהודים במקומות הללו ועל הרוב היו האנשים נקראים על שם איזה מאורע שאירע בחייהם, על שם מלאכתם

א) הראא"פ הוא החסיד ר' אברהם אבא פערסאן, יליד העירה קרעסלאווקא, פלך וויטבסק. (**)

אביו הי' ממוקשרי כ"ק אדמו"ר האלמעי ואחר כך ממוקשרי כ"ק אדמו"ר בעל שו"ת לזמח-נדק; זוקללה"ה כג"מ זי"ע והי' אחד מנכדי הנגידים והחסידים אשר בכל גליל דעגענבורג.

יחקך את בנו רא"א אלל מלמדים מהחסידים השיגים בעירו קרעסלאווא ובערי דעגענבורג ופאלאנק.

הרא"א הי' מתמיד וגם דייקן ואוהב סדר בטבעו ומלמדו הדריכוהו להיות בקי בעל פה בתנ"ך, במשניות שיחא סדרי ובתניא, והי' חוזר עליהם בדיוק נפלא בחסר ויתר.

בעל רגש גדול הי', אבל עם זה מוז טוב ומתון בדבורו והילוכו, ובלדק אפשר לומר עליו כי הי' עם אורחותיו, אוהב את הכריות ומקרבן ברגשי חן וכבוד.

(*) הערה: הספור הזה הוא השלמה מהיאיר נתיב לאגרת הקדש של כ"ק אדמו"ר בעל צמה צדק וזוקללה"ה נבגימ זי"ע הנדפס בתחלת חוברת זו.

(**) כעת במדינת לעטלאנד.

דנ"ח ע"ב דאף עכו"ם שהכה לעכו"ם חבירו
 חייב מיתה מדין גזל דב"נ חייב ע"ז, דמ"ל
 חבל בממונו מ"ל חבל בגופו וכו' דא"כ ל"ל
 קרא דב"נ חייב על העוברין דהרי כיון שהפילה
 בוודאי שחבל אותה, וא"כ תיפוק ל"י דחייב
 מדין חבלה כו'
 ולענ"ד לתרץ דישנו נ"מ טובא אם הוא
 חייב מדין גזל או מדין עוברין כו' דאם הוא
 מדין גזל הרי הוא דווקא כשהבעלים מקפידים
 דכל היכא דאין הבעלים מקפידים ליכא כלל
 דין גזל, וא"כ אם חבל בה מרצונה הוא פטור
 ולכן ילפינן דחייב מדין עוברין שהפילה דבזה
 הוא חייב מיתה מדין הריגת אדם דחייב מיתה
 אפילו מרצונה כו',

דרש"י לשיטתו דס"ף בסוכה דר"א ע"א דכל
הייג מדות חוץ מק"ו אין אדם דן מעצמו,
והתוספות חולקים עליו בזה יעו"ש, משו"ה
יכול רבינו לתפוש פירוש זה, ולפי"ז מדויק
יותר ל' הגמרא ת"ל מערב עד ערב ואם
כפרש"י לא הוה ל"י להביא כ"א עד ערב כו',

הט"ז בסי' תרל"ט סק"ב דלכן במצה ובסוכה
צריכים לאכל בלילה ממש משום דכתיב בערב
תאכלו מצות, והקשה הפמ"ג ע"ז מהגמ' הנ"ל
דערב משמעה משעה שבעית ואילך וכן בהגהו'
רש"ש ז"ל ע"ל ר"ה, ומשו"ה מפרש רבינו ז"ל
טעם אחר, ומה שרש"י מ"אן בזה הפי' משום

כו' והוה מחצה על מחצה עכ"ל וכעין זה איתא
בר"ן חולין דס"ג ע"א גבי לוקחים ביצים
דמקשה התם הש"ס ודילמא דעוף טמא כו'
והקשו שם התו' דניזיל בתר רובא עיי"ש והר"ן
ז"ל תירץ ע"ז משום דאיכא תרי מיעוטי, מיעוט
עוף טמא ומיעוט טריפה כו' וכעין זה איתא
בתשובת חת"ס אה"ע סימן נ"ט עיי"ש, ועי'
בגמ' ברכות דנ"ג ע"א דמשמע שם ג"כ כסברא
זו כו' וע"כ ס"ל להרמב"ם ז"ל דהא דמשמע
מהש"ס דב"ב חייב על עוברין אפילו קודם שכלו
לו חדשיו, הוא משום דהתורה חייבה אותו על
עצם מעשה ההריגה, ור"ל דאינו כמו בישראל
דהתורה מקפדת על הפועל יוצא מההריגה
שהוא מה שנהרג ישראל, ולכן חייבה את האדם
שפעל פעולה זו, משא"כ בב"ב חייבה אותו
התורה על גוף מעשה ההריגה, וגם בטריפה
מקרי זה עכ"פ מעשה הריגה, רק בישראל
דהחייב הוא על הפועל יוצא, הנה בטריפה
כיון דבלא"ה אינו חי גמור לא חייבה התו'
כו' ולכן שפיר יליף הרמב"ם ז"ל דינא דטריפה
מדינא דעוברין, דממה דחייב על עוברין אפילו
קודם שכלו לו חדשיו מוכח דהחייב בב"ב הוא
על גוף מעשה ההריגה ולא על הפועל יוצא
וממילא הוא חייב גם בטריפה דגם בזה ישנו,
מעשה הריגה כו'.

* * *

בס' קבא דקושייתא מהגאון בעל חלקת
יואב ז"ל הקשה על מ"ש בחי' הר"ן בסנהדרין

יעקב לייב מארקאוויטש

ו ו א ר ש א

סימן ד

בענין ב"ב חייב על העוברין כו'

הרמב"ם ז"ל בפ"ט מה"ל מלכים ה"ד
ב"ב שהרג נפש אפילו עובר במעי אמו נהרג
עליו וכן אם הרג טריפה כו' והנה מפרשי
הרמב"ם ז"ל לא הראו המקור לזה, וגם אינו
מובן סמיכות דין זה לדין הקודם,

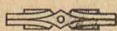
ולענ"ד אפ"ל דהרמב"ם ז"ל הוציא דין
זה מדינא דעוברין, דהנה בהגהו' מלא הרועים
שם בסנהדרין נ"ז ע"ב מקור דינא
דעוברין הסתפק שם אם ב"ב חייב על
עובר קודם שכלו לו חדשיו כו' והעלה
דמסתימת דברי הש"ס והרמב"ם משמע דאין
חילוק והטעם כתב משום דאזלינן בתר רובא
דרובן אינן מפילות, ואע"ג דסוף סוף השתא
אינו בן קיימא מ"מ גידון ע"ש סופו
שעתיד להיות בן קיימא כו' ולענ"ד צ"ע בסברא
זו, דהא איכא תרי מיעוטי, מיעוט מפילות
ומיעוט טריפות, וידוע דהיכא דאיכא תרי מיעוטי,
לא אזלינן בתר רובא, ונדון כפלגא ופלגא,
כדאיתא בב"ב דצ"ג בתוד"ה איכא למימר וכו'
וסמוך מיעוטא דמפילות למיעוטא דמביעותא

דע"מ כאו' חוץ דמי מהא דתנן האומר לאשה הרי את מקודשת לי ע"מ שאין לך עלי שאי כסות ועונה דה"ז מקודשת ותנאו בטל והיינו משום דהוי מעמשכ"ב כו' ואם נימא דע"מ היי כוונן לא תהא מקודשת כלל דאין קדושין לחצאינן ותיצרו דאפילו אם יאמר התם בהוי חוץ משאר כסות נ"כ יועילו הקדושין ויתחייב בש"כ כו' ותיצרום יחסר ביאור דמ"ש משאר שיריים בקדושין דלא מהני כו'

ולפי הנ"ל י"ל דאימתי הוי שיר בקדושין כנון חוץ מפלוני שמשייר בגוף פעולת הקדושין במה שהוא הוא הפועל דבזה בוודאי כשמשייר א"א שהקדושין יחולו גם לגבי אותו פלוני דא"א להיות מקודשת בע"כ ולכן בזה כל החקירה אם יוכל לחול לגבי השאר ולפי האמת אמרינן דכל קדושין דמשייר בה לאו כלום הוא כו' אבל ענין שאר כו' הנה אי"ז חלק מגוף פעולת הקדושין רק שהוא דין התו' בדרך ממילא דהיכא שהוא מקדשה הוא נתחייב בש"כ כו' והיינו דאין הענין דהוא מתחייב בזה רק שהתו' מטלת עליו חיובים אלו וכיון דבעצם פעולת הקדושין לא שייר מאומה ממילא נעשה מחויב בשאר כסות כו' ואין יכול להתנות מאומה בזה כמו שאין יכול להתנות על שחיטה והדומה. (המשך יבוא)

דיני התורה וכו' והב' מה שהמעשה מצ"ע עושה את הדין והדבר רק דבענין בזה פעולת האדם וכמו עד"מ בשחיטה דאין הענין בזה דהאדם הוא המתיר את הבשר דאפילו אי אמרינן דצריך דווקא כה גברא מ"מ אי"ז שהאדם הוא המתיר דהרי אם ישחוט ככל דיני התורה ויכוון שהבשר לא יהי' נותר עי"ז לא יועיל כוונתו מאומה ובע"כ דאין הוא המחיר רק בגוף המעשה היא המתרת רק שהוא גזה"כ דבענין בזה פעולת האדם כו' ולכן חזינן דבהדברים שהאדם הוא הפועל מהני תנאים כמו בקדושין וגירושין וכו' משא"כ בהדברים דהמעשה מצ"ע היא הפועלת אין שייך בזה שום תנאים וכמו כשיתנה הנני שוחט ע"מ שירדו גשמים דאין בדבריו כלום והיינו משום דאין הוא הפועל ממילא אין מהני תנאו מאומה כו'

ובזה יש להבין מ"ש התוס' בנויר די"א גבי מחלוקת ר"ש ורבנן אי יש נזירות לחצאין דמיבעי ל"י התם האומר הריני נזיר ע"מ שאשתה יין אי מהני לר"ש דהוי כמתנה עמ"ש בתו' ותנאו בטל או דהוי כאומר חוץ ולא מהני כלום כו' וישנו שם מחלוקת אמוראים דלחד מ"ד הוי כע"מ והוי הנאי בטל ומעשה קיים ולחד מ"ד הוי כחוץ כו' והקשה שם התוס' דלמ"ד

שינה רבינו ז"ל ממה שרש"י ר"ה ד"ט ע"א כתב הטעם דערב לילה ועד בכלל, והטעם של רבינו ז"ל לא מצאתי בשום מקום ולכאורה הי' אפ"ל מה שמיאן רבינו הגדול ז"ל בפירושו של רש"י ז"ל דמה שכתב רש"י ז"ל שערב הוא לילה הלא מבואר בכ"ד וכפי שהאריכו בעלי השלשון והדקדוק שאינו כן, וכן בברכו' ד"ט דרשו תזבח את הפסח בערב כבוא השמש מועד צאתך ממצרים, ודרשו בערב אתה זובח, כבוא השמש אתה אוכל, מועד צאתך אתה שורף, נמצא שערב הוא אחר חצות היום, וכן הפרמ"ג בא"וח במ"ז סק"א על מה שכתב

מ"ז

א ט ו א צ ק

הנרה בדברי שו"ע רבינו ז"ל

סימן ג

בשו"ע אדמוה"ז נ"ע סי' תר"ח סק"א גבי תוספות מחול על הקודש כתב אין לי אלא מלפניו מלאחריו מנין ת"ל מערב עד ערב הנקשו שני הערביים זל"ז כו' עיי"ש וצ"ל למה

והרמב"ן שהקשה על הרי"ף ז"ל יש לומר שהוא ס"ל כשיטת הרמב"ם הלכות אישות פ' ה' ה' ט"ו וה' י"ט דבמלוה זידה אפי' אי אמר לה בהדי' שתתקדש בהנאת מחילת המלוה אינה מקודשת ואפי' בעל מנת שאדבר לך לשלטון כתב שם דאינה מקודשת ע"ש ועיין שם במ"מ, וא"כ במלוה דאחרים דמקודשת אא"ל שהוא בשביל הנאה כמו שכתב הר"ן ז"ל דהא בהנאה אינה מקודשת אלא ע"כ צ"ל מטעם שזכתה בגוף השעבוד וכמ"ש התו"ס בקדושין דמ"ז ע"ב, ומש"ה מקשה שפיר דאי נימא דקנין שטרות דרבנן וקנין דרבנן לא מהני לקדושי תורה איך מקודשת.

בא לקדשה במלוה דאחרים אין דעתה להתקדש בזווי אלא בהנאה דאית בה עכ"ל ע"ש וא"כ כיון שכל עיקר הקידושין במלוה דאחרים היא בשביל הנאה דאית לה אפי' אי אמרינן דאשה לא קני מן התורה את השטר אפ"ה מקודשת מן התורה כיון דמ"מ מדרבנן קנתה א"כ ממילא אית לה הנאה ובהנאה יכולה להתקדש מן התורה דלא גרע מעל מנת שאדבר לך לשלטון או הנאה אחרת וכמ"ש האב"מ סברא זו בסי' כ"ח לענין מעמד שלשתן כו' עיי"ש ומש"ה אפי' אי נימא כשיטת הרי"ף דקנין שטרות הוא מדרבנן אפ"ה מקודשת מן התורה בשביל הנאה שיש לה ולא בעצם החוב.

ז"ל הקשה על מ"ש בשו"ע הל' שבת סי' רס"ג במג"א שם בשם מהר"ם כשיש חופה בע"ש ומאחרים בה עד אחר שקה"ח והאשה אינה רוצה לקבל שבת לפני החופה או תדליק הנר בלא ברכה קודם החופה ואח"כ כשתחשך תפרוס ידיו על הנרות ותברך או תאמר לעכו"ם להדליק אחר החופה והיא תברך עכ"ל ועל התקנה הא' הקשה המג"א בזה"ל תמוה הוא דלא שייך ברכה בדלוקה ועמדת ועל התקנה הב' הקשה הגרע"ק ז"ל וז"ל לענין גם לאידך תקנה קשה הא אין שליחות לעכו"ם וא"כ היא אינה מדלקת ואיך תברך (עיי' בט"ז יו"ד סי' ק"ב סק"ד) עכ"ל משמע מזה דקושיית הט"ז הוא משום אין שליחות לעכו"ם.

הנה לכאוי יש לדון דאפילו בישראל אין שייך בטבילת כלים ענין שליחות דהנה בכל דיני התורה מה שע"י פעולת האדם נעשה וחל איזה דין וענן, ישנו בזה ב' סוגים, הא' מה שהאדם פועל ועושה את הדין והדבר כגון עד"מ בקדושין וגירושין שע"י מעשה הקדושין בכסף או בשטר הוא פועל שתהי' מקודשת לו ותהי' אסורה לעלמא והדומה שהענין בזה הוא שהאדם הוא שפועל פעולת הקדושין רק שהוא ע"י מעשה הקדושין כפי

שמואל שטיין

יראזין

סימן ב

ביאור וישוב קושיית הט"ז ז"ל על הרמב"ן ז"ל בענין טבילת כלים.

ביו"ד סי' ק"כ אם הטביל כלים ע"י עכו"ם עלתה להם טבילה עכ"ל וכתב בט"ז ע"ז בסק"ד לכאוי משמע הלשון דווקא בדיעבד אבל ככתחלה לא אבל באמת אינו כן דהא במקור דין זה שהוא תשובה להרמב"ן כתוב שם בזה"ל ומה שאמרה מהו להטביל כלים ע"י עכו"ם זה לא שמעתי אבל נראין הדברים שהוא מותר כו' משמע דאף ככתחלה שרי וכו' אבל תמי' לי האיך יברך על מה שעושה העכו"ם והישראל אינו עושה כלום ע"כ אין ראוי לעשות כן ככתחלה עכ"ל הט"ז והנה לכאורה משמע שקושייתו הוא משום שאין שליחות לעכו"ם וממילא הישראל בעצמו אינו עושה כלום וכן משמע מהגרע"קא ז"ל שהוא

דלאחר שתקנו חכמים שקנין אגב קונה — הוא קונה מן התורה לפי שעושה גמירת דעת ומש"ה מהני אפי' למעשר.

ובגוף הקושי' שהקשה הרמב"ן על הרי"ף ז"ל משטר חוב של אחרים נראה לתרץ באופן זה דבאמת הקשה התוס' בקדושין אמאי מקדש במלוה אינה מקודשת הא לא גרע מעל מנת שאדבר לך לשלטון ותירץ שם משום דדעתה אוזוי ומלוה להוצאה נתנו אבל אם אמר לה בפירוש שתתקדש בהנאת מחילת מלוה מקודשת. וזה דוקא במלוה דידה אבל אם מקדשה במלוה דאחרים אין דעתה להתקדש בזווי דהא אין גותן לה כלום אלא בהנאה שיכולה לגבות מן הלוה. דדוקא במלוה דידה שכבר נתן לה הממון דעתה להתקדש בגוף המעות אבל במלוה דאחרים דלא נתן לה כלום כבר וגם עכשיו אין גותן לה מאומה אין דעתה אוזוי אלא על הנאה שיכולה לגבות החוב וכן כתב שם הר"ן בהדי' ז"ל ובמלוה בשטר ובמלוה על פה קמפלגי, כלומר דבמלוה דאחרים ליכא למימר דדעתה אוזוי דלא אמרינן הכי אלא במלוה דידה שכבר היתה מחוייבת לו אבל כשהוא

משום חסרין של גמירת דעת אלא משום שאינו ברשותו כמו שכתבו התוס' ב"ב דף ע"ו ע"ש. וא"כ אפי' עכשיו שתקנו חכמים מכירת שטרות משום תקנת השוק אינו קונה מן התורה כיון דעכ"פ הוא אינו ברשותו. ולפי זה אתי שפיר דבשלווא במעמ"ש מועיל קנין דרבנן לקדושי תורה דהא במעשה הקנין לאחר שתקנו חכמים שיקנה קונה מן התורה ומש"ה מקודשת מן חתורה. אבל משטר חוב של אחרים קשה שפיר דהתם בשטר החסרון הוא בדבר הנקנה ודבר הנקנה אפי' לאחר שתקנו לא הוי אלא מדרבנן כמ"ש. ומש"ה מקשה אי נימא דקנין שטרות לא הוי אלא מדרבנן וקנין דרבנן לא מועיל לקדושי תורה ואמאי מקודשת.

ולפי הנ"ל יש לתרץ קושיית המפרשים על הש"ס ב"מ ד"א ע"ב מעשה ברבן גמליאל וזקנים שהי' באים בספינה וכו' א"ל הוא מרבנן ר"ג מטלטלי אגב מקרעני הקנה להם עכ"ל ע"ש. והקשו המפרשים דהא אגב הוא קנין דרבנן כמו שכתבו התוס' בבא קמא דף י"ב ע"א ד"ה אנא מתני' ידענא. ואיך מהני למתב המעשר שהוא מן התורה אבל לפי הנ"ל מתורץ שפיר

וכמ"ש הרמב"ן ז"ל בחירושו כ"ב כו' וכן בכ"מ דהוסיף כ"ב"ה שלא במקום דחב לאחרים דקנה. ואם הלה בעצמו חופסו מהני אפילו במקום שחייב לאחרים אף שחופס בע"כ דלה. ומה מוכח דהנכא שהלה משועבר ליתן לו זה התפק. מהני קנינו אפילו בע"כ דנותן כו' וזהו פי' דסיטומיתא קני' ד"ל שאין לו הרשות לתזור ומוכרת ליתן לו בע"כ זה התפק. ואם אם מעכב יכול הלה לעשות בזה קנין בע"כ. אבל מ"מ לעניני דאורייתא דבעינן שיהיו שלו, בזה לא יהי' נחשב שלו ע"י סיטומיתא להודא. רק דחוקא ע"י קנין המועיל כמו משיכה כו'.

וממילא יסתפק מזה לענין קנין דרבנן, דהדאי לא גרע זה פסיטומיתא ונעשה שעבור על גופו ליתן ולהקנות לו זה התפק. וכך היכא דאח"כ עושה קנין המועיל מה"ח אף דהלה כבר חזר בו קודם הקנין. מועיל קנינו לכל עניני דאורייתא. רק כל היכא דעשה קנין דרבנן לתורא ועירין לא עשה בזה קנין דאורייתא. דברבנן דהוי זה קנין ונעשה תיכף שלו, ככל עניני דרבנן. אבל כמו"ש מדאורייתא עדיין לא נעשה ע"י דהרב שלו רק שעבור על גופו כו' ובהו יתורץ השאלה דאיך אם א"ל דקנין דרבנן לא מהני דאורייתא, דא"כ בכל אדם שמקדש אשה באיזה חפק יהי' צוויכוס לחקור אם עשה בזה קנין דרבנן או דאורייתא, וזה בודאי הוא דבר זה כו' ולפי הנ"ל יובן זה הודאי היכא דהרב כבר תוא כרשותו הרי בודאי דעתה כבר איכא בזה קנין דאורייתא כמו יד או חצר כו' וא"כ לא איכפת לו אם עשה תהלה קנינו הוי ע"י קנין דרבנן. ומשום דאם אם כבר חזר בו קודם שעשה הקנין דאורייתא. נ"כ מהני א"כ הקנין דאורייתא אף שהי' בע"כ דנותן כו' (ולכא"ו יש לדון בזה מהא דב"ל קנין בע"כ כהנה כו' אך אחר הגיון יש לחסביר גם זה. וע"ל).

ה מ ע ר כ ח

עצם החפץ, ומה שצריך בכל הקנינים מעשה הקנין ולא סגי בדיבור בעלמא הוא משום דבדיבור בעלמא לא הוי גמירת דעת המוכר ולוקח על הקנין ומעשה הקנין עושה גמירת דעת על המוכר ולוקח. ולפי זה יש נפ"מ אם מעשה הקנין הוה דרבנן או דבר הנקנה הוא דרבנן, דכשהמעשה הקנין הוא דרבנן כגון מעמ"ש, דמה שמן התורה אין מועיל מעמד שלשתן או מעשה הקנין אחר שהוא מדרבנן, הוא מפני שזה מעשה הקנין אין עושה גמירת דעת על המוכר ולוקח, וכו'. וכשאמרו חכמים שנקנו באלו מעשה הקנינים כגון מעמ"ש וכן כולם מפני שראו חכמים שאפי' אלו מעשה הקנינים בזמן הזה נמי עושין גמירת דעת, ומש"ה לאחרי שתקנו חכמים שיקנו במעמ"ש וכן כל הקנינים מועילים אפי' מן התורה משום דעכשיו עושין גמירת דעת כמובן*). אבל היכא דהחטרון הוא בדבר הנקנה כגון שטר דהא דלא מהני מן התורה אי"ז

בשטר חוב של אחרים פליגא ר' מאיר ורבנן אי הוי קדושין או לא, ומסיק שם דפליגי אי האשה סמכה דעתה או לא ע"ש. ואי נימא דקנין שטרות לא הוי אלא דרבנן וקנין דרבנן לא מהני לקדושי דאורייתא א"כ איך מקודשת מן התורה דלשון מקודשת דר"מ משמע דמקודשת מן התורה, אלא ודאי דקנין שטרות הוי דאורייתא ע"ש והקשו המפרשים על הרמב"ן דאפילו לשיטתו דס"ל דקנין שטרות הוי דאורייתא נמי קשה הא מסיק שם בגמ' דבמלוה על פה פליגי אי מעמד שלשתן קונה במלוה או לא ומעמד שלשתן כולא עלמא ס"ל דהוי דרבנן וכיון דקנין דרבנן לא מהני לקדושי תורה איך מקודשת מן התורה ועיין בס' "המקנה" מה שתיריך שם, ונראה לתיריך דבשלומא לשיטת הרמב"ן לא קשה ממעמ"ש. והיינו טעמא משום דבכל הקנינים יש ב' דברים א' מעשה הקנין כגון משיכה מסירה כו' והב' דבר הנקנה דהוא

(*) והנה אף שכדברי תלמידינו שי' בחבו קצה מהאחרונים והשתמשו בסברא זו דעיקר מעשה הקנינים הוא ענין סמיכת דעת שנעשה ע"ז, מ"מ בע"כ לאו כו"ע ס"ל כן, דאל"כ יקשה באמת סברת הפוסקים דס"ל דקנין דרבנן לא מהני דאורייתא אפילו היכא שהחטרון הוא במעשה הקנין כו' אולם באמת הדברים צריכים כיאור במה גרע קנין דרבנן מיטומויתא דמהני רק משום דנהנו בזה וממילא סמכא דעתו כו', ולענין נראה בזה, דבדבראי אין הענין דסמיכת דעת לחורא פועל שהדבר יוצא מרשותו, כ"א דבעינן ע"ז מעשה הקנינים שנלחח לנו החורא הזקף וכסף כו' בכ"ד כפי ענינו, ורק ביאור ענין סיטומיתא דבע"כ ליכא בזה רק ענין סמיכת דעת הוא מפעם אחר, דסמיכת דעת עושה רק שעבוד על גופו של האדם ליתן לו מה שהבטיח, דהרי מצינו דשייכא התחייבות ושעבוד על גוף האדם ליתן חפץ פרטי, וכמו באם א' משך מחברו חפץ ע"מ שישלם לו עבור חפץ יודע ובהורח השלומין) נעשה התחייבות על גופו ליתן לו זה החפץ וכמ"ש הנמו"ק ז"ל בפ' הזהב דמ"ה ע"ב גבי אי א"ל מארנקי חדשה ויהבנא כך לא מצני ליתן לו מארנקי ישונה כו' דמה מוכה דאם התנה ליתן לו כור חסין הוא מתחייב לקיים לו תנאו כו' והנה לענין חיוב על גופו של אדם בזה אדרבה לא מצינו ע"ז נדרי קנינים רק דזה הלוי בסמיכת דעתו דהשתעבד כו' וכה"ל המורגל בכ"מ גמר ומשעבד נפשי כו' (ולכן מצינו ע"ז קנין הלויין משום דהוי הגדר דקנין הלויין דעינו הוא רק חתום ולקיים הרברים שלא יהי' רק פסומי מילי בעלמא כו' וכמ"ש בחומרת ד' בהערתנו כס"ו ב' ע"ש) וממילא י"ל דזהו גדר סיטומיתא דכיון דהוא אחרא דנהיגי כן הוא סומך בזה דעתו לשעבד עצמו לבלי לחזור, והוה כאלו התחייב בקנ' גמור ליתן לו תביות יין כו' והנה לאחר שכבר נתחייב נהי דא"ל דבלא מעשה הקנין יהי' נעשה הדבר של הזוכה, דענין התחייבות הוא רק מפיל שעבוד על גופו של האדם אבל ע"ז לא יופקע הדבר של הנותן מרשותו, אבל מ"מ אם לא"ז הזוכה עושה מעשה קנין כמו משיכה והנבחה, בזה מועיל הקנין אף שהלה צוח ואומר שאינו רוצה כו' וכמו בבבית חוב דאפילו אם נוימא שעבודא לאו דאורייתא ואין שום שעבוד על הנכסים ורק על גופו לחור משום טריעת ב"ח מצוה כו' מ"מ בחוראי דמוני' דידר' גובה אפילו בע"כ, ואין הענין שצריך לכפות אותה עד שיאמר רוצה אני, כ"א כיון דגופו משועבד זה מהני הקנין אפילו בע"כ,

יתרחב חיובה יותר שתהי' כוללת גם בדברים שאינם גדו"ק, הא בזה איננה דומה להאב כלל ומדוע תתיחס בזה לתולדותו?

ולענ"ד יש הבנה עמוקה בדברי הר"א ליישב שיטת הרמב"ם בזה. דלכאורה קשה מאד דלמה לא תי' בפשיטות דהר"ם ס"ל דבע"ח חשיבי גדו"ק וכמ"ש הה"מ בפ"ח מה"ש ה"ז, והנראה בזה דלהר"א הי' קשה דאמאי פסק הר"מ בפ"ב מה' סוכה הי"ב דעורות כו' פסול לסכך מפני שאיגן גדו"ק וגבי מלאכת שבת ס"ל דבע"ח חשוב גדו"ק, ותיירץ כיון דגבי מלאכת שבת יש אבות ותולדות וע"כ שיש קצת הפרש בין האב ותולדותו, וכמ"ש בחי' הר"מ הנספחים לשרו"ת הר"מ דפוס לפסיא, דהתולדה אינה דומה להאב אלא צריכה עיון עד שתתיחס לאב, א"כ גבי דש הגם דהאב שייך רק בגדו"ק דהיינו בגדולו מן הארץ ממש כמו בסממנין שבמשכן, אבל התולדה שייכת גם באינו גדולו מן הארץ ממש, ודי אם הוא רק גדולי קרקע דבזאת תתיחס בצד מה להאב שלה, וזהו כוונת הר"א באמרו „והמפרק שהוא תולדה דדש ישנו בגדו"ק ושלא בגדו"ק" כו' אבל בדבר שאינו גדו"ק כלל, כמו חלזון אינו חשוב תולדה דדש דמאיזה צד תתיחס להאב כיון שאינו גדו"ק כלל, ודברי הר"א עולים יפה לישר דברי הרמב"ם ולישבם על נכון.

אחד, ודברי רבנו הגדול בשו"ע ברורים ונכונים.

ובס' שביתת השבת להגר"י מלצר מירושלם כ' על קושי' הגאון באג"ט הנ"ל דהאמת כן היא דמשכחת שהתולדה חמורה מן האב ולפ"ד סובר ככה רבינו אברהם בן הרמב"ם. ולע"ד אא"ל כן, בהבנת דברי הר"א בן הר"מ לכן אציע בזה מה שאמרתי בביאור ד' הר"א בתשובתו שהשיב לתרץ קושי' החכם השואל על הר"מ שפסק דחובל הייב משום מפרק (דהוא תולדה דדש) והלא אין דישה אלא בגדולי קרקע, והשיב הר"א בזה"ל: והואיל ומפרק תולדה דדש אין להקשות מדקיי"ל אין דישה אלא בגדו"ק, הדישה שהיא האב אינה אלא בגדו"ק והמפרק שהיא תולדה ישנו בגדו"ק ושלא בגדו"ק עכ"ל הר"א ז"ל. והבין המחבר הנ"ל דס"ל דמשכחת שהתולדה תהי' חמורה מן האב דידה כמו גבי דש שהאב אינו אלא בגדו"ק וחתולדה שייכה גם שלא בגדו"ק ע"ש.

ולענ"ד ז"א, וחס לי' להר"א ז"ל לומר כן דהלא טעמא דרבנן גבי חלזון דהפוצעו אינו חייב משום דש משום דאין דישה אלא בגדו"ק, ולפי הבנת המחבר הנ"ל יתחייב משום תולדות דש שישנה גם בשלא גדו"ק? ואיך יעלה על הרעת לומר, שהאב יהי' מוגבל רק בגדו"ק והתולדה הנמשכת ומסתעפת ממנו

שערי ישיבה

וכן כתב הרי"ף ז"ל בפרק הכותב ע"ש שכתב דמשה יכול למחול אבל כמתנת ש"מ אין יכול למחול משום דרבנן עשאוה כשל תורה ע"ש. והרמב"ן פ' מי שמת הביא דעת הסוברין דמשה יכול למחול במוכר שטר חוב משום דמכירת שטרות דרבנן ולא אלימ להפקיע כח הראשון שלא יכול למחול. והקשה ע"ז מפ' האי ש מקדש דף מ"ח גבי המקדש

פנחס קליין
ראדזין

סימן א

ב"ב דף ע"ו ע"ב תוס' ד"ה קני לך איהו וכל שייעבודי' בפרק מי עמת (ד' קמ"ז) משמע דמכירת שטר לא הוי אלא דרבנן עכ"ל ע"ש.

ב. על מה שכתבתי לבאר שאין להקיש עצם החיוב של מצות חנוך להפטור של קטן שאינו יכול לעלות ברגליו משום דגדרה של מצות חנוך הוא רק הקטנות שהיא מושללת מכשרון של מחשבה וכוונה, אבל אם הקטנות שוללת עוד דבר כמו שהקטן אינו יכול לעלות ברגליו חסר ממנו לגמרי האופיה של המצוה ולא נכנס כלל בגדרה של מצות חנוך — האריך הרב רוזנומטר שיחי' בזה. אמנם כל דבריו אינם מוכרחי' כ"כ, וידידנו הנכבד הרב הג' הרשי' זינן שליט"א אמר לי שסברתי זו מבווארת בטורי אבן חגיגה דף ו. ובי"ה שכוונתי לדעתי הגדולה של הגאון זצ"ל.

* *

*

בס' אגלי טל ה' מעמר השיג על דברי רבינו הגדול אדמו"ר הזקן בשו"ע או"ח סי' ש"מ סט"ו שפסק דמאסף דעלמא אינו חייב אלא במקום גדולו אבל בעשה עיגול דבילה או נקב בתאנים ס"ף להרמב"ם דחייב בכל מקום. והקשה ע"ז באג"ט דלא יהי' תולדה ספל חמור מן האב העיקר ודחה את דברי אדמו"ר בשו"ע הנ"ל.

ולע"ד פסקי רבינו הגדול בשו"ע צדקו מאד, דהרמ"ל פ"ח מה"ש ה"ה הביא הדין דמעמר ושיעורו. ובה"ו כ' המקבץ דבילה ועשה ממנו עגולה או שנקב תאנים והכניס החבל בהם עד שנתקצו גוף אחד ה"ז תולדות מעמר והייב וכן כל כיו"ב. ויש להבין לפ"ז אינו תכונה והגבלה נותן הר"מ להאב של המלאכה הזו, מכיון שהמקבץ דבילה או שנקב תאנים עד שנתקצו גוף אחד הר"ז תולדה? ומשום כך הבין אדמו"ר בכוונת הר"מ לחלק באופן זה, שהאב של מעמר שאינו אלא במקום גדולו, כמו שהוכיחו מל' הש"ס האי מאן דכניף מילחא ממלחא (שבת עג:) דמזה שמעינן דוקא ממקום גדולו, החיוב שלו הוא גם במאסף בעלמא, אבל שלא במקום גדולו אינו רק תולדות מעמר ואינו חייב באסיפה וקיובוץ לחוד אלא שצריך לקשרם ולהכניס בהם החבל עד שנתקצו גוף

נאמר כדברי: — שכוונת הר"מ על דש וטוחן וכדומה הנעשות ג"כ ע"י בהמה כמו החרישה — „כי מה משמיענו בזה ולמי יעלה על הדעת לחלק בין חרישה ודש" וכו'.

בהמלים „וכיוצא בחרישה" משמיענו הר"מ ז"ל דבר שכלי פשוט וישר, והוא מבאר דלמה לא ילקה על מחמר משום דובהמתך כולל מלאכת החרישה ושאר המלאכות הדומות במהותן למלאכת החרישה ומשום כך ניתן לאזהרת מיתת ב"ד, וכמו לשיטת רש"י בשבת דף קנ"ד דס"ל דכיון דשאר כל המלאכות דשבת מהא קרא נפקא להו אוהרה הילכך לאזהרת מיתת ב"ד ניתן כמו כן נאמר לשיטת הרמב"ם ז"ל דבהקרא דובהמתך נכללת כל המלאכות שהאדם עושה ע"י הבהמה, ומשום כך ניתן לאזהרת מיתת ב"ד, ואין כל כוונתו לרמוז לנו היקש בלתי הגיוני.

וביסוד דברי האג"ט לדמות מלאכת החרישה ע"י בהמה לזא"י וזא"י העיר ידידי הרה"ג ר' משה ליב שפירא שיחי', ר"מ בישיבת „תורת אמת", שלכאורה אינו דומה כ"כ מפני שהגדר של זא"י וזא"י שייך רק במלאכת המתיחסת לשנים העושים אותה בשוה, כלומר שהחלק שזה עושה עושה גם השני, רק אחד לא היה יכול לעשותה ונעשית משום כך ביחד ע"י שניהם. למשל הוצאת משא כבדה מרה"י לרה"ר שכל אחד מהם משתתף בעשית כל המלאכה בין בעקירה ובין בהנחה, ואם אחד היה ביכלתו רק לעקור את המשא והשני היה בכחו רק להניחה לא חשוב כלל זא"י וזא"י אע"פ שהמלאכה נעשית ע"י שניהם מ"מ הם פטורים משום שזה עשה רק חלק הראשון של המלאכה והשני עשה רק חלק האחרון והגדר של זא"י וזא"י הוא כששניהם עושים כל המלאכה באופן משותף לגמרי, וגבי מלאכת החרישה חלקו של האדם הוא בזה שאוחז את המחרישה, וחלקה של הבהמה הוא מה שהיא חורשת את האדמה, אי"כ האדם עושה חלק אחד של המלאכה והבהמה חלק אחד ולא נכלל כלל בהסוג של זא"י וזא"י, וכבר הסברתי שלפי גדרי התורה נחשבת הבהמה ביד החורש כגרזן ביד החוצב.

שלא נפדה בהפרטה הלא השור הוא כולו ברשות הגזבר והבן, וא"כ שוב לא הוי בעל אחד מתחלה ועד סוף ושייך שפיר הדין דנגח ואח"כ הקדיש בו' וזהו קושיית הגרעק"א כיון דעכ"פ מפני הטעם דר' אבהו, יש להגזבר חלק בהשור (הלא אין נפ"מ, אם הבעלות דגזבר הוא מפני שהקדישו חל באמת או מצד דין חז"ל מפני שאין הקדש יוצא בלא פדיון כו' ודו"ק) בהדין פרוטה, א"כ נמצא שעתה השור הוא ברשות הגזבר ולא הוי בעל אחד מתחלה ועד סוף (כשיטת רש"י) וא"כ אמאי לא נקיט הש"ס הטעם דאין לו בעלים דהוא פטור עצמי ונפ"מ גם לדינא כו' כנ"ל ועי, בזה ולא באתי בכ"ז רק להעיר וצ"ע.

גם לפי דברי הש"ס ל"ג ע"ב הקדישו מוקדש משום דר' אבהו שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון, היינו שצריך חניוק ליתן פרוטה להגזבר לפדות השור מידו, א"כ לפי"ז הרי יש להגזבר חלק בהשור בהדין פרוטה, שאינו יוצא בלא פדיון, א"כ שוב יש על השור בעל אחר דמתחלה הוי רק ברשות המזיק ועתה אחרי שהקדישו המזיק, אעפ"י שהקדישו אינו חל, כיון שהקדישו קדושת ממון ואינו מפקיע מידו שעבוד, אבל מ"מ מצד הדין דר' אבהו דהקדש אינו יוצא בלא פדיון הרי יש להגזבר חלק בהשור בשו"י דפרוטה עכ"פ, ובאמת הבעלות דגזבר מתפשט על כל השור, ורק בהדין הוא שיכולים לפדותו בפרוטה אבל כ"ז

הרב שמעון גליצנשטיין

סימן ה

עוד בענין מלאכת החרישה, ובענין מע מד.

דכתיב ובהמתך גלי הקרא דחשוב מלאכת מחשבת והוי כמו זא"י וזא"י וחי"ב. א"כ כמו שנכון בעיני הרב רוזנמוטר תירוצו של האג"ט דהקרא דובהמתך מגלה שהחרישה ע"י בהמה חשוב מלאכת מחשבת והוי כמו זא"י וזא"י, ולמה לא יאמר כן גם לפי דברי, שהקרא דובהמתך מגלה לן שהחרישה הנעשית ע"י בהמה נחשבת שרק האדם עשאה כמו ע"י כלי שבידיו והקרא משמיענו החידוש הזה דהבהמה בידי החורש חשיבא כגרון ביד החוצב.

אמנם אליבא דאמת אי אפשר לומר כלל שהקרא דובהמתך בא להורות החיוב שבמלאכת החרישה כמבואר היטב בהה"מ פ"ב מה"ש היא שהבאתי משום דמלאכת החרישה היא נכללת בל"ט אבות מלאכות והתורה לא הזהירה באופן מיוחד עליה, והקרא דובהמתך בא רק להורות איסורו של מחמר ומפני שהלאו בא באופן כללי הכולל בדרך אגב ג"כ המלאכות שיש בהן חיוב מיתה וניתן הלאו הזה לאזהרת מיתת ב"ד ולכן אין לוקין על מחמר שכל איסורו שמעינן מהקרא הזה.

ומובן היטב מה שהדגיש הרמב"ם ז"ל „וכיוצא בחרישה" שהרב רוזנמוטר הקשה שאם

בהתמים שנה ג' חיברת ה' סימן ה' רוצה הרב רוזנמוטר לסתור את אשר העירוני על דברי הגאון בעהז"ס אגלי טל (נדפס בהתמים שנה ב חוברות ד' סימן ג'), ולהיות של"פד עדיין דברינו במקומם עומדים לכן אני רואה צורך להסבירם קצת.

(א) הקשה הרב רוזנמוטר שאם נאמר כפי הנחת: — שאדם החורש במחרישה ע"י בהמה נקראת מלאכת עצמו כמו שהיה חורש בידיו ע"י מעדר או מרא וחצינא — „למה אנו למדין אותה מקרא דובהמתך ה"ה בכלל דלא תעשה כל מלאכה" וכו'.

הנה, הלא על יסוד קושי' זו העלה הגאון ז"ל באג"ט את הדושו ואומר: „דאי לאו קרא דובהמתך היה פטור על חרישה בבהמה משום דלא חשוב מלאכת מחשבת אך השתא

הפלגותא דר"ע ור"י, דר"ע סובר הוחלט השור ושותפי נינהו ור"י סובר בע"ה הוא כו' אבל מ"מ גם ר"י סובר דכמאן דעשאו אפותיקו דמי וכפירש"י דרחמנא שווייה למיגבי מהאי שור והיינו שיש להניקו שיעבוד על השור תם (ועי' בתוס' שם ד"ה משום, דאלמוה רבנן לשעבודא דניקו כו' יעיי"ש) וא"כ מיושב קושיית הגרעק"א ז"ל דאמאי לא נקיש הש"ס הקדישו מוקדש משום דאין לו בעלים דנגח ואח"כ הקדיש פטור כו' זה אינו, דהרי כאן מיירי בשור תם דישנו עליו שעבוד להניקו וממילא אינו חל ההקדש, דרק קדושה"ג מפקיע מידי שעבוד, אבל כאן מיירי בקדושת ממון כדברי התוס' ד"ה משום, א"כ לא שייך כלל הדין דנגח ואח"כ הקדיש, כיון דההקדש אינו חל כל עיקר מפני השעבוד כו' כנ"ל ודו"ק.

ובזה מיושב ג"כ קו' החת"ס על הרמב"ם שבפ"ח מה"י נזקי ממון הלכה ד' אי' ואחר שהויק הקדישו או הפקירו ה"ז פטור עד שיהיו לו בעלים כו' ובהלכה ז' כ' הקדישו המזיק ה"ז מוקדש שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון (היינו כדר' אבהו) ע"כ, ומקשה החת"ס למה שינה הרמב"ם בהטעם דפטור דבה"ד ד' מביא הטעם דפטור משום דאין לו בעלים כו' ובהלכה ז' מביא הטעם דר' אבהו כו' עיי"ש ולפי דרכנו נוחא שפיר, דבה"ד ד' איירי הרמב"ם בשור המועד דמשלם מעלי' ולזאת מביא הטעם דנגח ואח"כ הקדיש דאין לו בעלים דהוא פטור עצמי, דהרי שפיר חייל ההקדש כיון דעל השור המועד אין שום שעבוד משא"כ בה"ד ז' מיירי בשור תם (בה"ד ו' מתחיל שור תם שהזיק כו') ושם מוכרח הרמב"ם להביא הטעם דר' אבהו, מפני שהדין דנגח ואח"כ הקדיש דאין לו בעלים לא שייך הכא, כיון דההקדש אינו חל כל עיקר מפני השעבוד שישנו על השור תם רק הטעם דהקדשו מוקדש הוא רק משום דר' אבהו שלא יאמרו הקדש יצא בלא פדיון וד"ל.

אמנם אם נרצה בדוקא לחעמיד קו' הגרעק"א ז"ל, יש לומר בכוונת קושייתו, דהנה עכ"פ

שצריכים „בעל אחד" מתחלה ועד סוף ועי' שם בפירש"י ד"ה למעוטי וז"ל דהכי משמע שיהיו מיוחדים לאדם אחד לעולם משעת נגיחה עד שעת העמדה בדין ובד"ה והועד וז"ל דמשמע שיהא לו בעל אחד משעת העדאה ועד שעת העמדה בדין ובד"ה שוין כאחד, בבעל אחד עכ"ל, א"כ הרי מפורש מפירש"י שצריך להיות בעל אחד מתחלה ועד סוף, ומה שהביא ראי' מהרשב"א באמרו ומה לי מכרו להדיוט ומה לי הקדישו, באמת שיטת רש"י היא דגם בנגח ואח"כ מכרו פטור כמבואר ברש"י ב"ק דף מ"ה ע"ב בסה"ע ד"ה אם ויותר מבואר ברש"י ב"ק דף צ"ה ע"ב ד"ה שור דאם מכרו עד שלא נגמר דינו מכור ולא יסקל דבעינן מיתה והעמדה בדין שיהא שוין כאחד יעוי"ש, איברא שהמפרשים ובתוכם הל"מ על הרמב"ם הל' נזקי ממון פ"ח תמהו על רש"י מנין לו לומר שהדרשא היא שיהי' בעל אחד ולא מפרש כפשוטו שהדרשא היא שיהא בעלים סתם מתחלה ועד סוף דכן משמע מהרמב"ם שם, אבל עכ"פ לפי שיטת רש"י בהש"ס הדרא קו' הגרעק"א לדוכתא, כיון שצריכים בעל אחד מתחלה ועד סוף א"כ גם בהקדישו קדושת ממון דהגובר נק' בעלים כחידוש החת"ס אבל מ"מ הוא בעל אחר ולא הבעל דשעת נגיחה א"כ הרי יש לפטור משום דאין לו בעלים ומה צריך הש"ס דל"ג לטעם דר' אבהו.

אמנם באמת נראה לתרץ קו' הגרעק"א ז"ל בפשיטות, דהנה לכאו' אינו מובן איך שייך הדין דנגח ואח"כ תקדיש פטור, איך חל ההקדש מעיקרא, הרי השור משועבד להניקו, אלא ע"כ צ"ל דברף י"ג ע"ב איירי הש"ס בשור מועד דמשלם מעלי', היינו שהחיוב מוטל על הבעלים וממילא אין כלל שעבוד על השור ושפיר חייל ההקדש גם אם הקדישו קדושת ממון ופטור משום דאין לו בעל אחד כשיטת רש"י דגם אם נימא כחידוש החת"ס דהגובר נק' בעלים, אבל מ"מ הוא בעל אחר והתו' גילתה דצריכים בעל אחד מתחלה ועד סוף, משא"כ סוגית הש"ס דידן ברף ל"ג הרי מיירי בשור תם כמבואר במתניתין ובוהו הוא

להניזק ויכול לגבות חובו (ועי' ברמב"ם פ"ח ממלוה הלכה ז' בכ"מ ובמל"מ שם). אבל אם הפטור הוא משום דאין לו בעלים, הנה כיון שהי' שעה אחת בלא בעלים פקע החיוב ונפטר לעולם, ועי'.

ובזה יובן כוונת החת"ס בקושייתו על הרשב"א, דאמאי נקיט הרשב"א הטעם באם הקדישו קדושה"ג דהקדישו מוקדש קדושה גמורה (ולא רק משום דר' אבהו' כו') מפני שהקדש מפקיע מידי שעבוד דאז הפטור הא רק מסבה צדדית כנ"ל ומדוע לא נקיט הרשב"א יותר הטעם משום דנגח ואח"כ הקדיש כו' משום דאין לו בעלים הן אמת שזה ג"כ תלוי בהדין דהקדש מפקיע כו' דלוא זאת הרי אינו שייך כלל הדין דנגח ואח"ה הקדיש כנ"ל אבל בזה יתרון להפטור דנגח ואח"כ הקדיש דהפטור בזה הוא פטור עצמי כנ"ל וא"כ הו"ל להרשב"א למינקט גם הטעם דנגח ואח"כ הקדיש כו' דאז הפטור הוא פטור עצמי ויש בזה נפ"מ לדינא וכנ"ל ודוק בזה.

והנה באמת גוף דברי החת"ס הנ"ל צריכים ביאור, שהחת"ס מתרץ שם קושיית הגרעק"א ז"ל שהקשה על דברי הש"ס הקדישו מוקדש משום דר' אבהו תיפוק לי' דנגח ואח"כ הקדיש דפטור משום דאין לו בעלים כדברי הש"ס די"ג ע"ב וכדעת הרמ"ה מובא שם ברא"ש, דלענין תשלומין מודים רבנן לר"י דנגח ואח"כ הקדיש דפטור, ועי' מתרץ החת"ס דהא דנגח ואח"כ הקדיש פטור מפני שאין לו בעלים היינו רק בהקדישו קדושת הגוף דאין לו בעלים אבל קדושת ממון הגזבר הוא הבעלי, דנהי דרעהו לא מיקרי, בעליו של שור מיהו מיקרי ומה לי מכרו להדיוט או להקדש כו' יעי"ש, והנה אם כי החת"ס חידש לנו בזה חידוש גדול וסברא עמוקה דבקדושת ממון, נהי דרעהו לא מיקרי, בעליו של שור מיהו מיקרי, אבל במה שמתרץ בזה קו' הגרעק"א ז"ל אינו מובן לי, דהא ניחא אם הפטור דנגח ואח"כ הקדיש הוא מפני שצריכים, בעלים" מתחלה ועד סוף א"כ מובן שפיר דבקדושת"מ הגזבר הוא הבעלים, אבל באמת הרי אי' שם ברש"י מפורש שהדיוק הוא

שאינו מפקיע מידי שעבוד מ"מ חל ההקדש לשעה עכ"פ עד שיבוא הבע"ח ויגבנו מיד הקדש ובין קדושה"ג דלול"י הדין דהקדש מפקיע כו' לא הי' ההקדש דקדושה"ג חל כל עיקר כו' עיי"ש.

והנה לפענ"ד קו' החת"ס על הרשב"א עדיין במקומה עומדת, דהנה אין כוונת החת"ס להקשות דלמה צריך הרשב"א בכלל להטעם דהקדש מפקיע וכו' הלא מספיק הטעם דנגח ואח"כ הקדיש כו', זה אינו, דהרי זה דבר פשוט דאם לא הדין דהקדש מפקיע מידי שעבוד, לא שייך כלל הדין דנגח וא"כ הקדיש כיון דההקדש אין לו מקום לחול מפני השעבוד, וזיל קרי בי רב הוא ואינו נופל על, הדעת שהחת"ס יטעה בזה, אלא לפענ"ד כוונת החת"ס כך הוא.

דהנה בהדין דהקדישו מוקדש, היינו שאם המזיק הקדיש להשור הנוגח דהקדישו חל ופטור מלשלם להניזק, יש הפרש גדול מאיזה סבה וטעם הוא הפטור, אם משום דהקדש מפקיע מידי שעבוד או מטעם דנגח ואח"כ הקדיש פטור משום דאין לו בעלים כדברי הש"ס די"ג ע"ב, דאם נימא דהפטור הוא משום דהקדש מפקיע מידי שעבוד הנה אז הפטור הוא רק מסבה צדדית היינו מפני שההקדש דוחה ומפקיע את השעבוד ואין להניזק (או להבע"ח) ממה לגבות אבל עצם החיוב במקומו עומד ואם יהי' רק האפשרות להניזק ממה לגבות יבוא ויגבה הניזק, משא"כ אם הפטור הוא מטעם דנגח ואח"כ הקדיש פטור מפני שאין לו בעלים, אזי הפטור הוא פטור עצמי, דהתורה אמרה שחיוב הניזקין הוא דוקא אם משעת נגיחה עד העמדה בדין יש לה בעלים (ועי' שם בש"ס די"ג ע"ב) וכיון שהמזיק הקדישו להשור קודם העמדה בדין ואין לו בעלים ממילא פקע החיוב לגמרי.

והנפ"מ לדינא בזה הוא, אם אחר שהקדישו המזיק בקדושה"ג הומם השור ונעשה קדוש"מ ונפדה לחולין דאז אם הפטור הוא רק משום דהקדש מפקיע כו' הנה עתה אחרי שנפדה ויצא לחולין שוב נתעורר בו השעבוד

וא"כ הי' צריך לצאת גם באתרוג השואל כיון דהוה קנין פירות, ולכא' הוא דין פשוט דבאתרוג השואל אינו יוצא לכו"ע ואין להאריך בזה יותר) וא"כ לפי' כשהשוכר מוסר להשואל הע"ה דהוא מוסר בזה דבר של המשאיל רק דמותר לו למסור מפני דנתן לו רשות ע"ז או דבעצם אין קפידא בזה, אבל עכ"פ אין שייך לומר דהשואל משתמש בדבר של השוכר רק שמשתמש בפרתו של המשכיר ולכן הוא נקרא שואל המשכיר כו' (ובאמת אדרבה לענין השוכר אין שייך כלל לו' שיהי' שואל לגבי' דהרי השוכר מסר לו כל זכות שיש לו בה ולא הניח לעצמו מאומה וא"כ הוה לגבי' בגדר נותן ומקבל דשואל הוא רק ששואל ההשתמשות ומתחייב להחזיר הגוף להבעלים) דכיון שמשתמש בפרה של המשכיר לא עדיף מכל שואל דעמא דמתחייב באונסין ורק הא דהריטב"א ז"ל מדמה לו לשואל שלא מדעת, הוא בא' להורות לנו בזה, דענין שואל הוא אינו כמו כל השומרים דכל השומרים עיקר מה שגורם החיוב הוא קבלתם לשמירה וקבלתם להתחייב כו' דאם יבוא א' וישמור דבר של הבעלים לא יתחייב אפילו בפשיעה כו' וא"כ אם היינו אומרים דגם שואל הוא באופן כזה, א"כ נהי' דמשתמש בפרה של המשכיר מ"מ הרי לא קבל עליו שום חיובים לגבי המשכיר.

שמואל זאלמאנאו

ווארשא

סימן ד

בענין הקדש מפקיע מידי שעבוד

הקדש מפקיע מידי שעבוד כו' והקשה ע"ז החת"ס דאי בקדושת הנוף למה ל' להרשב"א לומר הטעם משום דהקדש מפקיע כו' הלא יש לפטור משום דלית ל' בעלים כדברי הש"ס ב"ק ד"ג ע"ב דנגח ואח"כ הקדיש פטור משום דאין לו בעלים וכקושיית הג' רעק"א ז"ל עיי"ש — וע"ז רוצה התמים הנ"ל לתרץ דע"כ מוכרח הרשב"א לומר הטעם משום דהקדש מפקיע כו' דלולא זאת הרי אינו שייך כלל הדין דנגח ואח"כ הקדיש דהרי מחמת השעבוד לא יחול חקדש כל עיקר וממילא אינו שייך הפטור דנגח ואח"כ הקדיש אם לא דהדין הוא דהקדש מפקיע מידי שעבוד כו' ועיי"ש בארוכה שרוצה לחדש ולחלק בין קדושי"מ לקדוה"ג. דקדו"מ אעפ"י

בהתמים חוברת חמישית במדור שערי תורה סימן א' העיר ידידי התמים הנעלה מו"ה מרדכי מענטליק שי' לתרץ קו' החת"ס בתשובות חו"מ סי' קס"ה על דברי הרשב"א בנמ' ב"ק ד"ג ע"ב הקדישו מוקדש משום דר' אבוהו כו' שכתב הרשב"א דהא דצריך הש"ס לדר' אבוהו הוא משום דמירי בקדו"מ דאי בקדושת הנוף תיפוק ל' בלא זר"א דהא

גורם הקנין והיינו דאם באמת היא מתה אף שבפועל אינו נשבע מ"מ התורה הקנה לו הפרה וא"כ אינו יכול המשכיר לתבוע מאומה מהשואל דהרי לפי דבריו שמתה כדרכה שוב אין לו להמשכיר שום שייכות לה, ולכן צריך השוכר לישבע ולברר שהיא פרה שלו והשואל ישלם לו כו' אמנם ג"ז לא יעלה ארוכה לפי התוס' דהרי גם לפי"ז עכ"פ מי גרם שהשואל יהי' לו דין חיוב אונסין רק השוכר, והרי אם הי' מתנה עמו שהי' כש"ח לא הי' מתחייב מאומה, והיינו דלא הוטל עליו מתחלה דין שואל כלל, וא"כ כיון דהי' עמו השוכר במלאכתו הרי מתחלה לא נעשה עליו דין שואל כלל וא"כ אמאי הוא חייב לר"י דכל סברתו הוא רק משום דדל' אנת כו' והנה בשטמ"ק אי' בש' הריטב"א ז"ל בזה"ל דאע"ג דשואל לא הוי שומר דבעלים לענין שמירה בבעלים וכיוצא בו מ"מ יכול הוא לו מכדי פרתי גבך ונשתמשת בה שלא ברשות והרי אתה כשואל שלא מדעת שחייב באונסין ונכון הוא עכ"ל ולכא"ו ג"ז אינו מובן כ"כ דהרי בע"כ מיירי באופן כזה דהי' לו רשות להשאיל או דבעצם ל"א סברת אין רצוני כו' או דנתן לו רשות להשאיל כו' ובפרט דהרי בכאן קאי אליבא דאביי וכדאמר אמר לי' רב אידי בר אבין לאבביי כו' דמוקי למתני' בהדי' דנתן לו רשות כו' וא"כ נהי' דלא מקרי דהוא הוא המשאיל מ"מ איך שייך לומר דהוא שואל שלא מדעת, וביותר דהוא אינו שואל של הבעלים כלל, כ"א דהשוכר יש לו זכות בהפרה להשתמש בה לי' יום, עד"מ, והוא מוסר זכות זה להשואל, וא"כ הרי לא שאל כלל מהבעלים רק מהשוכר ואיך הוא נקרא שואל שלא מדעת כו'. ונראה מזה דהריטב"א ז"ל ס"ל דשא"ה ושכירות אי"ז גדר קנין פירות דקנין פירות הכוונה הוא שהדבר קנוי לו לענין זה שכשיצא פירות יהי' דנין כאלו הוא יצא מקרקע שלו, וממילא שייכי' הפירות אליו, וכאשר הסביר זה הגרע"ק ז"ל בר"פ המפקיד, משא"כ שא"ה

ושכירות הוא אינו באופן כזה שנדון שקנו לו לענין ההשתמשות דהיינו שנדון דמשתמש בפרה שלו, כ"א דבאמת הוא משתמש בשל הבעלים רק דיותר לו להשתמש כזה מפני דהלה נתן לו רשות, וענין הקנין שבזה הוא אינו כמו במקח דשם עיקר הקנין הוא על החפץ דע"י מעשה הקנין נעשה הדבר של הקונה, ושוב אין לו להמקנה שום שייכות לזה החפץ משא"כ ענין הקנין דשכירות הוא שמשעבד גופו שירשה לו תמיד להשתמש, וכשאח"כ אינו מרשה הנה ע"ז אמרינן לא אתי דיבור ומבטל מעשה הקודמת והוה חזרתו כאלו אינו (ועי' בנתה"מ בהל' שא"ה ושכירות שכ' ג"כ הרבה פעמים כעין זה דשכירות אינו קנין בהחפץ רק דהוא שעבוד על גופו של המשכיר כו' ויש להעיר לזה מענין חמור סתם דמחויב להעמיד לו חמור אחר ופשוטו' הסוגי' דהשוכר את האומנין דע"ט ע"א מורה בהדי' דהוא מחויב ליקח לו חמור אחר, ואם נימא דהוא גדר קנין הרי אין אדם מקנה דשלב"ל וגם מקה דמבואר שם בע"ב גבי השוכר את הספינה דאם המשכיר מוצאה לאגורה יכול השוכר לחזור בו ובודאי בקנין חפץ אין שייך כזה, דאם המוכר יהי' ביכולתו למכור החפץ לאחר דיהי' הלוקח יכול לחזור בו כו' ויש להעיר ג"כ מסוגיית הש"ס דע"ז דמסיק דשכירות לא קני, ואף דשם יש לפרש הכוונת דלא קני קנין הגוף וכן משמע קצת מדברי הנמוקי' בס"פ הזהב לענין אונאה בשכירות, מ"מ מכח הראי' שהביא שם הש"ס ממה דאסרינן להשכיר בית דירה לעכו"ם משום לא תביא תועבה אל ביתך ואם נימא דשכירות קני' ה"ה בבית העכו"ם, יש להוכיח לכא"ו דאינו גם קנין פירות, דלפי הנ"ל הרי כל קנין פירות הע"ה דלענין פירות אנו דנין כאלו קרקע שלו הוציא הפירות, וכמו"כ לענין ההשתמשות היינו צריכי' לדון דהוה כאלו משתמש בבית שלו ולא של המשכירו וכמו"כ יש להוכיח זה לכא"ו דאם נימא דכל שא"ה הוא ק"פ א"כ לר"י דס"ל דק"פ הוה כק"ג ויכול לו האדמה שנתת לי משוט הק"פ לחודא

שלו, וא"כ ה"ג דכוותי, ונהי דהשוכר פעל הדין שהשואל יהי חייב על אונסין, מ"מ הרי פעל עכ"פ שהשואל יתחייב על אונסי הבהמה וממילא צריך לשלם למי שהפרה שלו, רק מה דס"ל לרבנן דצריך לשלם להשוכר הוא מפני דקני לה כו' וכפשוטו ל' הש"ס דקני' לה ממש והיינו דהגמ' ס"ל דהא דשומרינן פטורין על אונס הוא מפני שהתורה הקנה להם לענין זה שכשיאנס יהי' דנין כאלו שלהם נאנס דלענין זה כבר קנו הבהמה מהבעלים כו' ובאמת לכאורה מוכרח כן ממתני' דאם נימא דהוא גדר פטור בעלמא, אינו מובן כלל טעמא דרבנן דהשואל משלם להשוכר דנהי דס"ל דפטור לגבי המשפיר, אבל מדוע הוא משלם להשוכר הרי לא הזיקו ולא חסרו מאומה כיון דהשוכר פטור לגבי המשכיר, וכשם דע"פ סברא נראה דאם אחד יזיק בידים הבהמה של המשכיר בעת שהיא ברשות השוכר, באופן שהשוכר הי' אנוס בהזיק זה, דוודאי השוכר אינו יכול לתבוע מאומה מהמוזיק, כיון דלא הזיקו ולא חסרו מאומה, רק בצירור זה יכול המשכיר לתבוע ממנו כיון דהזיק פרה שלו, ובכאן נהי דס"ל לרבנן דהמשכיר אינו יכול לתבוע מאומה מהשואל, יהי' מאיזה טעם שיהי', אבל מ"מ מדוע שייכי' התשלומין להשוכר הרי לכא' אין שום חיובים בשואל יותר מכמו אלו ה' מוזיק בידים, ובע"כ דגדר פטור דשוכר באונסין הוא מפני דקני' לה ממש וכנ"ל שלענין אונס הוי הבהמה שלהם ואנו דנין דבהמה של השוכר נאנס, וממילא שייכים התשלומים להשוכר כיון דאנו דנין דבהמה שלו נאנס כו' רק דהגמרא הי' סבור דגוף השבועה הוא הקנין, ור"ל דבירור האונס הוא גורם הקנין, וכשאינו מברר ונשבע אף דכמו שקמיי' שמי' גלי' הוא מתה כדרכה מ"מ לא קנו לה כו' וא"כ מקשה הש"ס שפיר דלימא ל' דל' אתה כו' וא"כ שוב הוה פרה של המשכיר וממילא שייכים התשלומין לו כו' וע"ז מתרץ הגמרא דמשעת מיתה הוא דקני לה כו' והיינו דאין הענין דהשבועה דהוא ברור האונס גורם הקנין כ"א שעצם המיתה

מכה עצמו כיון דברגע הראשונה נתחייב השוכר עכ"פ, וזה גרם שהשואל יתחייב להמשכיר, ושפיר מקשה דיאמר לו דל' אתה כו' וע"ע לקמן מיהו התוס' בע"כ דאינם מפרשים כן, דהרי פ' דטעמא דר"י הוא רק משום דס"ל בשבועה הוא דקני' לה ואומר לו דל' אתה כו' והרי בהש"ס בהשואל איתא בהדי' דר"י אף אם השוכר הי' עם השואל במלאכתו מ"מ השואל חייב להמשכיר, ולפי הנ"ל דעיקר תביעת המשכיר מהשואל הוא רק מפני שעבודא דר"ג א"כ אם השוכר הי' עם השואל הרי מעולם לא נתחייב מאומה השואל להשוכר, וא"כ איך יתבע המשכיר ממנו מצד שעבודא דר"ג כיון דמעולם לא הי' חייב כלל להשוכר כו'.

והנה לכא' הי' עוד אפ"ל בטעמא דהמשכיר תובע מהשואל, הוא דכיון דתשלומי השואל הוא מ"מ עבור פרתו של המשכיר וא"כ נהי דהמשכיר מצ"ע אין לו שום שייכות להשואל, מ"מ מעיקרא דדינא הם שייך להמשכיר דהוה פרנסה מבהמה שלו, והוה עד"מ כאלו א' משביח קרקע של חברו דאף אם הי' ברשות מ"מ אינו נוטל רק כאריסי העיר דהיינו שכר טרחהו כו' וה"ג זה שמסרה לשואל הוי כאלו עשה עסקיו בה שאם תמות כדרכה ישלם השואל, א"כ מעיקרא דדינא הם שייכים להמשכיר כיון דפרה שלו השביחה זה השבח כו' וא"כ אף דהמשכיר מצ"ע אין לו שום שייכות להשואל, מ"מ ב"ד יכולים להכריח להשואל לשלם להמשכיר מפני דהם שייכים לו ולא להשוכר, ויש להוסיף עוד יותר דמעיקרא דדינא התשלומין הם שייך להמשכיר, דהרי ענין חיובי השומרים אינו רק בגדר קנס דנימא דהתחייב עצמו בכוי"כ ממון אם לא ישמור כראוי, כ"א דהוא תשלומין עבור הבהמה והיינו כיון דבפשעיתו ואי שמירתו מתה הבהמה, צריך לשלם תמורתה בדמים, וא"כ ממילא שייך התשלומין להמשכיר שהוא פרה שלו, וכשם דדבר פשוט הוא דאם יבוא א' ויזיק הפרה ברשות השוכר בוודאי דיתחייב לשלם להמשכיר דהא הזיק פרה

נכנס תחתיו כו' עיי"ש במ"מ וב"ח"מ, והנה סובר כדברי הרמב"ן ז"ל דפטר אפילו בפשיעה אלא דמפרש דאיירי שהבעל לא ידע שהיא שאולה, ומל' הרמב"ן ז"ל משמע כפשוטו דאינו מחלק בזה ובכל גוונא הבעל פטור אפי' ידע שהיא שכורה וצ"ל באיזה סברה פליגי, כן לשיטת הרמב"ם ז"ל אינו אינו מיושב כ"כ לישנא דגמרא דבעל בנכסי

אשתו לא שואל הוי כו' כיון דעיקר טעם הפטור הוא משום דסבור שהוא של האשה כו' וליישב כ"ז יש להקדים תחלה כללות

הסוגי' ולעיל דל"ה ע"ב אמתני' דהשוכר פרה מחבירו והשאלה לאחר ומתה כדרכה ישבע השוכר שמתה כדרכה והשואל ישלם לשוכר דמקשה שם הש"ס מכדי שוכר במאי קני לה להאי פרה בשבועה נימא ל' דל' אנת וד' שבועתך ואנא משתעי דינא בהדי שואל ומתוך הש"ס מי סברת בשבועה קני לה במיתה הוא קני לה כו' עיי"ש ולכאו' תמוה כיון דבע"כ דרבנן השואל, הוא שואל דשוכר וא"כ איך משתעי משכיר דינא בהדי' יאמר לו השואל

לא בעל דברים דידי את וכבר הובא קושי' זו בשטמ"ק ובחידושי הריטב"א ז"ל, ועיי"ש בחידושי הריטב"א ז"ל שיש לתרץ קושי' זו דישתעי דינא בהדי שואל משום שעבודא דר"ג דשואל לשוכר ושוכר למשכיר, וואף דלכאו'

כיון דהמשכיר תובע מהשואל רק מכח השוכר וא"כ הוי לכאו' כאלו תובע מהשוכר בעצמו וכשם כשהוא תובע מהשוכר בעצמו אין שייך לו' דיאמר לו דל' אנת כו' ותן לי מעות דכיון דדין התו' דהשוכר נפטר בשבועה הוא מוכרח לקבל ממנו שבועה וא"כ ה"ה כשתובע מהשואל רק מכח השוכר אין שייך דיאמר לשוכר דל' אנת כו' מ"מ לפמ"ש המפרשים דבשעבודא דר"ג נמסר גם שעבוד הגוף והיינו דהוי כאלו גופו של השואל משועבד להמשכיר דמה"ט ס"ל לכמה פוסקים דבשעבודא דר"ג אינו מועיל מחילה דאפילו אם השוכר ימחול החוב לשואל אי"ז כלום דהוי כאלו הוא בעצמו כבר נשתעבד לו כו' א"כ כעת בשעת תביעה א"צ כלל המשכיר לכת השוכר רק דהוי כאלו תובע

דאייה אגרא פרה מעלמא, וא"כ ה"ה רק שוכרת בלבד, וא"כ נהי דנידון, דהבעל לגבי האשה הוי לוקח גמור וזכה בכל הזכותים שיש לה בהדבר, מ"מ הרי מה מכר ראשון לשני כל זכות שתבוא לידו כו' וכיון דהאשה בעצמה אין לה שום זכי' בגוף הדבר, רק לתשמיש כמו כל שוכר א"כ ה"ה הבעל' כו' ואכתי יתחייב כמו כל שוכר דעלמא כו'.

ועוד אינו מובן לשיטת רש"י ז"ל בב"ק בפ' החובל ד' פ"ח: ד"ה באושא התקנו דגדר תקנת אושא הוא דאף דבעלמא קנין פירות לא הוי כקה"ג, מ"מ בק"פ דבעל אלמנה ועשו שיהי' כקה"ג, ולכן הבעל מוציא מיד הלוקחות, וא"כ לפי"ז לר"י דאמר ק"פ הוי כקה"ג א"כ כל שואל או שוכר יהי' דינו כלוקח, ויהי' חייב רק בפשיעה דהרי בפשוטו כל שואל או שוכר יש לו ק"פ, ולר"י דהוי כקה"ג יהי' דינו כמו בעל בנכסי אשתו כו'

והנה בשטמ"ק מבואר בל' הרמב"ן ז"ל בזה"ל, ופי' הענין לומר שהוא אינו שומר כלל אלא האשה ששכרה חייבת לשמור כל ימי שכירותה ובעל שלקח זכותה משתמש בפרה כל אותן הימים, וה"ז כאותה שאמרו בהניח להם אביהם פרה שאולה משתמשין בה כל ימי שאילותה מתה אין חייבין באונסי', דאמרי אב אני יורש שמירתו אין אני שומר, דלא שעבד נכסי' בשמירה אלא שישמור הוא עצמו הלכך פטורים אפילו בפשיעה כו' ועיי"ש דפליג על התוס' וס"ל דהוא פטור בכאן אפילו בפשיעה דהכא זכותה של האשה לקח ממנה והיא חייבת בשמירה ואם נגנבה או שאבדה היא משלמת לאח"כ, ועיי"ש בל' הריטב"א ז"ל שמפרש ג"כ עד"ז, והנה גם דבריהם ז"ל צריכים ביאור רחב דא"כ מדוע לא נימא ככה"ג גם בהיא דשוכר פרה מחבירו והשאלה לאחר דהב' פטור לגמרי דהרי זכותו מסר לו ולא חובתו.

והרמב"ם ז"ל בה' שאלה ופקדון פ"ב הי"א מפרש לסוגייתינו דאיירי דהבעל הי' סבור שהוא שלה דאז פטור אפילו בפשיעה, אבל אם הודיעה את בעלה שהיא שאולה ה"ז

הרב יהודא עבער

אטוואַר

סינון ג

ביאור ענין בעל בנכסי אשתו לא שואל הוי ולא שוכר אלא לוקח כו'

בב"מ דצ"ו ע"ב אלא כי קאמיבעי ליי, לרמב"ח כגון דאגרא איהי פרה מעלמא והדר נסבה ואליבא דרבנן דאמרי שואל משלם לשוכר לא תבעי לך דוודאי שאילה בבעלים היא כי תבעי לך אליבא דר"י דאמר תחזור פרה לבעלים הראשונים מאי שואל הוי או שוכר הוי אמר רבא בעל לא שואל הוי ולא שוכר הוי אלא לוקח מדריב"ח דאמר ריב"ח באושא התקינו האשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מיד הלוקחות עכ"ל הגמ' ופשטות דברי הגמרא מורים דדווקא על שואל או על שוכר מוטל חיוב שמירה ואם לא שמר צריך לשלם, אבל על לוקח אין מוטל שום חיוב שמירה ולכן הוא פטור ועי' בתוס' שכתבו ומיהו נראה לר"י דש"ח הוי וחיוב בפשיעה ולפי"ז הלוקח בהמה לשלשים יום חייב בפשיעה כו' ועי' ברא"ש שהעתיק ג"כ לדברי התוס' וכו' ומיהו גבי בעל בנכסו אשתו לא נ"מ מידי דפשיעה בבעלים פטור אלא נפקא מיני' ללוקח בהמה ל"י יום כו' ועיי"ש בפלפולא חריפתא שהאריך לבאר דלכא לר"י דאמר תחזור פרה לבעלים הראשונים מדוע לא נפקא מיני' גם גבי בעל כיון דשייך התשלומין למשכיר שוב אינו פשיעה בבעלים כו' וכן מורים פשטות דברי התוס' דגם בעל בנכסי אשתו חייב בפשיעה והיינו כיון דהתשלומין למשכיר אינופשיעה בבעלים עיי"ש והנה עיקר סברת התוס' דבעל בנכסי אשתו וכמו"כ לוקח לזמן פטור מגניבה וחייב בפשיעה אינה מובנת כ"כ דממ"נ כיון דבפשיעה הוא חייב הרי בהכרח דענין לוקח לזמן הוא אינו קנין הגוף ממש להלוקח, ור"ל

דנימא דבזמן"ה הוא אין לו להמוכר שום שייכות וזכות בהדבר והלוקח יכול לעשות בזה כרצונו, דא"כ אין שייך לחייב כלל אפי' על פשיעה כיון שכעת הדבר אינו כלל של המוכר, וכאשר באמת כתב בקצוה"ח בסי' שמ"ח סק"ד דלשיטת הרמב"ם שכתב דבקונה לזמן הוא בונה והורס ועושה כחפצו, א"כ השתא מוזק ל"י בידיים פטור, מכ"ש בפשיעה, ובהכרח לכאור' דהתוס' ס"ל דכל קנין לזמן אינו קנין הגוף ממש, ומשום דכיון דבכלות הזמן יחזור הדבר בדרך מאליו וממילא להבעלים הא, בהכרח דגם כעת יש לו שייכות להדבר, ובמ"ש באמת דעת הרא"ש לענין אתרוג דדווקא כשא"ל ע"מ שתחזירהו מהני, דאז הוי קנין גמור והחזרה הוא בדרך תנאי כו'. אבל היכא דאומר לו הי"ך אתרוג זה והחזירהו ל"י לא יצא משום דכל קנין הגוף לזמן הוי רק קנין פירות, וכמו שהאריך בזה בקצוה"ח סי' רמ"א סק"ט ובאב"מ סי' כ"ט לזאת אנו דנין דגם כעת גוף ועצמות הדבר הוי דבעלים, ושייך חיוב פשיעה לגבי בעלים, אך איכ' אינו מובן מדוע לא הוי כשוכר, דהנה לכאור' נראה דחיובא דשוכר הוא כמו כל שומר דעלמא דאף דלא קבל עליו שמירה בפירוש מ"מ אנן סהדי דכשמוסר לו דבר שלו הוא רק אדעתא דהכי שיקבל עליו הלה שמירה, דאין אדם רוצה להניח חפציו על הפקר ורק הכחלוקת דש"ח אי שו"ש הוא אי מחשב זה הנאה מה שמשתמש בחפצו של חבירו, וממילא הוי שו"ש, משום דכל שומר אם רק יש לו הנאה מהדבר או מהבעלים ע"י הדבר, הוא שומר שכר כמבואר בכלל הסוגי' או דכיון דמשלם שכר אי"ז מחשב שום הנאה וא"כ למאן דסי"ל דשוכר הוי כשומר שכר, והיינו כיון דלהנאתו הוא אצלו, אע"פ שנותן שכר פעולתו הוי שו"ש, וכמ"ש רש"י ז"ל בס"פ האומנין ד' פ': ד"ה רבי יהודה אומר א"כ ה' מהראוי דגם בלוקח לזמן יהי' שומר שכר, ובאמת אפילו אם נסבור דקנין הגוף לזמן הוא אינו קנין הגוף ממש להלוקח, ור"ל

דאי אית לי' כולל הרי ניהא ואי לית לי' כולל רשעים גמורים ולכן ה"ה נטולה מן היהודים הרי בע"כ מוכרח לפי"ז שהוא חייב בדיני שמים דהיינו כתירוצא דרבא לקוברו בין

קוברין כו' וא"כ י"ש דאף ד"ת ס"ז כן רק דדרידי' איירו פלוגתא ר"י ור"ש לענין חיוב ממש ולא לענין קבורה וי"ש דהיסק דדרידי' לענין קבורה ס"ז גם כר"ש דקוברין אותו אצל רשעים שכמותו ופלוגתהיהו הוא רק לענין חיוב עונשין כו' ואפילו אם נימא דמוכרת (אשר באמת לעני' לאחר העיון הטיב בסוגיות הש"ס דשם הנה לכאורה אין מוכרת דלפי גירסת הרשב"א ז"ל דגרוס מתקין לה רב אשי מירי תסאו' קתני כו' והי' הדיון דלר' יוסי היכא דאחמ"א לא יהי' הל' אף לקוברו כו' ובפרט שכפי שנראה מן הרשב"א ז"ל הוא מסכים לדעת הרמב"ן ז"ל אשר בדבריו מבואר בהדי' דר' אשי ס"ז כרבא דר"י אף היכא דאינו הל' מ"מ מהני לקוברו כו') מרב אשי היכא דאין מחייב תרתי אין קוברין אותו אצל רשעים גמורים, אכתי אינו מוכרת דהוא מטעם דאין האיסור לא חייב כלל אפילו לענין חיוב דיני שמים, כ"א דס"ז אסברא פשוטה לענין קבורה הלוי בחיוב ממש כו'

ומ"ש כת"ר ידידינו ש' דאינו דומה כלל לדברי הנ"ל ויבמות דשם השני איסורים הם נגמרים בפ"ע, דכא"א הוא איסור בפ"ע, ואינו הלוי בחבירו, משא"כ כאן כו' הנה לע"ג אינו מובן כ"כ החילוק, דמדוע לא נזכר אומר בכאן נ"כ שהוא ב' איסורים מיוחדים, איסור השבועה על היין ואח"כ איסור נזירות וג"כ אין האיסורים תלויים זב"ד כו' ואם כוונה כת"ר ש' ע"ד שכ' האב"מ לחלק דבחה דשבועה אינה חלה ע"ד איסור משום דמושבע ועומר הנה בזה אמרינן דאינו הל' כלל אפילו לענין דיני שמים, וכמו"כ מדמה כת"ר ש' ענין נזירות שהוא נ"כ כעין איסור שבועה שהוא מה שהארס מקבל על עצמו האיסור ואינו הל' על השבועה הקודמת משום דהו"ל מושבע ועומר, אך כבר הסביר לנו האב"מ ז"ל דענין נזירות הוא אינו מה שהארס אוסר על עצמו עיי"ש בתשובה ס' בשם המהר"י"ט וא"כ איסור נזירות על שבועה הא כמו איסור הל' על איסור בעלמא דישנו עכ"פ הרבה שיטות שס"פ ותייל' לענין דיני שמים כו' וא"כ ממיא מושב. דברי כל הני גדולים שהביא כת"ר ידידינו ש' במאמרו הנכבד.

שוב מצאתי במנחת חינוך במצוה שע"ב שכתב נ"כ כדברי ידידינו ש' דבנזירות אין שייך איסור מול"ל. מהטעם שכתב כת"ר ש' דאין נזירות לחצאין, אר"ס דרינא מסיק סם כדברינו דאם נשבע מקודם על יין ואח"כ נדר בנזיר הל' הנזירות על הכל, ולא הוי נזירות לחצאין דגם על היין הל' לענין קבורה כו' וג"כ מסיק שם דנזיר אינו איסור הבא ע"י עצמו ואינו דומה לדברי האב"מ לענין שבועה כו' ואר"ס מ"מ העלה שם רעכ"פ לענין עונשין אין שייך כולל ולומר דמינו דהיי"ש לענין עונשין אשאר מילי, הי"ל נמו איין, משום דכ"ז דלא חייב לענין עונשין אין לא חייב גם אשאר מילי דאין נזירות לחצאין כו' והיינו דס"ז דגם לענין עונשין אמרינן אין נזירות לחצאין ולא ס"ז מו שצדדנו לדון בהערתינו הקודמת, דלענין עונשין אין שייך אין נזירות לחצאין ותייל' לענין עונשין אשאר מילי כגם קודם שחל על היין כו' עיי"ש.

והנה גם סברתינו האחרונה שכתבנו לחלק דכאן דבאמת הוא נזיר כלל מילי דק דעל היין אינו הל' משום דאין איסור ח"ע"א כו' הנה אי"ז נזירות לחצאין כו' לענ"ד יש לה מקום והוא כעין חילוק הנמרא בניטין ד'מו ע"א לענין המקדש חצי שפה וחצי בת תורין דמקודשת דאף דהמקדש חצי אשה אינו מקודשת משום דהתם שויר בקנינו הכא לא שויר בקנינו וכן פסקו שם הפוסקי' דמקודשת מה"מ, דה"נ י"ש בכאן דכיון דלא שויר בקנינו דחא אסר עצמו בכל מה שהי' ביכולתו אסור שויר מהני דלא הוי נזירות לחצאין כמו דהתם לא הוי חצי אשה וכו'

משום כולל, משום דדין זה הוא מתשובת הרשב"א ז"ל, והרי נתברר דעתו ז"ל דהיכא דאמרינן אאחע"א אין האיסור הב' חל כלל אף לענין ד"ש, וממילא אין שייך בכה"ג כולל דכ"ז דלא חל איין א"א שיחול גם אנגחת וטומאה דאין נזירות לחצאין כו' וכנ"ל בארוכה, וממילא מובן דאין מזה סתירה מדברי הרמב"ם ז"ל דבנשבע שלא יאכל נו"ט לא מחייב משום שבועת שוא והיינו משום דבשבועתו נתוסף עליו איסור לענין ד"ש והיינו משום דהרמב"ם ז"ל פסיק כרבא ורבין בשם ר"י דהם ס"ל דאף דאאחע"א מ"מ בד"ש חל כו' וכ"ה גם דעת הטור דס"ל דאם אמרה קונם תשמישי על כל העולם דיפר הבעל חלקו, דמיגו דחילל אכו"ע לענין איסור עכ"פ, חילל נמי אהבעל לענין איסור ולכן יפר חלקו וכמ"ש הב"ח והדרישה והיינו משום דכולהו אזלי בשיטת הרמב"ם ז"ל דפסיק כרבא ורבין בשם ר"י, אבל התוס' חולקין ד"צ ונדרים ד"צ ע"ב והרשב"א ז"ל והב"י דהקשה על הטור כולוהו ס"ל כו' חייא דלפי המסקנא ר"י אית ל"י כולל וממילא אין הכרח כלל להסברא דלקוברו בין רשעים גמורים וממילא אמרינן שפיר דהיכא דאין איסור חל על איסור היינו דלגמרי לא חילל כלל אף לענין דיני שמים וכנ"ל, עכ"פ סברתי במקומה עומדת ואין כאן שום השגה כלל * (אך דברי התוס' שם בסוף נדרים קשה טובא דמסיימי שם וצ"ע צ"מ דלעיל כולוהו פרקים כו"י דהרי ר"י אית ל"י איסור כולל כו' הרי שמואל מאורה ז"ל עכ"ל ולפי הנ"ל הרי מ"צ נחא

בגמרא אם האיסור השני חל בידי שמים דעי' בתוס' יבמות דל"ג ע"ב לאיסור כולל אתניין ואליבא דר"ש אבל לר"י מחייב תרתי באיסור כולל כו' עכ"ל דלתרויהו ס"ל דר"י אית ל"י כולל ועי' שם דל"ב ע"ב בתודיה איסור כולל הוא וכו' ומיהו אור"י דלהוא לי'שנא דלקמן דסבר ר"ח דר"י מחייב תרתי באיסור כולל וכו' ותלוי זה במחלוקת דר"ח ובר קפרא עיי"ש בכל הסוגי' ועי"ש בסוף הסוגי' מתקיף לה רב אשי מידי חטאות קתני כו' איסורי בעלמא קאחשיב למאי נ"מ לקוברו בין רשעים גמורים ועיי"ש ברשב"א דלא גריס כגירסת רש"י ז"ל בזה, ולהכי כתב רש"י ה"ג מידי חטאות קתני כו' וגם עי' בתוס' חולקין ד"צ ע"א בד"ה קדשים דאיסור כרת וכו' וי"ל דכיון דמחיים לא חל איסור גיד דאיכא איסור מוקדשין וכו' תו לא חילל איסור גיד אפילו לאחר זריקה כו' עיי"ש דמבאר ג"כ דעתם דהיכא דאמרינן אין איסור חל על איסור היינו דלא חילל כלל אפילו לענין דיני שמים כו' וי"ל דאזלי שם כשיטת הרשב"א דפוסק כרב אשי שהוא אחרון דלית ל"י להאי כלל דחייב בדיני שמים ומה"ט א"ש דינו של הש"ך בסי' רל"ח הנ"ל דאם נשבע שלא יאכל נו"ט ונעשה חולה אח"כ אין צריך היתר על שבועתו דאזיל בזה לפי דעת הב"י והרשב"א ז"ל דהם ס"ל דלא חילל כלל וכנ"ל, ומה"ט א"ש ג"כ דינו של הב"י בסי' רט"ו דאם אמר שבועה שלא אשתה וחזר ואמר הריני נזיר דאינו חייב אלא משום בל יחל דשבועה אבל לא דנזירות, ול"א דיהי' חייב גם משום נזירות

* הערה, הנה באמת לא השגנו כלל על דברי כה"ר יודינוני שי' רק שזהו"ת שכתב שי' נתב בפשימות דלא ככל הני גדולים שחביו היינו שאנ"א והפ"ה והזכרון יוסף והאב"מ דכולהו ס"ל דשייך כולל בנזירות ולכן מצאנו החובה על עצמינו להעיר דיש מקום ליישב סברת כל הני גאונים עולם גדולי האחרונים ז"ל שלא יהיו כסועים בדברי פשוט, וכתבנו להסביר סברתם ע"פ דברי הש"ס יבמות דלקוברו כו' ואף לפי מה שהפכה כה"ר יודינוני שי' בפלפול דישנו בזה מחלוקת בין הפוסקים, מ"מ אין תימה כלל אם כל הני אחרונים יתפטרו לעיקר כשיטת הרמב"ם והטור והדרישה והב"ח דכולהו ס"ל דחייב לענין ד"ש וכפשוטו דברי הנמרא ביבמות דלקוברו כו' ובאמת יש מקום לומר דאין מקומו של הרמב"ם ז"ל משום דפסיק כרבא כ"א דאפילו אם נימא דלפי המסקנא אין הכרח לדברי רבא דפלונתת ר"י ור"ש הוא לענין לקוברו מ"מ כיון דתנינן מרבא דס"ל אסברא פשוטה דאף היכא דלא חילל מ"מ מקרי שעבר אב' איסורים, וכפי שמשמע מדברי התוס' שם הנה גם ר"ש ס"ל כן רק דס"ל דכיון דלענין עונשין לא חילל ממילא אין

חיוב שבועת ביטוי ולא שבועת שוא עכ"ל וקשה בשלמא על שבועת ביטוי פטור היינו טעמא כדאיתא בשבועות דכ"ז וברמב"ם שם הל' ט"ז שאין שבועת ביטוי חלה אלא על דבר הרשות שאם רצה עושה ואם לא רצה אינו עושה שנאמר להרע או להיטיב כו' אבל יקשה למה לא יהי חייב על שבועת שוא מ"ש מהא דמסיים הרמב"ם שם בהלכה ט"ז דאם נשבע לקיים את המצוה פטור משום שבועת ביטוי כגון שנשבע שיעשה לזולת או סוכה או ליתן צדקה וכו' ויראה לי שהוא לוקה משום שבועת שוא עכ"ל אלא בע"כ שבדין המובא בהל' י"א כיון שבשבועתו נתוסף עליו איסור בידי שמים לכן לא הוי שבועת שוא אלמא אע"פ שמושבע מהר סיני ג"כ חל שבועתו לחייבו בדיני שמים כו'.

אך התימא על הש"כ בסי' רל"ח סק"ה שכתב שאם נשבע שלא לאכול נ"ט ונעשה חולה אח"כ אי"צ היתר על שבועתו וגם האב"מ הביא את דברי הש"כ הנ"ל וכתב לתרץ קושת הפמ"ג עליו, דכיון שלענין דיני שמים אמרינן איסור חע"א אי"כ למה אי"צ התרה ותירך דשבועה אינו חלה על איסור משום דמושבע ועומד ואי"ז משום אאחע"א כו' רק כיון דמושבע ועומד מתחלה השבועה אינה חלה כלל ולא מחוייב אפילו בדיני שמים אבל התימא שלא הקשו מדברי הרמב"ם הנ"ל דמוכח בהדי' דאפילו במושבע ועומד אמרינן דמהני שבועתו לענין חיוב בדיני שמים, אך קושיא זו יקשה ג"כ על הב"י דלמה חולק שם על הטור וסי"ל דאם אמרה קונם תשמישי על כל העולם דאין הנדר חל כלל דלגבי בעלה הא משועבד לה ואי משום דחיי"ל אכו"ע הא גם אכו"ע לא חיי"ל דאין איסור חע"א אלא ע"י כולל דבעל, ולפי הנ"ל הרי מוכח לכאן מכל ראיות הנ"ל דלענין חיוב דיני שמים אמרינן איסור חל על איסור וא"כ שפיר חיי"ל גם אבע"ל לענין איסור עכ"פ.

אך באמת אפ"ל דבזה יהי מחלוקת

שהיא אשת אח שהרי עדיין היא גם אחת אשה אלא שאין עוגשין עלי' משום דאיסור אשת אח הוא קדים ואין איסור חל על איסור וכמו שכתב האב"מ שם בסי' י"ב אשר העורך הביאו, ובשער המלך בפ"ז מהל' איסורי ביאה כתב בזה"ל דשמה עלה אחות אשה ומשו"ה חייב בדיני שמים וקוברים אותו בין רשעים גמורים משום דכאו"א הוא איסור בפ"ע ואינו תלוי בחבירו רק שחבירו מעכב עליו לחול בדיני אדם משום דאין איסור חל על איסור משא"כ כאן דב' האיסורין הוא מה שהאדם אסר על עצמו ושניהם מסוג א'.

אך בגוף סברא זו כתבתי במ"א ליישב בזה דברי הב"ח והדרישה שכתבו ביו"ד סי' רל"ד ולכן כשהאשה אסרה עליו תשמיש כל אדם שבעולם צריך הבעל להפר חלקו אף דלכאוי היא משועבדת לו ואינה יכולה לאסור עליו בקונם, היינו משום דמיגו דהל' על כל העולם חל נמי אדידי' ע"ש בט"ז סקנ"ט ובש"ך סקפ"ג והקשה האב"מ והגרע"ק ז"ל דאיך אחזו החבל בשני ראשין דהרי מ"ט חל האיסור על כל העולם אף דכבר היא אסורה ועומדת ואאחע"א הוא משום דמיגו דחיי"ל אבע"ל חיי"ל נמי בדרך כולל אכו"ע וכמ"ש התוס' בנדרים, ואיך שייך לומר דמשו"ה חל האיסור על הבעל משום מיגו דחיי"ל אכו"ע, ובסברא הנ"ל מתורץ היטיב דכיון דבדיני שמים חל אכו"ע משו"ה חל נמי בדיני שמים בדרך כולל גם אהבע"ל ולכן צריך להפר והא שהקשה השאגת ארי' בסי' ס' והאב"מ הביאו מכהן ונזיר איך חל על כהן נזירות הרי הי' אסור בטומאה מקודם ובע"כ דהוא בדרך כולל תירצתי ע"ז כמו שאיתא בחולין דקיי"ג שאני התם דמיעט רחמנא וכו' ה"נ נימא כאן שאני הכא דריבה רחמנא לאחיו שאם הי' כה"ג ונזיר וכו' עי' בברכות ד"ט ובנזיר דנ"ז ועוד בהרכה מקומות. וסברא זו מוכחת ג"כ מדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ה מהל' שבועות הל' י"א שכתב דנשבע שלא יאכל נבלות וטריפות אין בו

זמן לא יגיעו להיות בבניהם"ק ברגל וא"כ בהכרח שחל עליהם קודם הרגל חיוב העליה כדי שכשיגיע הרגל יוכלו לראות פנים בעזרה וה"ז קודם זמן החיוב כאילו הגיע זמן החיוב שכך אמרה תורה שהחיוב על כל ישראל להשתדל קודם הרגל איזה זמן כדי שכשיגיע הרגל יוכלו להיות בעזרה. וא"כ כמו שמוטל עליהם חיוב העליה כן הזהירה תורה להשתדל שלא יהיה להם דבר המעכב העליה וכמו שנתבאר, ומש"כ רש"י (פסחים ס"ט ע"א) ערל שלא מל ער"פ ענוש כרת מפני שהיה ראוי לתקן בזמן החיוב ממש שעות ול"ד לטמא ודרך רחוקה דפטורים מן הכרת מפני שלא היו יכולים לתקן באותן ו' שעות ומקמי הכי לא רמיא חיובא עליהו, היינו לענין חיוב כרת אבל למצוה מן התורה מחוייבים להשתדל שיהיו ראויים לעלות לרגל וכדאמרן, ומש"א (קידושין ל"ג) יוכל יעצים עיניו כו' ע"ש היינו שלא לבקש תחבולות לפטור א"ע מן החיוב אבל להכניס א"ע לחיוב אינו כ"א ממת חסידות וכמו שאמרו (ברכות כ"ח ע"א) ר"ז כי הוה חליש מגרסא כו' ע"ש וזה מדת חסידות, וע' ברכות ל"ה דורות הראשונים היו מכניסים פירותיהם דרך פתחיהם כו' ודורות האחרונים דרך גגות כו' ע"ש וזה מבואר.

לעלות לרגל, והא דפליגי רבנן בזה על אחרים אינו על הפטור ודרשה דכל זכורך כ"א פליגי דהן אמת דכמו שהם במצבם הזה פטורים אבל עליהם החובה ליטור כמו הטמא ולכנוס במחיצת החיוב, וזה ידיענן מדרשא דבנבלתם ל"ת דקאי לשיטתם על רגל, וחידוש הוא שחידשה תורה במ"ע דעליה לרגל שעליו מוטל החיוב קודם זמן החיוב לבקש תחבולות להתחייב, משא"כ בכל התורה כי אין חיוב על הפטור מן המצוה לבקש תחבולות כדי להתחייב כ"א ממת חסידות, וכמיש"כ הרמב"ם (סוף מה' ציצית) אין ראוי לאדם חסיד לפטור ממנה (כלומר ללבוש בגד בת ד' כנפות כדי להתחייב בציצית ע"ש, ומש"כ התוס' ד"ה ואין לו (פסחים ק"ג ע"ב) דיש לחזור אחריה וכמו משה שתאב ליכנוס. לארץ כדי לקיים המצות אינו כ"א ממת חסידות וכמו שהפריש ערי מקלט בערך הירדן א"ע"פ שאין קולטות כ"ז שלא הופרש כולן אך זה מדת החסידים כידוע, אבל הכא גלתה תורה מהך קרא דבנבלתם ל"ת חיוב לחזור על החיוב קודם זמן החיוב, ובמצוה זו בהכרח להיות כך, כי הרי מצות הראיה אינה כ"א ברגל, והדבר ידוע כי כל ישראל הדרים בכל א"י אם לא יעקרו מביתם קודם הרגל איזה

הרב ר' מרדכי זעלבאוויטש

דיגא

✱

סימן כ

בענין איסור כולל בנוזר

(תשובה על הערת המערכת בסי' א'
שערי תורה חוברת ה')

עצמו מכל מילי, אין שייך לומר מתוך שחל אשאר מילי חייל נמי איין דהרי כ"ז שלא חל איין ממילא אין חל עליו שם נזיר כלל כו' השיב ע"ז הרב העורך שי' דאפילו אי נימא דלא חייל איין משום דאין איסור חל על איסור מ"מ הרי כ"ז הוא רק לענין עונשין אבל מ"מ הוא עבר אבי' איסורים וכמבואר בהדי' ביבמות דל"ב ע"ב נ"מ לקוברו בין רשעים גמורים כו' עיי"ש הנה באמת איני דומה כלל להגמרא ביבמות דשם השני איסורים הם נגמרים בפני עצמם וכמו למשל איסור אחות אשה ואיסור אשת אה משום דאיסור אחות אשה לא פקע במה

במ"ש במאמרי הקודם דלא שייך איסור כולל בנוזר דכיון דנזיר הוא דוקא כשמוזר

שערי תורה

הרב ר' ארי' לייב נימויטין

שוואדיץ - ליטא

סימן א

ביאור דברי הרמב"ם ז"ל בפ"ב מה"ל חגיגה

כ' הרמב"ם (פ"ב מה' חגיגה ה"ב) המקמץ והוא שמלאכתו לקבץ צואת כלבים וכיוצא בהן לעבד עורות וכן המצרף נחשת במחצב שלו והעבדנין, אע"פ שהן מאוסין מפני מלאכתן הרי אלו מטהרין גופן ומלבושן ועולין בכלל ישראל ליראות, וכ' בכס"מ ברייתא (חגיגה ד' ע"א) אחרים אומרים המקמץ והמצרף נחשת והבורסי פטורים מן הראיה שנאמר כל זכורך יצאו אלו שאין ראויין לעלות עם כל זכורך מפני שריחן רע, ומשמע לרבינו כיון דבלשון אחרים מיתניא לית הלכתא כוותייהו דמסתמא רבנן פליגי עלייהו ונקטינן כוותייהו, והר"י קורקס כ' דלא ממעטי להו קרא אלא בעידן במאיסותם מפני שאין יכולים לעלות עם כל זכורך אבל כשיטהרו הרי הן ככל אדם, והנה יש להבין לפי תירוץ הר"י"ק למה ממעטי להו אחרים מן הראיה לגמרי הרי יש עצה לזאת לטהר גופם ומלבושם ולמה פטרי להו לגמרי והיה להו למימר כמוש"כ הרמב"ם שיטהרו גופן ומלבושן ויעלו בכלל ישראל לרגל ואמאי פטרי להו לגמרי, על כן אמרתי כי אחרים לשיטתייהו דפטרי להו לגמרי והרמב"ם לשיטתו מחייב להו לטהר גופן ומלבושם ולעלות, דגרסינן

בתורת כהנים פ' שמיני ובנבלתם לא תגעו ברגל אחרים אומרים יכול אם נגע אדם בנבלה ילקה ת"ל ולא לה תטמאו הוי אומר זה רשות, וביאר המשנה למדך (פס"ז מה' טומאת אוכלין ה"י) דמחלוקתם הוא דלית"ק אתי קרא דבנבלתם לית לרגל, ולאחרים אין חילוק בין רגל לשאר ימות השנה, והאי דכתיב ובנבלתם לית משום דכתיב ולא לה תטמאו סד"א חובה קמ"ל קרא דבנבלתם לית שאינו חובה כ"א רשות, א"כ מבואר מזה, דלאחרים אין חיוב לטהר א"ע ברגל, ואם הוא טמא רשאי לישראל בטומאתו ואין אנו חוששין מה שעיי"ז לא יוכל לקיים מצות עליה לרגל, כי אין הפטור מחויב להכניס עצמו במחיצת החיוב, ולכן לשיטתם זאת קאמרי הכא דהמקמץ והמצרף פטורים לגמרי מן הראיה ואין עליהם חיוב לבקש עצות ותחבולות להתחייב ולטהר גופן ומלבושם כמו שאין הטמא מחויב לטהר א"ע כן אין המקמץ כו' מחויב לטהר מלבושו כו' כדי להתחייב בראיה, (הלא נדע ב"ב ט"ו מאן אחרים ר"מ), אבל הרמב"ם הרי פסק מפורש (פס"ז מה' טומאת אוכלין ה"י) כל ישראל מוזהרין להיות טהורים בכל רגל מפני שהם נכונים לכנוס למקדש ולאכול קדשים וזה שנאמר בתורה ובנבלתם לית הוא ברגל, הרי פסק מפורש כת"ק דתורת כהנים ולא כאחרים, ואפשר סמך בזה ג"כ על הא דארי' (ריה ט"ז ע"ב) דס"ל ג"כ כת"ק ולהכי פסק כך, וא"כ כמו שהטמא מחויב לטהר א"ע כך המקמץ כו' חייב לטהר גופו ומלבושו כדי שלא ימנעוהו

באותה שעה והבינוני אינו רשע אפילו שעה אחת לעולם, אם כן מי שחטא אף פעם אחת גם אם עשה תשובה בכל זאת אינו במעלה ומדרגת בינוני אם כן מה הוא, אם אינו בתואר בינוני איזה תואר נופל עליו, הלא מאחר שעשה תשובה הרי ודאי כי אינו רשע ומה הוא.

החפץ בעילום שמו

ד.

בתניא פ' י"ב אי' וז"ל ולא עבר עבירה מימיו ולא יעבור לעולם ולא נקרא עליו שם רשע אפילו שעה אחת ורבע אחד כל ימיו, גם בסוף אותו הפרק אומר כי המהרהר ברצון נקרא רשע

בתניא פרק נ"א דלכאורה הלא מלא כל הארץ כבודו ולית אתר פנוי מיני, אלא דהכונה בזה על התגלות אור א"ס אשר מאיר לעולמות בבחי' גילוי ע"ש, ולכאורה גם כאן הכונה ש' שכינה, היינו התגלות האור אלקי, וצ"ל מהו זה שהוא במערב דמשו"ז הכיכבים והגלגלים

הלכום הוא לשם, וא"ל דהכונה היא דמקום זה (היינו רוח מערבית) שרשו למעלה (כידוע דכל מקום יש לו שרש למעלה) מלכות דאצילות ומצד זה הגלגלים ששרשם ג"כ מלכות הולכים למערב דיניקתם משרש אחד דהא מ"ל היא מקור כל העולמות ולא דוקא מערב, וא"ל דזה מה שהמ"ל היא מקור כל העולמות כולם, היינו רק מה שמגלה אורות שלמעלה ממנה כידוע אבל מערב שרשו (לא לבד שמגלה) במ"ל, הנה כבד לומר הן דהרי סיהרא לית לה מגרמה כלום, ועוד א"כ מה זה שמסיים שהיא מקור המהוה ומחז' את כל העולמות, ומה זה טעם על שכינה במערב דוקא, ואפילו אם נניח שזה יצויר דמערב הוא דוקא צד מערב אינו מובן דהא כל ענין מערב אינו אלא מצד שהשמש שוקעת שם וידוע דבאמריקא שתחת רגלינו כשהשמש במערב שלנו מאירה להם ושם נק' זה מזרח...

גם מ"ש עם היות שהלוך עצמו מצד טבעם הוא ממערב למזרח מ"מ ה"ה כו' הא זה שהלוך עצמו הוא לצד מזרח זה ודאי ג"כ מצד בטול לאלקות...

הרב יהושע העשל רייזמאן

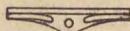
סוכעדיניאור

הממיר ישיבת ה"ת

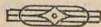
ה.

איתא בתניא פרק מ"ב בהגה"ה וז"ל וגם נראה בראית העין שהם בטלים לאורו ית' בהשתחואתם כל יום כלפי מערב בשקיעתם כמארז"ל ע"פ וצבא השמים לך משתחווים שהשכינה במערב ונמצא הלכום כל היום כלפי מערב הוא דרך השתחואה ובטול עכ"ל. ויותר מבואר ענין זה במאמר יו"ט רנ"ט, וז"ל וביותר נראה זה בצבא השמים וכמ"ש וצבא השמים לך משתחווים שהחמה שוקעת במערב מפני שהשכינה במערב, ומה שסובבת והולכת ממזרח למערב עד ששוקעת זו היא ההשתחואה שלה, וכן כל הכוכבים טובבים בגלגל ה' ממזרח למערב עם היות שההלוך עצמו טבעם הוא ממערב למזרח מ"מ ה"ג מסבבים ממזרח למערב והיינו מפני שהשכינה היא בחי' מ"ל דאצילות במערב כידוע בהששה קצוות העליונים דמערב הוא בחי' מ"ל, שהיא מקור המהוה ומחי' את כל העולמות בי"ע וזה שסובבים למערב שהיא השתחואתם ובטולם למקור חיותם והתהוותם עכ"ל.

ולכאורה ענין זה הוא חוסר הבנה דהנה כונת ענין השראת השכינה בכל מקום, נתבאר

בשלמות פחו ית' וכאשר אתה אומר שבהסתלק כח הבורא מן הנברא, כבר אין אתה דן בחוזק כו' של הכח הפועל כי כבר נסתלק מן הנפעל ונשאר לך לחשוב רק מדבר המחודש עצמו, הלא מצד שבאמת הוא מחודש ממש, אשר

שאלות והערות בדברי חסידות

הרב יהושע אייזיק בארוך

RIIIGP

א

א.

קשה לי להבין דברי כ"ק בהמאמר ד"ה טוב לי תורת פיך תרצ"ז וגו', נאמר שבעמדם תרפינה כנפיהן הוא בחי' טוב, ובמאמר ד"ה והבריח התיכון רצ"א קונטרס י"ג נאמר שבעמדם תרפינה כנפיהן הוא למעלה מבחי' רצו"ש כנפיהן הן בחי' רצו"ש ובעמדם הוא למעלה מבחי' רצו"ש, וכן הוא בברכת ק"ש וק"ש הוא רצו"ש ובשמ"ע הוא למעלה מבחי' רצו"ש, וכן משמע מהתניא שכנפים הם רצו"ש כנף א' הוא בחי' רצוא וכנף הב' הוא בחי' טוב כמבואר בלקו"א פמ"א שכנף א' אינו מספיק, היינו אהבה לבדה, או יראה לבדה ע"ש וכשהוא אומר תרפינה כנפיהן הכונה שאינם יכולים להיות בבחי' רצו"ש.

מהנ"ל

ב.

בהמאמר הנ"ל טוב לי תורת פיך, מקשה על מה שנאמר זהב קודם, הלא כסף קודם, ומתקן כי תחלת העבודה היא מיראה, קשה לי להבין, הלא מה שיראה קודמת היא מלמטה למעלה, שהאדם מצד גופו ונה"ב הוא מקושר למטה צריך להיות מתחלה יראה, כי עבודה מיראה היא

מדרגה תהתונה, ואח"כ יוכל לעלות עלוי יותר לעבודה מאהבה, אבל מה שנא' אלפי זהב וכסף הלא נאמר על עבודת הנשמה כמו שהיא למעלה ישם הלא אהבה קודמת כסדר הספי' מתחלה ספי' החסד ואח"כ גבורה כמבואר בתניא פ"ג השנוי לשון מתחלה נאמר אהבה ואח"כ יראה ואח"כ בסדר עבודת האדם משנה הלשון כידוע, וכן אומר הלשון רצוא ושוב מתחלה רצוא ואח"כ טוב, ואומר בזה המאמר גופא שרצוא הוא אהבה ושוב יראה, ובמאמר ד"ה והבריח התיכון הנ"ל נאמר בענין האדנים שהם של כסף דתחלת העבודה היא באהבה וכו' ואח"כ אומר בענין הטבעות של זהב כי צריך לעורר מדת היראה, משמע שתחלת העבודה אפילו למטה היא אהבה.

הרב נחמן סקאבויניק

טראסקון

ג.

ג.

הנני מתקשה בתניא פ"ג על הלשון שם ומקור המים והליחות מהמיוח לכאורה הי' צריך לומר בהמוח כי על המקור לא שייך לומר שנמשך מהמוח רק בהמוח הוא המקור, וכן הוא הלשון בלקו"ת פי' תוריע ד"ה עולם לאכסדרה הוא דומה ע"ש. ושם בלקוטי תורה אינו מובן לי הלשון וגם זה גופא מה שהקיריות בחסד והחמימות הוא ע"י חילוף, מהו הכונה בזה.

שב' הענינים הן חזרת הקודם, והן בטול
החדוש, אינם כ"כ מוכרחים כמו ענין הבריאה
יש מאין, דהלא גם הקודם הוא מחודש באמת,
רק שהיו כן בו לפני הרוח קדים, אבל מחודש
בהבריאה, וכן העכשו הי"ז רק חדוש בהמים,
ולא חדוש כללי שהרי ישנם דברים שעומדים
בעצמם, וא"כ בענין הברי' יש מאין אשר בהב'
דברים הוא להיפך, דהקודם היינו מה שהיו
אין היו לא מחודש, והעכשו היינו מה שהוא
יש הוא לא רק חדוש פרטי כ"א חדוש כללי,
ועאכ"ו דבהסתלקות כח הבורא מן הנברא ח"ו
ישב הנברא לאין ואפס ממש, כלומר יתבטל
העכשו ויחזור לבוא הקודם,

ועתה נבוא לכא' לתרך גם קושית השואל,
דהן אמת דבהאבן לא נתחדש דבר גם לשעה,
אמנם תצייר הדבר שכה היד ע"ה למע' ובעליתו
זו מושך ודוחה אתו את האבן, לאחר שקבלה
האבן דחיפה למעלה תשאר כך אחר כלות הכח
ג"כ, דבאמת הלא לא חידש בה דבר, כלומר לא
יצא הכח לפעול בה חדוש גדול כ"כ היפך
הקודם של האבן, דגם העלי' של האבן א"ז
היפך כ"כ מהקודם, דאינו מחדש בו חדוש
גדול כ"כ כחדוש יש מאין, מ"מ מאחר שהוא
איזה חדוש, וישנם הב' דברים, שהעכשו אינו
צ"ל בהאבן, והקודם צריך לבוא, הרי בכלות
הכח, מתבטל העכשו וחזור ובא הקודם, עאכ"ו
בחדוש הבריאה יש מאין שהיא התחדשות דבר
באמת, ובכך הב' חלקים הם בו בתוקף יותר,
דמאחר שהיש הוא מחודש מאין, א"כ מכריח
לנו השכל, דבהסתלק הכח וישאר היש בעצמו
הלא צ"ל שיתבטל החדוש, דמאחר שהעכשו
הוא חדוש כללי וגדול יותר, וכאלו תאמר
שמצד עצמו הוא יותר רחוק הרבה מלהיות כמו
שהוא עכשו, היינו שהעכשו מחודש בו יותר
ועלול יותר להתבטל, והקודם חזק בו יותר,
ובכן צ"ל יותר חוזר ובא הקודם.

ובמיא' מתורץ חלק השני שבקושיתו,
דא"ז תלוי בחזק או חלישת כח הפועל חליה,
כי אדרבא אנו רואים כמה גדול כחו ית' שמהוה
גם מאין ליש ומקיימו כל זמן קיומו, ואם יהי'
רצונו ית' יקיימו לעולם, אבל כ"ז היא ההבנה

ובהסתלק כח הפועל שלו יתבטל הנפעל, אין
ללמוד הנה על פעולותיו ש' הקב"ה, כי המה
משובחים יותר וכאלו נאמר שהם חזקים עד
שיכולים להתקיים גם בהסתלק מהם כח הפועלם
כו', הנה יש מקום לומר לאידך גיסא, דזה עצמו
אשר בכח הבורא ית' להיות יש מאין ואפס
וההתהות היא באמת התחדשות דבר, מכריח
לנו לומר עוד יותר, דבהסתלק כח הפועל יתבטל
החדוש, אשר זהו כונת רבנו אדמו"ר הזקן
נ"ע, בסש"ב ח"ב באומרו, למעשה שמים וארץ
שהוא יש מאין והוא פלא גדול יותר מקריעת
י"ס עד"מ שהולין ה' את הים ברוח קדים עזה
כל הליה ויבקעו המים ונצבו כמו נד וכחומה
ואילו ה' סיק ה' את הרוח כרגע היו המים
חוזרים וניגרים במורד כדרכם וטבעם ולא קמו
כחומה בלי ספק אף שהטבע וזה במים גם כן
נברא ומחודש יש מאין שהרי חומת אבנים
נצבת מעצמה בלי רוח רק שטבע המים אינו
כן וכ"ש וק"ו בבריאת יש מאין שהיא למעלה
מהטבע והפלא ופלא יותר מקריעת ים סוף עאכ"ו
שבהסתלקו' כח הבורא מן הנברא ח"ו ישב הנברא
לאין ואפס ממש" עכ"ה"ק לענינו, והרי לפניך
דמאחר שהבריאה יש מאין שהיא למעלה מהטבע
והפלא ופלא יותר מקי"ס, א"כ עאכ"ו שבהסתלקות
כח הבורא מן הנברא ישב הנברא לאין ואפס
ממש, והנה בענין שאין הפלא דקי"ס כ"כ כמו
בבריאת יש מאין, מבאר ב' דברים, אף שהטבע
הזה במים ג"כ נברא ומחודש" (הוא דבר א'
לפ"ד) „שהרי חומת אבנים נצבת מעצמה בלי
רוח" (הוא דבר ב' לפ"ד) וכאמור דנחלק בזה
שנתחדש עכשו, ב' דברים, הא' מה שהוא
עכשו, כלומר החדוש, והב' מה שהי' קודם
כלומר מה שהי' לפני החדוש, וע"ז אומר בל"ה"ק
„ואילו הפסיק ה' את הרוח כרגע היו המים
חוזרים וניגרים במורד כדרכם וטבעם" כלומר
היו חוזרים להיות כמו שהיו לפני החדוש,
היינו שטבעם הקדום היו חוזר ובא, ולא קמו
כחומה, כלומר שהי' חולף ומתבטל העכשו היינו
החדוש, ומאמת שהוא כן בלי ספק כלומר דבר
פשוט שא"צ ע"ז הכרח שכלי, ואח"כ מתחיל
לבאר, איך שבאמת א"ז פלא כ"כ היינו

הרב אלטער סימחאוויץ

מכה ומפניע ישיבת חרות אמת

ברודזשין עיה"ק חובב"א.

שנתהוה הי' כלול תחלה במקורו, אך לא עצם מציאות היש כ"א הרוחני, אבל לא מציאות הגשמי וכשנתהוה הגשמי ה"ו מציאות חדשה, וקודם להחדוש הי' רוחני ובוה שהוא רוחני, הנה הוא היפך הגשמי. ובכן תחלק גם כאן לשני חלקים, הא' הגשמי המחודש אשר מציאותו לא הי' מעולם כלל, והב' מציאותו הקודם שהוא הרוחני שהוא היפך הגשמי, ובהסתלק כח המחודש יתבטל הגשמי המחודש, ויחזור למה שהי' באמת לפני שנתחדש ע"י כח המחודש, והיינו שישאר רק מציאות הרוחני שלו כמו שהי' כלול במקורו, או מציאות מקורו וד"ל.

עוד מובא בקובץ זה בענין זה, וז"ל השואל החפץ בהעלם שמו. בכלל מה זה משל מהאדם שלמטה ופעולותיו על פעולותיו של הקב"ה, הרי אין האדם בכחו לחדש דבר ומציאות, ורק להיות כי כחו חזק יותר מכה האבן ע"כ בכחו מגביהה למעלה, וה"ו כאילו מגביהה בידו, אבל השי"ת הרי בורא ומחדש מציאות דבר וא"כ למה לא תשאר גם אח"כ, ובכלל למה לא נאמר שפעולותיו ומעשה ידיו של הקב"ה משובחים המה יותר שיכולים להתקיים גם בלי כח הפועלים ע"כ קטע מלשון השואל.

כנראה שמחלק קושיתו לב' חלקים, הא', איזה דמיון היא התהות היש בעלית האבן, דהאבן גם בעליתתה א"ו שלשעה זו נתחדש בהאבן עצמה ענין העלי', כ"א שהכח הנפרש מכה היד שבאדם מקיפה ונושאה למע', ובמילא ככלות הכח, אין עלי' בהאבן, מאחר שלא הי' בה גם בשעה שעלתה, וא"ו דמיון להתהות היש, דהלא באמת נתחדש מציאות היש דהלא הקב"ה ביכולתו להוות גם יש מאין ואפס כו', ובכן נאמר דגם בהסתלק הכח, עכ"ו ישאר הדבר שנתחדש, דא"ו כמו בעלית האבן, דאין בה מה שישאר מהעלי' מאחר שגם בשעה שעלתה א"ו שהאבן עלתה כ"א כח היד הולכה למעלה, ובכלות כח היד מתבטלת העלי' ממילא, החלק הב' בשאלתו, ובכלל למה לא נאמר שפעולותיו ומעשה ידיו של הקב"ה משובחים המה יותר, שיכולים להתקיים גם בלי כח הפועלים, וכאלו תאמר, דגם אם יהי' ביד האדם לפעול מה,

בקובצנו חוברת שלישית שאפה י"א, לדעתי יש לבאר זה, ע"פ מה שנחלק זה מקודם לשני חלקים, היינו הא' בטול החדוש, והב' חזרתו למה שהי' קודם, והוא כי המציאות המחודשת היא חדוש, דהיינו לומר דמה שהוא עתה, א"ו שהי' כך לפני זה ג"כ, כ"א שהמציאות שלו נתחדש עכשו, והוא דגם אם תמצא לומר שלא הי' בו קודם, גם מה שנגד המציאות שלו עכשו, עכ"ו מאחר שלא הי' בו קודם, גם מה שהוא עכשו, א"כ הלא מציאותו הוא חדוש, וזה שאנו אומרים דכל חדוש מתבטל בהסתלק ממנו כח המחודש, א"ו רק מפני שהי' ליש בהדבר נגד החדוש, כ"א מאחר שאין בהדבר מהמציאות המחודשת כלום, ובמילא בהסתלק כח המחודש מתבטל החדוש, רק שקשה לצייר ולהגיד אשר הי' חסר בהדבר המציאות המחודשת לבד, דהיינו שנאמר שלא הי' בו גם נגד החדוש, אמנם גם המציאות המחודשת לא הי', אמנם לפי דברי השואל הלא עיקר קושיתו מאחר שלא הי' קודם גם נגד החדוש, ובכן יצייר לעצמו, שעכ"פ לא הי' מקודם גם המציאות המחודשת, ומספיק להבין שאם יסתלק כח המחודש יתבטל החדוש, ואם ירצה להעמיק יותר, הלא מוכרח הוא, שהי' גם החלק הא' ג"כ והוא כי הי' מקודם גם נגד מציאות החדוש דעכשו, וכל מה שתשליף המציאות דעכשו, בזה עצמו הנך אומר שהי' מקודם נגד והיפך מציאות החדוש, דבוה שאתה אומר שהחדוש הוא חדוש גמור פירושו הוא, דלא לבד שלא הי' החדוש במציאות ובגילוי, כ"א ג"ו שלא הי' גם בהעלם, ולא הי' שום עלולות ושום נתינת מקום להמציאות המחודשת, א"כ זה שלא הי' נתינת מקום למציאות המחודשת הרי זה, שיש מה שהוא נגד החדוש, ולבד כל אלה הלא מפורש כתוב בדרושי דא"ח כי כל דבר

וועלען מיר בעשער וויסן, אין היינט לאָז זיך
באַנגענען מיט דאָש מעט, רק יעמוד על כל
הנ"ל ולהעמיק בכל זה היטיב ובודאי יבין,
ד' פסח.

יבחיץ עין השכל ע"י הגשמי מהות אמתי, וזהו
ראית המהות. רק שלע"ע מחמת השק. אין ער
איז נאָך זייער ברייט, אַזוי ווי דו זאָגשט, אין
אנו יכולים לראות, אי"ה כשיזכנו לראות בנחמת
ציון ויהי' הזדככות החומריות ונראה עין בעין.

הרב רפאל כהן

ריגא

להם, דנחלה שרשו נחל, והוא כמו נחל מים
או נחל ארץ מישאר, אשר ענינו שהוא שוה
בסוף כמו בראש ונמשך בלי הפסק והשתנות
ביניהם, ובעכו"ם הרי יש השתנות בין המוריש
והיורשים, דאינו בהקמת שם והיורשים הראשונים
ואפילו הבן אינו יורש את העבד העברי ואפילו
את העבדים כנענים, א"כ משתנת הנחלה כמו
שהיא בן מכמו שהיא באב ולולא שאמרה
תורה והעברתם את נחלתו לבתו, וכל בת יורשת
נחלה ה' מקום לומר שגם הבת אינה בנחלה
מאחר שיש שנוי, כי אינו נופל לשון נחלה כ"א
בבן שהוא במקום אביו ואינה משתנת הנחלה,
אלא דגלי לן קרא שאין השתנות הזאת שבבת
השתנות גמורה והיא בדין העברת נחלה כמו
שכתבתי פי' העברה בהערה הקודמת (ואין
לזה סתירה מפי' העברת בב"ב דק"ט, ובעכו"ם
גם זה אינו ואין להאריך) וא"כ בעכו"ם שאינו
בדין נחלה כבן אינו שייך בדין העברת נחלה,
ונכלל כ"ז להמעייין בהערה הקודמת שכתבתי,
ונמצא דלעכו"ם אין להם נחלה, דלענין נחלה
אין לו לעכו"ם לא בן ולא בת, וגם לא אה,
ורק ירושה יש להם, אלא שהכתוב אומר הלא
אה עשו ליעקב א"כ יש לו אה (והיינו מצד
שרשו) וע"כ ונתתם את נחלתו לאחיו דהיינו
יעקב, וכ"ז הוא לפי פשוטו ומספיק לפי נגלית
הענין, לתרץ הקושיא המבוארת שם, אלא שצריך
ביאור בפנימית הענין.

נשאלתי על מאמרו בשערי חסידות
בחוברת הרביעית, שכתבתי כי אצל עכו"ם אין
שייך גם העברת נחלה, שא"ל השואל מאין
היסוד לומר כן כי בעכו"ם אין ענין הירושה
גם ע"ד בת יורשת כו' וזה אשר השבתי ע"פ
נגלית הענין.

הבן קם תחת אביו לעבד עברי ולשדה
אחווה וליעוד, כמבואר בעירובין כ"ה ובקדושין
ד"ז והבת אין עבד עברי עובד הבת כמבואר
בקדושין שם, וכן אינה קמה לשדה אחווה
כמבואר בעירובין שם, ומ"מ היא בהקמת שם
דפוטרת מן היבום, וירשת את העבדים כנענים
במקום שאין בן, אבל העכו"ם אינו בהקמת שם
והבן והבת אינם יורשים גם את העבדים כנענים,
וכ"ש שאינם יורשים את העבד עברי דחשב
עם קונהו ולא עם יורשי קונהו כמבואר בקדושין
שם א"כ נגרע ירושתם גם מירשת הבת. ועדיין
יש מקום להקשות גם ע"ז ונצטרך לביאורים
וישובים.

וע"כ נראה בעקרון של דברים דרך ירושה
יש לו לעכו"ם אבל נחלה בפירושו האמתי אין

מכתב מהרב ההסידר המפורסם ר' פסח זלה"ה מאלאסטאווקער
 הי' מצעירי החסידים של רבנו הגדול אדמו"ר הזקן ואחר כך הי' מקושר
 לבנו אדמו"ר האמצעי, ולאדמו"ר בעל הצמח צדק וצוקללה"ה נבג"מ ז"ע,
 והאריך ימים כל ימי רבותינו הנ"ל, הי' חסיד גדול ועמקן בדא"ח.

מען גידארפט להתהוות יש מאין, אז עש איז
 מתחלה גיווען אין, אלא באמת מי דארף
 ביטול היש לאין, נאָר ניט בלייבין באיי דעם
 רק אריין צוא ציהען דעם אין ליש, היינו
 אחר כל ההתבוננות בדרך כלל ופרט שהיש
 בטל לאין, שהעין השכל רואה בטוב, אך
 שהיש בטל לאין, עד אין האמיתי ואין רואה
 היש כלל רק האין, אבל העין הגשמי
 רואה את היש, ועין השכל מתלבש ביש גשמי.
 זעט ער דעם אין בחוש, וזה נקרא המשכת
 אין בהיש, ומטמין אותו בדבר שמוסף הבל
 היינו בתורה ומצוות ובוזה נשלם תכלית כוונתו
 ית' להיות דירה בתחתונים, היינו אז דער
 עולם ווערט איבער גיקערט על תומ"צ, ווערט
 ער דערקענט, הגם דלמתב"כ, אבל דערקענען
 עם יש ביכולת ישראל, שאנו מצווים וידעת
 היום כו' דע את אלקי אביך, ואם לא הי'
 ביכולת לידע אותו על מה הוא מצוה אותנו,
 אלא יש ב' בחי' ידיעה, א' ידיעה שהיא
 תפיסא, וזה אי אפשר, שבו לית תפיסא, והב'
 ידיעה היינו הכרה, וזה יש ביכולת לבני
 ישראל לידע ולהכיר אותו כמ"ש בשער
 האמונה ידעו אותי ממש, היינו הכרה, והיינו
 ראיית המהות שיהי' לעתיד, השית' יזכנו
 לראות במהרה בימינו. ולהבין זה, הנה העין
 הגשמי בלא עין השכל, אינו מבחין בין זהב
 לאבן כמו העין של בהמה, והעין השכל בלא
 עין הגשמי לא יראה מעולם זהב ואבן, רק
 כשיתלבש עין השכל בעין גשמי או יבחין
 עין השכל ע"י עין הגשמי אם הוא זהב או
 אבן, וכך הוא גם בנמשל, היינו עין השכל
 אינו רואה רק שאינו מהות, ואין עוד, אין
 האמיתי, ועין הגשמי רואה את היש ומהות,
 וכשמתלבש עין השכל (כמו שהוא רק רואה
 האין) בעין הגשמי (שהוא רואה רק היש), אז

שלי' לאהר' אחי ה"ה הרבני מופ' ומופלג איר' א
 כו' פש"ח מו"ה משולם פיהויש מו"ץ דק' אסטער.
 הגיעני מכתב ידך עש"ק פ' בהר ובחקותי
 ושם מבואר אדות השק, ובשקך אין כלים,
 ומוזה בא בסוף מכתבו לתשובה, זה דרך טוב
 ומי יתן, שיהי' זה באמת כל הימים, רק שהוא
 מבקש תשובה שלימה ואין אני יודע מה דעתו
 תשובה שלימה, כי יש כמה בחי' תשובה, יש
 תשובה של כלות, כמו תשו' ראב"ד, וזה אינו
 שייך לכל אדם, שלא לתהו בראה כו' שזה
 רצוא של עיגולים, היינו לכלות אליו ית',
 וישראל תכלית התיקון, רצוא של יושר, בחי'
 אדם, היינו גם כן ליכלל בו רק ההפרש מה
 שהי' ברצוא, היינו אליו, זה גופא להמשיך
 למטה בעולמות, וראי' ממ"ש אמרו לפני מל
 כדי שתמליכוני עליכם, לכאורה הסיפא סותר'
 לרישא, שבתחלה אמר לפני היינו לפני מהותן
 ועצמותו, היינו ממש כלות, והדר אמר כדי
 שתמליכוני, והאיך הוא, והיינו כנ"ל שהרצוא
 יהי' כדי להמשיך אותו למטה דווקא, שזה
 הי' תכלית כוונתו להיות לו דירה ובתחתונים
 לו דוקא, והיינו ע"י תפלה תורה ומצות,
 שהתפלה הוא דרך כלל רצוא, והיינו למסור
 נפשו באחד וידוע כוונת אחד, אליו ולא
 למדותיו, דאָס הייסט וואש נאָר מהות ווי'
 איך ניט, דער דער הער איז שקר, דאס וואש
 ניט מהות און ניט שם ומדה עד אין שיעור,
 דאס איז ער, און צו דעם ווי' איך בטל
 ונכלל ווערין, זה על פי קבלה, ועל פי נגלה
 צ"ל בבחי' המשכה כמאמר תמליכהו בשמי'
 כו' וצ"ל בבחי' אליו, והאיך הוא, היינו די
 אייגענע זאך וואו הי' דער רצוא איז געווען,
 די אייגענע זאך דארף מען ממשיך זיין למטה
 בעולמות ע"י תורה ומצות, בא וראה התהוות
 יש מאין, בטול יש לאין, היינט וואָש האָט

לומר בכל יום מאה ברכות וזהו למען השם כדי להזכיר בכל רגע שהוא עבד ה' בכי הדר למצוא בכל רגע לעשות מצוה להשי"ת דהיינו לעמוד לפחות לפני למדן גם יראה אולי יש לו פנאי לי"ך מעסק הפרנסה שלו ללמוד איזה שיעור או לאמר איזה קפיטלין תהלים וכיוצא בו הכלל הוא יזהר שלא לשכוח שהוא עבד ה' ואזי הקב"ה כביכול עוזרו ויסיעו לעבוד אותו וכמאמר רבותינו ז"ל הבא לטהר מסייעין אותו מלמעלה כנ"ל, גם עוד זאת כל בעל תשובה וכל ירא אלקים יזהר שלא לשכוח (שהבטלה מביאה לידי תאוה וזמה) גם יהי' בזריות לעסוק במלאכתו או במסחרו באמונה ובלי שום רמי' נגד שום אדם ח"ו, והנהנה מיגיע כפו אשרי לו וטוב לו בעולם הזה ובעולם הבא.

בספרים שכאשר אוכלים רק לשם שמים ולא למלאות תאוות ואחר כך מברכים בכונה ברכת הזן כו' ואומר פסוק ואכלת ושבעת וברכת את ה' כו', הוא הזן ומפרנס כו' אזי נותן לו השי"ת ברכה מרובה מן כח האכילה הזאת דוקא כדי שיהי' לו כח גדול להיות עובד את ה' בסוד מרע ועשה טוב כנ"ל, ובפרט כאשר יתן צדקה לעניים תיכף אחר ברכת המזון אפי' מעט כדי חיותם הוא תקון גדול להנשמה מכל רעות רחמנא לצלן וכמ"ש שומר מצוה לא ידע דבר רע כו'. ומכ"ש צדקה תציל ממות גשמי וממות הרוחני כנ"ל והצדקה צריך ליתן בשתי עתים מיוחדות א' קודם התפלה וכמו שכתב דוד המלך ע"ה אני בצדק אחזה פניך והב' אחר האכילה או קודם האכילה וכמו שכתוב בספרי יראים שיהדר

חום התאוה רעה. מהחטאים שעשה רחמנא לצלן.

פרק כ"ו) עור זאת יוכל להיות שיתהוה אינו סבה ע"פ הרוב אשר הבעלי תשובה חוזרים לסורם הרע ועוד שוב יותר נכשלים המה במעשיהם הרעים ח"ו. יותר מתענוג האכילה שנק' זולף והוא ממשקה הנק' טובא שיש לו תאוה וחמדה גדולה לשתות הרבה משקה חזק אשר כי הוא מחמם ודולק ושורף הלב וכל הגוף הוא מחמם כמו משקה היי"ש שכאשר שותין אותו מעט יותר מכפי מדה הראוי לו אזי נעשה כמו שלהבת נדלק בו לכל התאוות רעות רח"ל, בקיצור יי"ש ושורף הלב והנשמה כי הוא מחמם בה הדמים ומעבירו מדעתו לגמרי אפילו אותן האנשים אשר נקיים המה מחטאים יוכל להזיק אותם מאד, כי המה נעשים מחוממים מאד מזה ויורדים ונופלים ממדרגתם הנעלה ומעביר אותם מהשכל ויראת אלקים ויבאו לרוב מדות רעות ר"ל היינו ככעס ומריבות וקטטות והגבהת הלב מאד אשר השי"ת שנא זאת מאד וכמובא בפסוק ובספרים הרבה אשר הסובא מן המוכן לכל עבירות חמורות ח"ו ובכן כל בעל תשובה יראה שלא לשתות שום משקה חזק אפי' שכר חזק ומכ"ש יי"ש לא יטעום לגמרי כי נעשה לו רגילות לשתות יין שרף קודם האכילה ב' או ג' פעמים בכך לא יטעום יי"ש לגמרי אפילו קדוש והבדלה יעשה על שכר ולא על יין שרף בשום אופן. פרק כ"ח) כל בעל תשובה יזהר את עצמו שלא לישן ביום תיכף אחר האכילה כי חום האכילה בתוך השנה הוא מרבה חום הדם ויוכל לבא מזה למחשבות רעות ומקרות רעות רחמנא לצלן כידוע בכך תיכף אחר האכילה יזהר שלא לישן בערך שעה אחת או יותר גם יראה לשבר את לבו בקרבו מזאת גופא אשר ירגיש בעצמו גסות ועביות הלב מחמת אכילה ושת' ויראה לעשות איזה עבודה בטרחא, ויתחזק את עצמו מאד להיות סור מרע במעשה ובמחשבה ולהזדרז במצות ובמעשים טובים בלב שלם וכמבואר

אחת בחומש וקאפיטל א' מעשרים וארבעה מנביאים וכתובים, ופרק אחד או חצי משניות או שלחן ערוך אורה חיים ויחזיר למודו כמה פעמים ומי שהוא למדן ויוכל להבין ולהשכיל בתלמוד יראה לקבוע עתים לתורה וללמוד בית יוסף עם שלחן ערוך ואחרונים בכל יום בבקר ובכל שבוע לילה אחד ילמוד כל הלילה עד הבוקר ויתענה וילמוד דברי מוסר מזהר הקדוש וראשית חכמה בשער התשובה, והמתענה עד אחר הצות היום עד שעה א' יהי נחשב לו לתענית ובשעת אכילה לא יאכל בחארה כבהמה חס ושלום ויזהר שלא ימלא כרסו יותר מדי רק כדי לחזק את בריאת גופו ולא להתענג בתאוות האכילה בחלב ודשן רק שיאכל מאכלים קלים כמו חלב עם לחם מעט בכדי שלא למלאות את בטנו מהאכילה שלא יבא מזה חלילה לשררות לבו הרע חס ושלום. פרק כ"ו ועור זאת כי מחמת האכילה גסה עד שממלא כרסו, מזה יוכל

להיות שיבא מזה לידי זמה ממש חלילה (וכמארז"ל מלא כרסא זנינן בישין.) כי ברבוי האכילה נעשה לבו גס ועב מאד והגוף נעשה מגושם ומוזהם ומחמם הגוף ונעשה כבהמה ממש, וזה הוא ההיפוך גמור מלב טהור וענו ושפל, ומכ"ש אותן אנשים אשר ישתדלו להתענג את עצמן במאכלים ומעדנים ערבים בכל טוב בלי הסתפקות במועט גם אוכלים בתאוה וחמדה ותשוקה גדולה (ובלשון אשכנזי נאך צו געבין זיך בתענוגים) אזי נעשה הגוף יותר מגושם עד שנעשה גופו דשן ושמן, וכמו שכתוב שמנת עבית כשית כו', ונעשה מזה לבו אטום ומטומטם כלב האבן וממילא לא יוכלו לבא להרהור תשובה כל ימי חייהם, ולכן כל בעל תשובה יזהר לאכול מעט גם לא בחמימות התאוה שלא יבא מזה לחום התאוה רעה חס ושלום רחמנא לצלן, גם יזהר שלא יעשה נחת רוח מתענוגים באכילתו שלא ירבה בכמה מיני מאכלים שונים זה מזה כי כל בעל תשובה צריך להרחיק את עצמו מכל זה שלא להרבות חלבו ודמו מהאכילה, אדרבה צריך למעט חלבו ודמו בסגופים לתקן את

ה' לכל קוראיו באמת ובברכת רפאנו יכוין להשם יתברך שירפא את חולי הנפש שלו אשר פגם על ידי העבירות שלו כי על ידי הפגמים שפגם בנפשו אזי נעשה מזה מות הרוחני גם בנשמתו האלקית שלא יוכל לקבל עוד חיות אלקי למטה בנפשו כנ"ל באריכות, נמצא על ידי התשובה מחי' נשמתו בחיי האלקי לכן יבקש מהשם יתברך לרפא אותו מחולי הנפש שלא תמות נפשו ברוחני להיות נכרתה משרשה חס ושלום כנ"ל, ובברכת ולמלשינים יכוין על כל המקטרגים הרעים אשר נעשו להמשיך עליו מלמעלה על ידי העבירות שלו כי מכל מעשה רחמנא לצלן נעשה מלאך רע המקטרג אשר מעניש אותו בפרנסה בגשמיות וביסורי הגוף רחמנא לצלן כמו שכתוב תיסרך רעתך, על כן יבקש מהשם יתברך להעביר כל המקטרגים ממנו ומכל עצמו בני ישראל, ובברכת שומע תפלה יאמר בכונה גדולה ועצומה מקירות לבו ומעומק נקודת הלב לפני השם יתברך שישמע את תפלתו ויעורר עליו רחמים רבים לקבל ברחמים וברצון את תפלתו ובודאי ישמע ה' את תפלתו כמו שאנו אומרים כי אתה שומע תפלת כל פה ובפרט למי שלבו נשבר בקרבו מאד מחמת חטאות נעורים ועושה תשובה ותפלה הקב"ה עוזרו ומסיעו מלמעלה שיוכל להתקרב להשי"ת באמת וממילא יקבל אותו השם יתברך ברצון וישגיח עליו תמיד בעינא פקיהא ברכושו ובכל הענינים שלו כמו שכתוב וישוב אל ה' וירחמהו וישמור אותו מכל הצרות שלא תבואנה עליו רחמנא לצלן רק בתפלת שמע קולנו יהי מקירות הלב ומעומק נקודת הלב ובמרירות נפש. וכמו שמצינו בחנה בשעה שהיתה מתפללת נאמר וחנה מדברת על לבה והיא מרת כו' ובעת נפילת אפים צריך הבע"ל תשובה עוד יותר להשפיל ולהכניע את עצמו ולקבל על עצמו כל הענינים והדי' מיתות בית דין והאמור בתורה כמו בודוי הרוצה בתשובה, וכמו שכתוב וימינך פשוטה לקבל שבים, אך כל זה רק כי אם למי שהוא רוצה בתשובה באמת דוקא וכמו שכתוב קרוב

לומר גם כן הקאפיטל נ"א דוקא, כי אפילו מי שפגם בהרהור זנות חס ושלום או באיזה מעשה זמה חס ושלום הרי זה גם כן חמור מאד, ועל זה נאמר כי השחית כל בשר את דרכו כו' ואפילו מנעוריו כשהי' עדיין קטן קודם בר מצוה, ומכל שכן אחר שלש עשרה שנה כשהוא נעשה בר עונשין יתענה כסדר ויאמר הקאפיטל הנ"ל בכל יום ובכל שבוע בשני ובחמשי ובכל ערב ראש חדש ובתפלת מנחה יאמר על חטא ועל חטאים כו' ויזכור על כל החטאים שלו ויבקש סליחה ומחילה מהשם יתברך.

פרק כ"ג) יאמר תהלים בכל יום קודם התפלה כי הרי מבואר שם היטב עניני התשובה מאד ויתפלל מתוך הסודר בהכנעה גדולה, ובשעה שעומד לפני השם יתברך להתפלל יהי' בבושה וחרפה גדולה ויאמר מתוך הסודר כל מלה ומלה בהכנעה נדולה היינו בבטול אמיתי מתוך נקודת ועומק הלב, ויתן באמת שבח והודי' להשם יתברך אשר זכה להתקרב לפני השם יתברך ולא ידח ממנו נדח להיות נשאר ברע חס ושלום, וזוהי יהי' אחר כך בשמחה רבה בשעה שאומר פסוקי דזמרה מברוך שאמר עד קריאת שמע ושמונה עשרה, אך קודם ברוך שאמר צריך להיות בהכנעה ושפלות גדולה על החטאים שלו, וכמאמר רבותינו ז"ל אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש, הכנעה ובטול מחטאות נעורים כאשר ידע אינש בנפשו היטב גם לא יהי' מוטעה בעצמו, ואל יהי' זאת בעיני עצמו לדבר קל חס ושלום.

פרק כ"ד) בשמונה עשרה בברכת סלה לנו צריך הבע"ל תשובה לזכור את עצמו על כל החטאים שלו ויבקש מחילה וסליחה עליו לבדו, ובפרט בברכת השיבנו כשמבקשים והחזירנו בתשובה שלמה לפניך יקבל על עצמו שיעשה תשובה שלמה, ובודאי יקבל השם יתברך בקשתו כמו שאנו אומרים הרוצה בתשובה, וכמו שכתוב וימינך פשוטה לקבל שבים, אך כל זה רק כי אם למי שהוא רוצה בתשובה באמת דוקא וכמו שכתוב קרוב

ונפלים באיזה מכשול של איזו עבירה או באיזו תאוה רעה הם ושלום ואח"כ חוזרים ושבים כו', אזי מרחמים עליהם מן השמים ומסייעים אותם מלמעלה שיוכלו לעשות תשובה שלמה באמת שלא יבושו ולא יכשלו עוד לעולם, והיינו מחמת כי באמת יש להם הרהור תשובה בלבד בתמידות רק לעת מן העתים לא יוכלו להתגבר על יצרם הרע ולשבור רוחם ותאותם הרעה רחמנא לצלן, ואזי השם יתברך שהוא דורש כל לבבות ובוחר כליות כו', מבטש אותם בבניי חיי ומוזני ביסורים קשים ומרים מאד מאד עד שנשבר רוחם ולבבם בקרבם באמת לאמתו ואז יוכלו לעשות תשובה שלמה באמת שלא יהיו חוזרים עוד לסורם לפול באיזה מכשול חס ושלום עד עולם, ועי"ז מוחל וסולח להם הקב"ה את כל עונותיהם לכפרה גמורה על נפשותיהם כמאמר יסורים ממרקים כו'.

פרק כ"א) והנה כל הנ"ל בענין היסורים בבניי חיי ומוזנא כו' זהו מצד מדת רב טובו וחסדו הגדול רק לאותם האנשים שחפץ בתשובתם דהיינו לאותם שטעמו טעם מר ועשו תשובה באמת פעם אחת ואזי ע"י רוב הבטושים והיסורים הנ"ל אזי ירוחמו ולבבם נשבר בקרבם באמת לאמתו, אבל אותם האנשים שמעולם לא עשו תשובה באמת אפילו פעם אחת רק שלעת מן העתים הכניסו איזה הרהור תשובה בלבבם לפי שעה מן השפה ולחוץ בדרך העברה בעלמא ותיכף ומיד חוזרים לסורם להיות הולך ושובב בשררות הלב לכל מיני תועבה רעה רחמנא לצלן אזי אין הקב"ה חפץ בתשובתם כלל וכלל ולא די שאינו מיסר אותם ביסורים אלא אדרבה שולח להם רב שפע והצלחה יתירה בעניני עולם הזה ומלואו בכדי שלא יעשו תשובה עד עולם, והסימן לזה יוכל כל אחד ואחד לירע האמת בנפשו והיינו אם הוא עושה תשובה באמת לאמתו אזי עושה לב נשבר ונדכה מאד וגם שפל באמת לאמתו בפני כל אדם אפילו מן הפחותים וגרועים ממנו כנ"ל (סימן י"ב) וממילא נעשה ג"כ

מוכיכין אותו.
פרק כ"ב) בדרך כלל סדר והנהגת בעלי התשובה צריך להשכים לקום ממטחו בבקר ותיכף ומיד כאשר יקום יראה להזכיר את עצמו כל החטאים שעשה מעודו עד היום הזה כמו שאמר דוד המלך עליו השלום וחטאתי נגדי תמיד ויאמר קאפיטל תהלים נ"א מקרב ולב עמוק ובפרט כשיאמר פסוק כבסני מעוני כו', ואם אפילו לא עבר על עבירות חמורות חס ושלום צריך

הבא לטמא פותחין לו כו' פירוש הבא לטהר את לבבו מכל מיני רע על ידי תשובה באמת אזי הקב"ה מסייעו ישועות רבות וטובות דהיינו שנותנים לו מלמעלה מחשבות רבות וטובות שע"ז ממילא לבבו נשבר בקרבו באמת ונעשה סור מרע בתכלית תמיד מה שאין כן להיפך חס ושלום הבא לטמא את עצמו במחשבות זרות ורעות חס ושלום אזי פותחין לו מלמעלה השערי טומאה דהיינו שמפילים אותו במחשבות זרות והרהורים רבים ורעים שיפנה את כל לבבו לכל מיני רע ח"ו, ואין נותנים לו מלמעלה שום מחשבה טובה לעולם שישים אל לבו לעשות תשובה, בכדי שיאבד את נפשו בבאר שחת ויפול בשאול ואבדון חס ושלום, וכל זה הוא למי שלא עשה תשובה מעולם וחסא ומחטיא את הרבים כו'. פרק כ' אך מי שעשה תשובה באמת וברצון רק שאחר כך חזר עוד על כל חטאתו אשר חטא ונפל עוד בחטא ההוא רחמנא לצלן זהו הנקרא בעל תשובה מרומה (הנקרא בלשון אשכנז אפאלשער בעל תשובה) ועליו אמרו רבותינו ז"ל רשעים מלאים חרטות כו', פירוש אותם שעושים תשובה לשעה וחוזרים ונופלים אח"כ הלא המה כרשעים ממש יחשבו מחמת שאינם רוצים כלל לעשות תשובה שלמה באמת. וזהו כטובל ושרץ בידו שאין הטבילה כלום מחמת כי טומאתו בידו וכך הוא ממש בענין בעלי תשובה הלא שאינה נתקבלת ואינה נחשבת לכאום התשובה שלהם לפני השם יתברך מחמת כי טומאתם על פניהם בשעת מעשה התשובה גופא, ומכל מקום גם הבעל תשובה מרומה הנ"ל יש לו גם כן מזור ומרפא למכתו. ויש עליו עוד תקוה יותר ויותר ממי שלא עשה תשובה מעולם וחוטא ומחטיא כו' כנוצר לעיל כי אותם שלא עשו תשובה מעולם והולכים בשרירות לבם רק רע כל היום ולכל אשר יחפוץ לבו יטנו לכל תועבה רחמנא לצלן באין מעצור לרוחו ממש, אזי אין להם תקומה לעולם ונמשכים ממילא אחרי כל התאות רעות רחמנא לצלן עד שנדחים לגמרי ממנו יתברך

מעשה בפועל חס ושלום, שעל זה אמרו חכמינו ז"ל העין רואה והלב חומד (שהם תרין סרסורי דחטאין), וכ"ל המעשה גומרים, וכמו שאמר איוב ומה אתבונן על בתולה כו', וכידוע מארז"ל על זה שעל ידי הרגילות להסתכל במזיד ביופי הנקיבות יפול הנופל בעבירה בפועל ממש ח"ו, ובפרט במקומות של חבורת הנשים שיושבות שם לבדן ואין שם אנשים מחויב הוא לשמור את נפשו ביותר, ולהרחיק את עצמו משם לגמרי שלא ישב עמהן בחבורה ולא ידבר עמהן מאומה אלא אדרבה שיסתום את עיניו לגמרי ויברח מהן בכדי שלא יבא לידי הרהור וחמדה בלב חס ושלום, ואפילו בשעת עסק בלכתו בשוק או בין החנויות יזהר את עצמו גם כן שלא לדבר עמהן אפילו דבור קל, כי אם בצורכי העסק בלבד, וכן גם הנשים היושבות בין החנויות גם הן ישמרו הנפשותיהן שלא להרבות שיחה עם האנשים הנערים כי דבר זה מזיק לתלואי הילדים רחמנא לצלן כנ"ל. פרק י"ח) ובר"ה תשובה במעשה שהיא עזיבת החטא זהו הנקרא עיקר התשובה באמת לאמיתו על פי התורה כמו שכתוב יעזוב רשע דרכו כו' וכנ"ל שעל ידי זה דוקא השי"ת מוחל וסולח לו לכ"ל עונותיו, והחויב בזה הוא על ענין קרי ומוציא זרע לבטלה רחמנא לצלן ומכל שכן על על עבירות החמורות כו', והקבלה והחרטה בלב יקבל על עצמו בשעת הודוי בעל חטא כו', ובשעה שאומר ועל חטאים כו' ישפוך את נפשו ויאמר בכל לבו ויקבל על עצמו כל הד' מיתות בדבור שמוציא בפיו כפי חטאין שחטא וכפי שידע אינש בנפשו גם העבירות שזוכר אותם בפרט מחויב הוא גם כן לפורטם בודוי, ויבקש סליחה ומחילה מהשם יתברך על העבר ויקבל על עצמו שלא ישוב עוד לחטא ח"ו, וזהו עיקר התשובה האמיתית שהשם יתברך מוחל וסולח לו באמת ומקבל לתשובתו באהבה ורצון באמת.

פרק י"ט) וזהו מה שאמרו רבותינו ז"ל הבא לטהר מסייעין אותו מלמעלה

ובזה ועל ידי זה נעשה תקן בפגמי הנפש
שפגם בצלם אלקים בכל חטא בפרט על ידי
התאוה רעה שהי' לו בשעת מעשה ועל ידי
מעשה הצדקה שעושה אז ביום התענית דוקא
שנשבר אז גופו בקרבו אזי יוכל להחיות
גם נשמתו בחיי האלקים ממקור החיים וכנזכר
לעיל.

פרק י"ז) כבר נתבאר (סימן ו' וסי' ז') בשרש
עיקר ענין התשובה שיש בה
שתי בחינות האחת היא בחינת תשובה
במחשבה במוח ורצון בלב, והב' היא בחינת
תשובה במעשה שזו היא עזיבת החטא, גם נתבאר
לעיל (סימן ח' וסימן ט') בשרשי התשובה
שגם העינים הם המה הסרסורים לו.

ביאור הענין דהנה בחינת תשובה במחשבה
במוח ורצון בלב אי אפשר להיות כי
אם על ידי העינים שהי' עוצם עיניו מראות
ברע כו', והיינו מה שכתוב ולא תתורו אחרי
לבבכם ואחרי עיניכם כו' ופי' שהבעל תשובה
מחוייב לסגור לגמרי העינים שלו ולא לפתוח
אותם גם מלהביט בדרך העברה בעלמא על
איזה דבר מדברים האסורים ח"ו ומכל שכן
שלא להסתכל במוזד, פי' אפי' אם אין הלב
חומד לזה כלל וכלל אלא שאינו סוגר את עיניו
מלהביט על זה מרחוק, מכל מקום מאחר
שההבטה היא בכונה רצויה על כל פנים גם
זה נקרא מוזד ממש, ופשיטא דפשיטא שלא
להתבונן במוחו בעינינים כאלו בכונה שנהו
הנקרא המסתכל כו', כי בזה ועל ידי זה יבוא
גם לידי הרהור וחמדה בלב, ואח"כ לידי

נתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המות
ואת הרע כו', וזהו עיקר הסימן של הבעל
תשובה שהתשובה שלו היא באמת לאמיתו.
פרק ט"ז) על כן מטעם הנזכר לעיל מצינו
בכמה ספרי יראים וספרי
מוסר שהבעל תשובה יתן צדקה לעניים בכל
ערב שבת קדש ובכל ערב ראש חדש, מפני
שעל ידי הצדקה והחסד שעושה עם העני מחי'
לנפשו בגשמיות, לפיכך בזה ועל ידי זה גופא
זוכה הוא ג"כ לחיים האמיתים להוציא את
נפשו ממות הרוחני ויאיר בנשמתו אור וחיות
אלקי, כי כמו שמצינו ברוצה נפש שהוא
חייב מיתה, מחמת כאשר עשה כן יעשה לו.
כמו כן בענין ההיפך במי שמחי' את הנפש
זוכה הוא גם כן לחיים וכנזכר לעיל, וזהו
גם כן מה שכתוב צדקה תציל ממות כו',
פירוש כמו שהצדקה תחי' ותציל ממות בגשמיות
דהיינו שקורע גזר דינו שנגזר עליו למות
חס ושלום, כן הוא נצול גם כן על ידי
הצדקה ממות ברוחניות, דהיינו שלא תכרת
הנפש משרשה חס ושלום, ואדרבה שזוכה
שתשוב למקורה ושרשה, בכך יתנהג את
עצמו בחוק קבוע ליתן צדקה בעתים
המיוחדות הנזכרות למעלה וגם יתענה בהם
כי על ידי התעניות וסגופים ממעט חלבו
ודמו שיש בו מרובי התענוגים שהי' לו על
ידי התאוה הרעה ברשפי אש זרה שעל ידי
זה נכלל ונדבק בשלש קליפות הטמאות לגמרי,
כלל דמלתא שעל ידי התעניות והסגופים
בגשמיות על ידי זה דוקא נשבר גופו הגשמי

ביאור

אבל על ידי התשובה מלמטה יחדו יהיו חמוס כמשל תנועת החבל מלמטה שיתענע
מוילא גם ראשו העליון ודל, ולאגז נחבאר שיעקר ענין התשובה הוא השמחה שאחר כך
כמו שנתבאר ביאור דבר זה היטב בלקוטי אמרים סימן כ"ז על פסוק בכל עלב יתי' מותר
כו', והעיקר בזה גופא הוא ענין האמונה כי ה' העביר חטאתו כו', כמ"ש שם ב"סופו כו'
יעון שס. ובסימן השני שאחר כך מבאר ביאור ענין התעניות על פי מה שנתבאר בכמה
מקומות בשער התשובה חלק ג', וביאור ענין ה'דקה עיקר ענין כונתו כלן ויסודתו
על פי מה שנתבאר בלקוטי אמרים פרק ל"ג בענין הפלגת מעלת ה'דקה:
שם לא נתבאר היטב באריכות וכאן עד סימן כ' כונתו לבאר כל זה בחספת ביאור באריכות:

שערי חסידות

ס פ ר

פוקח עורים

מב"ק אדמו"ר הרה"ק בקש"ת מוהר"ר דובער וצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

— אדמו"ר האמצעי —

נעחק מששין אשכנז ע"י הרה"ה מוהר"ר שמואל דובער ז"ל מבאריסוב.

(המשך מחוברת ה')

פרק ט"ו) והנה שרש ועיקר הכונה של בחי' נשמתו בחיי האלקות כעין תחית המתים בגשמיות ממש, וכמו שכתוב שובו שובו כו', ולמה תמותו כו', אם אחפוץ במות הרשע כו' כי אם בשובו מדרכו וחי' כו', ועל כן זאת היא תורת האדם בעולם הזה, ראשית שכל בעל תשובה יאמין באמונה שלמה שעל ידי תשובה האמיתית יזכה לחיים נצחיים שיצא ממאסר הגוף בחי' מות בנשמתו, ולכלל ולדבק בחיי נשמתו חיי החיים אור אין סוף ברוך הוא, שזהו ממש כמו ממות לחיים בגשמיות, ואחר כך מזה גופא צריך להיות בשמחה ובטוב לבב מאד שיהי' שש ושמח בנפשו על שיצא ממות ורע לחיים וטוב, וכמו שכתוב ראה

פרק ט"ו) והנה שרש ועיקר הכונה של בחי' תשובה בכלל הוא בכדי לתקן את נפשו דהיינו תקון הפגמים שפגם בצלם אלקים, כי על ידי הפגמים שפגם בנפשו אזי נעשה מות הרוחני גם בנשמתו האלקית ונפסק החבל, חבל נחלתו בשרש נשמתו למעלה שלא יוכל לקבל עוד חיות אלקי למטה בנפשו וכמו שכתוב הכרת תכרת הנפש כו', אבל על ידי התשובה כתיב והרוח תשוב אל האלקים כו'. פירוש שנפשו ורוחו חוזרים ושבים למקורם ושרשם מקור החיים, חיי החיים אור אין סוף ברוך הוא, נמצא שעל ידי התשובה יצא ממות הרוחני לחיי האלקי ויחי'

ביאור

ב' סימנים הללו מיוסדים הם על פסוק כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו כו' ועל פי מה שנתבאר ביאור פסוק זה על כללות ענין הנשמה בשער התשובה חלק ג' בתחלתו שיש ב' חגיגות בנשמה בחינת חלק העליון הבלתי מתלבש בגוף שעל זה אמר זוהר על פסוק ונפש כי תחטא תוהא כו', ובחי' חלק התחתון המתלבש בגוף שגופל בזה פגמים, יעוין שם באריכות, על כן כוננו לבאר כאן בסימן הראשון בתחלתו שעל ידי החטאים ועוונות נכרתה הנפש משרשה, שזהו בחי' חלק התחתון מחלק העליון, ונפסק החבל בקלה התחתון מן העליון,

בראות אברהם, את הרושם אשר עשתה אמירתו של הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק המאמר אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו. אמר מה שאמר, בכדי להחליש הרושם. השיבו הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק: אברהם, אברהם, אתה טועה טעות גדול, דו מינסט אָ דער ענין החסידות איז כל תכליתו אָ די קאָפּ זאָהל דער הערין די ראיִקאייט פון השכלה. ניין, דו האָסט אַ טעות, און אַ גרויסין טעות, און גאָר גאָר אַ גרויסין טעות, דער תכלית פון חסידות איז אָ די פּיאַטע זאָהל דערהערין געטליכקאייט, — וואָס עס הייסט דערהערין געטליכקאייט ועהל איך איין שפעטער אַ וויילע געבין צו פאַרשטיין, ועט איהר פאַרשטיין אָ עס איז גאָר קרוב הדבר אַליך, און לאַ בשמים היא. — נאָהר בכדי אָ די פּיאַטע זאָהל קאָנען דער הערין געטליכקאייט בעדאַרפמען אָנהייבין פון קאָפּ, אָבער דאָס איז מער ניט וי מעכיר, וויילע דער תכלית איז אויסאידלען די פּיאַטע, אָ די פּיאַטע זאָהל דערהערין געטליכקאייט. באריכות גדולה הסביר אז הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק, מה שפירש רש"י ע"פ עקב אשר שמע אברהם בקולי. כשנסיתי אותו. הפרש בין בירור לנסיון, כי הבירור הוא מובן בשכל. שכל פאַרשטייט אָ מי דאַרף דעם גשמי מברר זאָיין, אָבער נסיון איז אַ ענין פון הרגש, און דער הרגש — גיפיל — איז דאָ אין פּיאַטע בכלל — אין אנשים פשוטים בכלל — און אין דער חסידות'ר פּיאַטע בפרט.

די חסידות'ע פּיאַטע, די חסידות'ע בעלי הרגש פיהלין די העכסטע איידילקאייט, ואס אַ משכיל ועט דאָס ניט פאַרשטיין אפילו מיט צואנציג יאָהר האַרעוואַניע אין השכלה. דער רבי האָט פּותח גיוען דעם ענין פון מסירת נפש איף חסידות, חסידות איז השכלה און עבודה.

השכלה אָן עבודה, איז ר"ל מי יודע וואָס, עס קאָן אַראָפּ פירין און עס פירט אַוועק אין שאול תחתית.

בחורף תרמ"ז, נבחר הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק לגבאי חברה קדישא, ובשמת תורה תרמ"ח הובל הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק כחוק מבית דירתו לבית הכנסת בשמחה גדולה, ובבוא הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק לבית הכנסת, הואיל לאמר המאמר אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו.

מאמר זה ידוע הוא ומפורסם בין אנ"ש ש"י, ונקודת ענינו, מבאר מעלת האנשים הפשוטים על בעלי השכלה בענין המסירת נפש.

המאמר הזה אמרו הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק רובו בשפה המדוברת, — וזארגאן — וכל השומעים גם הפשוטים ביותר הנשים והקטנים, הנה כולם הבינו כל אחד לפי מצבו, ועשה רושם נורא ואדיר על כולם, ובה בשעה יצאו אחדים מהקצבים, בעלי עגלה, חייטים, נגרים, פחמים, ורצענים, וידרשו כי יתנו להם מלמד אשר יודיעם ויסבירם דיני התורה. ובאותו מעמד נוסדה החברה, פועלי צדק לקבוע זמני לימוד ברבים בהלכה — קיצור ש"ע — ובאגדה, ביחוד לפני הבעלי מלאכה הנ"ל, בבית המדרש הגדול, בבית המדרש אשר על שם בנימין, ובבית המדרש שברחוב האחלוקע. אחד מבני המשפחה, ושמו אברהם, מגזע הוד כ"ק אאמו"ר אדמו"ר האמצעי, — והי' נקרא אברהם מאסקאווער. לפי שלעיתים קרובות הי' נוסע לשם. ומתעכב שם כמה זמן. — הי' בעל כשרון טוב, למד הרבה נגלה ודא"ת, אך תולעת אוכלת בו, כבר נתמשכל בההשכלה הכללית. קרא הרבה מהספרות שיצאה בצת ההיא, והי' מאדוקי קוראי השחר והדומה. למותר להגיד אשר בענינים הגלויים הי' בתכלית הטוב, לא נגע בפאת זקנו, ובהיותו בביתו הי' בא ג"פ בכ"י להתפלל בציבור, וכן בשאר הענינים הכל כדרוש להיות, וטבעו הי' קר ובלתי מתפעל משום דבר. ולא הי' יכול לסבול ההתלהבות החסידותי, באמרו אשר כל ענין האנושית היא להיות מוח שליט על הלב, וענין החסידות היא לאפשר להאדם להיות אדם.

כל עבודה איז נאָר דורך ביטול, און אַז מי איז בטל צו אַלקות, דער הערט מען אַלקות.

באַ אברהם אבינו שטייט עקב אשר שמע אברהם בקולי, אין ליובאוויטש איז גיוען איינער פון דעם מיטעלען רבי'נס יונגע לאַייט, דוד צערקעס האָט ער גיהייסן. האָט ער גיהערט פון זאיינ פאָטער ואס ער איז גיווען דעם אַלטן רבי'נס אַ שטארקער זיצער, אַז וען דער זיידע - הכוונה הוד כ"ק אאמור'ר אדמור'ר צ"צ - איז גיוען אַ קליין קינד און האָט גילערניט באַ דעם מלמד חומש, האָט אים דער רבי - זאיינ זיידע - פארהערט אין חומש אין פסוק, עקב אשר שמע כו' האָט דער זיידע גיזאָגט: אברהם אבינו האָט דערהערט דעם אייבערשטינס ציווי אויך אפילו אין פיאַטע, איז דער רבי גיוען זייער צופרידין, און האָט גיזאָגט אַט דאָס איז די פוונה פון פסוק, והי' עקב תשמעון כו' די פיאַטע בעדאָרף אויך דער הערין ואַס עס איז אַ מצוה, און דאָס טאָן. און ואס עס איז ניט קיין מצוה ניט טאָן. השיחה הקדושה היא ארכה שעות

ארוכות מעוטרם בסיפורים וענינים מלהיבים, והסיבה לגילוי נעלה הוא הי' הדבור הקל שעבר בין ראובן ושמעון.

שמחת תורה תרמ"ח, אמר הוד כ"ק אאמור'ר הרה"ק, את המאמר אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריתיו. מאמר זה אמר הוד כ"ק אאמור'ר הרה"ק, אחר שכל החברה קדישא עם כל דיירי עיר ליובאוויטש הובילוהו תחת החופה, בליץ שמחת תורה מבית דירתו לבית הכנסת, כמנהג הימים ההם, כשהיו בוחרים גבאי חברא קדישא, הנה בשמחת תורה אחר הבחירה - זמני הבחירה הם על הרוב בסיו כסלו, הנה בשמחת תורה שאחל הבחירה - חוק הוא אשר הגבאי עושה קידושא רבה לכל אנשי החברה בביתו, ומוביאים חופה ונרות, ואחר הקידוש מובילים את הגבאי לבית הכנסת בשמחה רבה, לשמוח בשמחת התורה.

אאמור'ר הרה"ק: דער ועלט וארט, איך הער דיך אין פיאַטע, איז אפילו אין עבודה אמיתית וואו מי שטייט מיט אַ תוקף גמור, און מי מוז זעך אַ מאָל בענוצען מיט אַ תוקף וארט, איז דער אויסשפראַך איך הער דיך אין פיאַטע, אויך אַ התנשאות וארט. - עס איז ניט קיין ישות, עס איז ניט קיין גאווה, עס איז התנשאות. דער טעם וואיילע דאָס איז מצד עבודה און השעה צריכה לכך. - אָבער אַזאַ התנשאות וארט בעדאָרף האָבין אַ שמירה מעולה, עס קאָן זאיינ אַז נאָך דעם קאָן מען ח"ו אַראיינ פאַרין אין דעם מבוי המפולש פון פלשתיים, וי דער ענין איז מבואר אין עבודה'דיקע חסידות בארוכה.

דאָס איז אַלץ אין עבודה, אַז עס קומט אויס אַ מאָהל אין אַ צייט ואַס מי זעהט אַז מי מוז דאָס, מי מוז ואייזן אַ תנועה פון תוקף, קאָן מען זעך בעניצין מיט אַזאַ וואָרט, אָבער מי דאָרף ויסן, אַז מי האָט זעך בענוצט מיט אַזאַ וואָרט ואַס קאָן פריינגען היזק רב, און מי דאָרף האָבין אַ שמירה מעולה.

אָבער וען מי בענוצט זעך מיט דעם וארט גלאַט אַזוי זיך, אָהן אַ נויטיקאייט פון עבודה, און בפרט אַז מי מיינט מיט דעם לבטל את זולתו, איז דאָס ישות און גסות, היפוך די כוונה פון תורה און מצות, דאָס חייסט היפוך די כוונה העליונה אין ירידת הנשמה בגוף, מיט די אַלע ענינים ואַס עצמות אין סוף האָט כביכול גיטאָן בשייכות לירידת הנשמה.

ירידת הנשמה בגוף, איז די נקודה אמצעית ואס אויף דעם איז טובב הולך די אַלע ענינים פון בריאת עולם התחתון מיט אַלע נבראים, און ניט נאָר נבראים נאָר אויך נאצלים העליונים ואיילע נאצלים העליונים איז סיבת אצילותם דער רצון העליון אין עבודה ואס דורך תורה און מצוה, דורך נשמות ישראל דוקא.

אמנם הידיעה השכלית הזאת שהנפש וכן החיות האלקי הם העיקר, והגוף והעולם הם טפל, הרי אין זה השכלה אחת הבאה במובן חיובי ושלילי, כלומר דכשמבינים שהגוף והעולם הם טפל מובן בדרך ממיא שהנפש והחיות האלקי הם העיקר, אלא הם שני מיני שכל, שכל אחד מבאר ומסביר כי הגוף והעולם הם טפלים, ושכל אחד מבאר ומסביר כי הנפש והחיות האלקי הם העיקר.

תורת המוסר ותורת החסידות הנה שתיהם כאחד מבארים ומסבירים כי העולם הגשמי הוא הבל, והעיקר הוא תורה ומצות.

אמנם ההפרש ביניהם הוא, דמוסר מבאר ומסביר איך כי הגוף והעולם הם דב־טפל, וחסידות מבאר ומסביר איך כי הנפש והחיות האלקי הם עיקר, ועם זה מסברת הכוונה העליונה בבריאת דברים הגשמים לעשותם כלים לאלקות.

וידיעת דבר זה כי החיות האלקי הוא העיקר היא חובת גברא, אשר כל אחד ואחד מחויב ללמוד תורה זו למען הכיר את מי שאמר והי' העולם, ועל כל צעד וצעד יראה השגחה פרטית, וכל דבר ודבר מעניני עולם יעורר את לבבו לאהבה את ה' ולירא מפניו ית' ויתעורר בו החשק פנימי להשלים הכוונה העליונה בבריאת העולם לעשות את המטה כל־י לאלקות.

ב"ה כ"ו אול' תרצ"ו.

... בסעודת פורים בשנת תער"ב במענטאן, בשולחן הקדוש של הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע. הנה בין המסובים היו כאלו אשר נתבסמו במעט יתר על המדה. בתוך הדברים אמר ראובן לשמעון איזה דבר. ענה שמעון לראובן איך הער דיך אין פיאטע.

אין בחפצי לקרוא בשמותיהם האמיתים דראובן ושמעון אבל שניהם היו אנשים בעלי ציור. ולא זה בלבד שהם מגזע החסידים, אלא הם בעצמם היו בעלי צורה נכונה.

כעבור רגעים אחדים, אמר הוד כ"ק

והברואים, הנה לבד זאת הרי האדם הוא נבדל מכל הנבראים בזה שהוא בדוגמא שלמעלה, ובוה שיש בו חכמה בינה ודעת להשכיל להבין ולידע, מה ששאר הנבראים אינם יכולים להשכיל להבין ולידע.

והו שאמרו רז"ל חביב אדם שנברא בצלם, שהוא דוגמא לשל מעלה, חיבה יתירה הוא להאדם שנודעת לו, — אותו היתרון שיש לו להאדם לגבי שארי הנבראים בזה — שנברא בצלם, אשר מזה ישכיל ויבין לידע ענינים הרחוקים.

האדם הנה לבד יתרון מעלתו על כל הנבראים שהוא בצלם ודמות של מעלה, וכחו רב להשכיל להבין ולידע בידיעת התורה והשגת אלקות — געטליכקייט — הנה עוד זאת הרי האדם הוא בריאה התיכונית הכולל הנבראים העליונים והנבראים התחתונים.

וכתיב ומבשרי אחזה אלוה, דהאדם מבשרו ונפשו ישכיל ויבין וידע בעניני אלקות, כי האדם הוא מורכב מגוף ונפש ואו דוקא נקרא בתואר אדם, כי הגוף לעצמו נקרא בשר אדם, והנפש לעצמו נקראת נשמת אדם וכאשר הגוף ונפש יחדיו או נקרא אדם, ואיתא באדר"נ דכל מה שברא הקב"ה בעולם ברא באדם, לכן הנה האדם נקרא עולם קטן והעולם נקרא גוף גדול.

הכל יודעים כי האדם המורכב מגוף ונפש, הנה הגוף טפל והנפש הוא העיקר, וכשם שהוא באדם שנקרא עולם קטן שהנפש הוא העיקר והגוף הוא הטפל, הנה כמו"כ הוא בהעולם שנקרא גוף גדול, שהעיקר הוא החיות האלקי שמחי' את העולם וכל הברואים. וגופי הנבראים וממשות העולם וישותו הוא רק טפל לבד.

והנה ידיעת דבר זה שהגוף וכן העולם הם רק דברים טפלים והנפש שבגוף והחיות האלקי שבעולם הם העיקר, היא ידיעה הבאה צפ"י הסברים שכלים בכמה ראיות מן המוחש, אשר בזה מתפרשים כמה כתובים וכמה מאמרי רז"ל.

ב"ה. י"ג מנ"א תרצ"ה. אָטוואָצק.

הוא שכל מצויר במה שהוא המושכל ההוא. ונפשו של השכל הוא אור השכל וחיותו. אמנם אור וחיות זה הוא נפש מוגבלת המחיי ומאירה בגופו של השכל ההוא, בדוגמת דבר כמו הנפש המתלבשת בגוף להחיותו, שהוא מוגבלת בהצטיירות הגוף ההוא, ולכן במי שהוא פסח או צור ר"ל הנה הגם שהנפש הוא שלמה מ"מ הכחות דהלן וראי מאחר שחסרים הכלים גם האור מתעלם, הרי שהנפש מוגבלת כפי ציור הגוף.

וכן הוא באור וחיות השכל שהוא מוגבל בצירו כפי גופו של השכל, אבל יש אור וחיות שכלי שהוא בלתי מוגבל בהצטיירות מושכל פרטי, אלא הוא אור המאיר בכל דבר השכלה והבנה, וענין התגלותו בא ע"י ההתעכבות בעבודת המוח כמ"ש במ"א בארוכה.

ישקוד בלימוד ובעבודה שבלב בתיקון המדות ולהרבות בלימוד ודבור בעניני חסידות עם זולתו, והשי"ת יהי בעזרו להיות פנימי. ירא שמים חסיד ולמדן.

ב"ה, כ"ז סיון תרצ"ו. אָטוואָצק.

במענה על מכתבו השואל מה ההפרש בין תורת המוסר לתורת החסידות, הלא גם לימוד המוסר מבאר ומסביר כי עולם הגשמי הוא הבל, והעיקר הוא תורה ומצות, ומה היתרון בתורת החסידות על תורת המוסר. תשובה. תורת המוסר ותורת החסידות אלא אחד אמרם, ומרועה אחד ניתנו, ועם זה הנה רב ההבדל ביניהם, אמנם במכתבי זה לא אבוא לפרש הדברים בכל הקיפם, כי אם בפרט אחד, ואת אשר יוכל להבינו בהבנה טובה.

כתיב נעשה אדם בצלמנו בדמותנו ופרש"י בצלמנו, בדפוס שלנו, בדמותנו להבין ולהשכיל, והכוונה בזה הוא דלכד מה שנשתנה אופן יצירתו ובריאתו של האדם מכל היצורים

...ומה שמתאונן על העדר הרגשת אור החסידות הנה הרה"ק הר"מ אלשיך זצוק"ל כותב כי הצלחת הלימוד לא ליום ולא ליומים כ"א דורשת זמן מרובה, הרי דגם הבנת לימוד של השכלה והשגתה דורש זמן מרובה, ומכ"ש הרגשת ההשכלה (כמבואר באחת השיחות) בהפלאות ענין ההרגש הנקרא פיהלן, על ענין ההבנה) שדורשת זמן מרובה, דכ"ז - הרגשת ההשכלה - הוא בכלל השכלה, לא כן הרגשת אור החסידות דזה יוצא מגדר ההבנה בכלל והוא ענין נפלא ונשגב במאד, אשר לזה דרוש עבודה פנימית.

העובד את השי"ת באמת ובאמונה צריך להיות שם כחותיו לילך מדרגא לדרגא בסדר מסודר ולא בדרך דילוג, ואם היתה דרך ארוכה, אבל היא הקצרה והנכונה להגיע בעזרתו ית' אל האמת הגמור.

אחת מדרכי העבודה היא ההתעכבות בענין אחד משך זמן נכון, דבענין עבודת הלב בתיקון המדות, הנה ודאי שהעיקר הוא ההתעכבות, להתעכב בענין אחד משך זמן, עד אשר יפעול ישועות בנפשו, ע"י עבודתו בתפלה בתקון המדה ההיא ששוקד בה תחלה ברגילות להרגיל עצמו בזה, עד אשר נחקק אצלו במוחלט.

וכן הוא גם בעבודת המוחין, הנה ענין ההתעכבות מביאה תועלת בלתי משוערה בתוצאות טובות מופלגות בערכן, וענין ההתעכבות הוא לחזור במחשבה עיון הדבר שלמד הרבה פעמים ויודע אותו על נכון, הנה חוזר זה ריבוי פעמים במחשבת עיונו עד שהמושכל ההוא מאיר במוחו ממש.

וקובץ על יד מדי יום ביומו ללמוד בעיון אדעתא דנפשי, לתקן נפשו, הנה יום ליום יביע גילוי חדש בהבנת הענינים, אבל אין זה הבנה שכלית בלבד אלא גילוי אור, דהנה בשכל יש ג"כ גוף ונפש דגופו של השכל

(הקדמת תקוני זהר דף כ"ב)

דעתקות מכתבי כ"ק אדמו"ר שליט"א מליובאוויטש, מה שהשיב לשואליו דבר בעניני דרכי החסידות, אשר לגודל חשיבותם ותוכנם הכללי של המכתבים מצאנו לנכון לפרסמם בקובצנו.

ה מ ע ר כ ת

ב"ה כ"א שבט, תרצ"א. ריגא.

וכמו מי שהי' חולה גדול, ר"ל, ובא למקום רופאים גדולים לחפש עצות והוא שם זר לגמרי, והנה אצל אוה"צ ישנם בתי חולים ומוסדות צדקה שונים, שלשם פונים הבאים מרחוק לבקש עצות, ומה שביכולתם הם צוורים, אבל אצל אחב"י, להבדיל, ישנם ג"כ בתי חולים ומוסדות שונים, אבל הבא במקום אחר בא בראשונה להמד"ר, ובבהמד"ר עוזר השי"ת ונמצא איזה יהודי, אשר מבלי הבט על זה שלבושי העני אינם מתאימים שירצה להביאו לביתו ולהתענין אדותו, וגם הוא מדוכא ביסורין, ומ"מ אינו מביט ע"ז ומתעסק עבורו, וסוף סוף מרחם השי"ת ומבריא. וזהו כח ישראל שבהטבע שורה למעלה מהטבע.

ובזולתו צריכים לחפוץ להאיר אור באור התורה והמצות, שע"ז אין הגבלות זמן ומקום, ואפילו במקום של חשך גמור, ר"ל, ללא תורה וללא עבודה ומ"מ בהשתדלות עוזר השי"ת ושם נעשה קיבוץ של לומדי תורה בהלכה או אגדה או חומש עם פרש"י או אפילו אמירת תהלים וכדומה, ואז מאיר אור ומטהר את האויר.

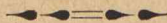
ובדבר זה צריכים להשתדל חסידים ובני תורה, שבכל מקום ובכל זמן, יעשו אגודות כאלו מבלי התחשב עם מפלגה אם הם חסידים או מתנגדים, וכן בין חסידים גופא מאיזה מפלגה הם, יען כי נר מצוה ותורה אור אינם מוגבלים בהגבלה של נוסחאות.

(מקום התוסם)

... מה שכותב בנדון כו' שהוא חפשי ביותר, הנה כבר ראיתי כאלו, וביותר בזמן האחרון, ובאתי לידי מסקנא אשר אין לך דבר העומד בפני העבודה ותעמולה, וחובת גברא הוא על כל אחד ואחד לבא בכתובים מזמן לזמן עם קרוביו ביחוד, וא"א שלא יפעול, לעת מן העתים עכ"פ, בשמירת ש"ק או בהנחת תפילין וכדומה.

שמחתי לשמוע שגיסו יחי' כפי דבריו ב"ה מתנהג בהנהגה טובה ומתיחס לדגל החסידים, כו', שבאמת יסודי החסידות הלא שוים הם בכל המפלגות, ובודאי טוב יפה שיבא עמו בכתובים מזמן לזמן, וע"פ תורת החסידות שהנחילונו אבותינו רבותינו הק' וצוקל"ה נבג"מ ז"ע הנה העיקר הוא העבודה בפועל, לפעול בעצמו ולפעול בהזולת.

בעצמו העבודה היא אשר תכלית הענין שלומדים, אפי' ענין היותר עמוק, הוא בכדי שיהי' לו חיות בקיום המצות, ולאו דוקא מצוה אלא אפילו מדה טובה, שמדות טובות הם בטבע האדם בתולדתו הנה יורגש בטבע זו הלמעלה מן הטבע, שבעבודת ההתבוננות הו"ע יחוד ה' ואלקים, ובעבודה בפועל בא בענין לעשות טובה לזולתו, בסוד אהבת ישראל בהרגש פנימי שלמעלה מדרך הטבע, כמו שאנו רואים במוחש בכמה אנשים פשוטים שנתעורר בהם ניצוץ הטוב ומאיר על הטבע, ואז שורר הברכה על הטבע שיפעול בדרך למעלה מהטבע.

וחרף את נפשו הק' לנגד הצעת הממשלה הוכיח בראיות ברורות איסור תיקונים בדת עפ"י חוקי התורה, והראה לדעת בחיוב לימוד תורת החסידות והתועלת ביראת שמים ובתיקוני המדות.

שר הפנימי נוסף על רשעתו להעיק ולהציר את יראי ד' ה' משוחד מאת חברה ידועה בעת ההיא, ועמד בכל תוקף עוז על צד המשכילים ודרש מאת חברי אסיפת הרבנים כי יחתמו את הפרטי כל אשר העריך כפי רצון הממשלה.

כ"ק אדמו"ר הרה"ק צמח צדק התנגד לזה באמרו אשר הוא מנגד לזה, ואם יכריחום לכתום יבקש חנינה להגיש תעצומותיו לפני המרץ.

שלש פעמים, במשך אסיפה ההיא אסרו את כ"ק אדמו"ר הרה"ק צמח צדק בכלא, ושר הפנימי כתב עליו כי הנהו מורד במלכות, והי' אז בסכנה גדולה.

אמנם הדבר נודע לרבים ובכל מדינת רוסיא ואגפ' אוקריינא וואהלין ופולין נהי' רעש גדול, כי בכל עיר ועיר אשר הידיעה המעציבה הגיעה כי המשכילים דורשים לעשות תיקונים בדת, והאדמו"ר מליובאוויטש מנגד ובגלל זה אסרוהו בכלא, גזרו תענית צבור בקריאת ויחל ושבתת מלאכה.

הרעש הכללי ותוקף דעתו ומסירת נפשו הקדושה של כ"ק אדמו"ר הרה"ק צמח צדק הבהיל גם את שר הפנימי, ונסג לאחור מכל הצעותיו בתיקוני הדת, והותר לימוד תורת החסידות.

ויבאר בארוכה את אשר חידש הפליא והגדיל לעשות כ"ק רבינו אדמו"ר הזקן ואחריו כ"ק אדמו"ר האמצעי וכ"ק אדמו"ר - צמח צדק.

* *

*

מורי ומדריכי הרה"ח הר' הלל סיפר בקוצר אמרים את גודל מסירת נפשו הקדושה של כ"ק אדמו"ר צמח צדק בשביל לימוד החסידות. הדבר ה' בשש שנים מלפנים אשר המשכילים בעת ההיא לחמו נגד תורת החסידות באמצעים ש' עלילות ובלבולי שוא וגם במלשינות בדויות עד כי באסיפת הרבנים בשנת תר"ג דרש שר הפנים כי אסיפת הרבנים תסכים לרצון הממשלה לעשות תיקונים בדת ולאסור את תורת החסידות איסור עולם.

באסיפת הרבנים ההיא היו רק שלשה חברים נבחרים מכל היהודים אשר במדינת רוסיא ואגפ' אוקריינא וואהלין ופולין.

כל היהודים הנמצאים אז במדינת רוסיא ואגפ' הנזכרים הנה נחלקו ע"י הממשלה לשלש מפלגות כוללות (א) חסידים, (ב) מתנגדים (ג) משכילים, ותבחר הממשלה - על ידי שר הפנימי - שלשה נבחרים, אחד מכל מפלגה, והם היו חברי אסיפת הרבנים.

על אסיפת הרבנים הלזו העמיסה הממשלה פתרון כמה שאילות דתיות, לעשות כמה תיקונים בדת ישראל כפי דרישתם ש' המשכילים, ולכל לראש לאסור את לימוד תורת החסידות איסור עולם.

כ"ק אדמו"ר הרה"ק צמח צדק עמד

קרהו כי חביריו התלמידים רגלו אותו בליעה העבר מצאוהו לומד ספר הפרד"ס לרמ"ק, ואשר בהפצירו פעל מחבירו כי יחכה לו שלשה ימים להתיישב אם יספר בעצמו לחביריו. מורו ורבו הנהגה במאד אשר התלמידים דואגים איש לחבירו, ומשגיחים איש על רעהו, ועל הנהגה של יראת שמים ושקידה השורר בהישיבה.

בהשני ימים קרבו מורו ורבו קירוב גדול, ויסדר לו את לימודיו בעתיד, ובהסכמת מורו ורבו ובברכתו הנהגה ביום השלישי עזב את בריסק.

* * *

הסיפור אודות הר"י ברוך ב"ר יוסף — מספר הרה"ח הר"י גרשון דוב — חלקו מורי ומדריכי הרה"ח הר"י הלל לשלשה חלקים, אשר סיפרם בשלשת הסעודות בשבת הראשון אשר באתי אליו.

עד כאן סיפר בסעודת הליצה, והאברכים היושבים נגנו כמה ניגונים בסדר הידוע, שלשה ניגונים כל ניגון בן שלשה בבות, וכל ניגון חזרו כולם כאחד בנעימות שלשה פעמים בזה אחר זה, בנחותא ובמתוך. ובכל פעם מהשלשה פעמים להגביר את הקול.

אחרי כן ביאר המוסר השכל היוצא מסיפור ה"זה, להיות הנהגה רק מיגיע כפיו ועם זה לשקוד בתורה בהתמדה גדולה, וגודל עוצם הגעגועים להשתלם בעבודת הבורא אשר בשביל זה הלך הרב ר' ברוך מעיר לעיר לחפש בחפש מחופש מורה ומדריך בעבודת השי"ת, וגודל המסירת נפש לעזור את מורו ורבו המדריכו בעבודת השי"ת ולכרוח על נפשו מחשש יוהרא.

אמנם כל זה — אמר מורי ומדריכי הרה"ח הר"י הלל הר"י אז טרם אשר גילה מורנו הבעש"ט את האור כי טוב בתורת החסידות ומורנו הרב המגיד ממעזריטש ותלמידיו הק' סידרו סדר ארחות חיים בחיי העולם עפ"י דרכי החסידות.

בעת ההיא שכר לו אכסניא למען יוכל לשקוד יותר בלימודיו הנסתרים מעין כל רואה, וכה עברו עליו חדשי החורף בשקידה עצומה.

בחדש אדר ראשון קרה דבר אשר הכריחו לעזוב את בריסק.

הבית דירה אשר בה גר הר"י בית ועלי ומעונו הר"י בעלי, ובהבית הנה בתחלת אדר שכר לו אחד מתלמידי הישיבה מקום ללון והוא לא ידע מזה כל מאום.

באחד הלילות ישב ולמד בספר הפרד"ס לרמ"ק ז"ל בעיונא רבא, ולא הרגיש מהנעשה סביב לו.

פתאום הגביה עיניו וירא כי אחד מחביריו תלמידי הישיבה יושב למולו ומסתכל בו. כראותו את חבירו התבהל מאד ויסגור את הספר, ובהיות ספר הפרד"ס גדול כגודל ספר גמרא לא יכול להטמינו תחת בגדו, ויטמינו תחת הספרים אשר היו על אחד הספסלים. בדמעות שלישי התחנן לחבירו כי לא יגלה לשום בר נש מזה.

מ מ חבירו הגיד לו כי מאז אשר שינה מנהגו ושכר לו אכסניא מיוחדת התחילו תלמידי הישיבה מדברים ביניהם, כי איזה דבר סתר יציק בו בהתלמיד ברוך וויאיזנער ויחליטו להתחקות אחריו.

בועידת תלמידי הישיבה נפל הגורל עליו כי הוא ירגל תהלוכותיו, ובשביל זה שכר לו אכסניא בבית הזה, והתנה עם בעל הבית אשר איש לא ידע מזה.

וזה לילה השלישי שהגנו רואה אותו יושב ולומד אבל במה למד לא ידע, ועתה הגנו יודע כי עוסק בלימוד הקבלה, ועפ"י החלטת ועידת התלמידים עליו לספר להם, והם יודיעו ע"י הר"מ ר' חיים אורי למורים ורבים.

אחרי ריבוי בקשות תחנונים פעל אצל חברו אשר יתן לו זמן שלשה ימים להתיישב אם יספר בעצמו לחביריו התלמידים ויתודה לפני מורים ורבים.

ביום ההוא סיפר למורו ורבו את אשר

פני הכר, אילנות העגומים עם ענפיהם הערומים, והעורבים העומדים בראשיהן ומקרקים עשה עליו רושם, מכווץ את הלב ומחרידו.

גם מראה היום הוא ומזג אירור מתאים הוא למראה השדה, כי השמים התקדרו עבים שחורים, ואם כי באחד הפנות מבעד לעב קץ נראה זהרי חמה, אבל במעט רגע טס ועף לו עב ערפל וכיסה את הזהר.

עודנו מתעמק במחשבתו כי כל הבריאה כולה עומדת לה על מפתן ההתחדשות, כי רק עוד ימים אחדים נשארו ליום כ"ה באלול שבו נברא העולם, המתחדש בכל שנה ושנה ביום הששי למעשה בראשית הוא ראש השנה יום ברוא האדם, בחיר היצורים אשר בשיליו נברא העולם, הגה נבקעו עבי הערפל ונפתחו השמים בברקים ורעמים אשר הרעידו מיתרי לבו.

כעבור הגשם נבקעו העבים והשמש זרחה בכל עונו גבורתה מה שעורר את רוחו אבל בפנותו למורה וירא כי הקשת נראתה בענן, ויחרד במאד למראה האות הנורא הלזה. המחזה הזה נתן לו בינה דעה והשכל. כי האדם הוא כעץ השדה בשלשה מועדים וזמנים, ימי העלי ימי העמידה, וימי הירידה. ועבודת ימים הנוראים עלו אצלו ליפה, ובבוא ימי חג הסוכות הי' שמח וטוב לב במאד.

* *

*

בחדש מרחשון הוכרה לעזוב את משרתו לאחד התלמידים החדשים הבא תחתיו לשרת את מורו ורבו בביתו.

מורו ורבו הראה לו דרך בלימוד קבלת הרמ"ק ז"ל הסביר לו כמה ענינים בפירושי הרמב"ן והבחיי שעל התורה, ויתן לו סדר בלימודים וישקוד עליהם יומם וליילה נוסף על שקידתו בהשיעורים ככל תלמידי הישיבה. כעבור ימי המועדים שב לעבודת

פרנסתו ביומא דשוקא ודי' הזמין לו פרנסתו בריחו.

כבוד הדר הבורא ב"ה שהוא יחיד ומיוחד שאין בו ראש וסוף עליון ותחתון, ובכל זה הנה חלוקים הם, בדבומם אין בו אלא נפש הדוממת, ונוסף בהצומח נפש הצומחת, בהחי נפש החיונית, ובהמדבר נפש השכלית.

הידיעות הללו בביאורים רבים פתחו לפניו עולם חדש, אשר בכל פנה שהוא פונה רואה הוא ברואי עולם ויצורי קדם אשר בעצם היותם חכמתם והנהגתם הטבעי המה מפארים מקדישים ומעריצים אדון כל.

* *

*

מזמן לזמן ומעת לעת התעמק להתבונן בלימודיו, ויש אשר על דבר אחד הוא מתבונן כמה שעות במחשבה עיונית וכל דבר בין דומם וצומח או חי הנהו מסתכל בה בהבטה רצינית.

הרצינית הלזו נעשית לו לגשר המעביר ומאחדו עם החי אשר על פני האדמה וברקיע השמים.

באותה הרצינית שהוא מתעמק ומתבונן בזריחת השמת והכוכבים מהלכן ושקיעתן, הנה ברצינית זו עצמה הנהו מסתכל בזחילת היתוש ובמעשיהם של הנמלים ווריווהם ובכולם הוא רואה מעשי ד' ונפלאותיו.

על כל דבר אשר נפל מבטו הנה הדבר ההוא נותן לו ענין לענות בו, כי רציניותו נעשית לו טבע שני לחדור פנימה בכל אשר יפגוש, ולדבר במחשבתו עם נפש ונשמת הדבר ההוא, וכה התרגל בזה עד כי בכל היצור רואה הוא נפשו רוחו ונשמתו, ומכולם ילמד לאהבה את ד' ולירא מפניו ית'.

באחד הימים יצא חוץ לעיר אל חלקת שדה שכבר נקצרה, וזעיר שם זעיר שם מתגלגלים שבלים אחדים זה בכה וזה בכה ובקצה השדה עמדו להם אילני תפוח אחדים שכבר נלקטו פירותיהם ורק תפוחים אחדים מתולעעים מתגלגלים בתוך קופות קופות העלים שנשרו.

מראה פני השדה הקצורה עם השבלים הבודדות העזובות הצפרדעים הרוקדים על

המדות ועבודת הבורא ית' השתדל לשמור ולקיים ככל אשר יוכל.

קרבו ימי המועדים ובחצי אלוף פסקו לימודי השיעורים כי מחצי אלוף עד אחר יום הכפורים היו כל תלמידי הישיבה עוסקים בעבודה זיראת שמים, הרבה היו עוסקים בצומות וכולם בעריכת סדר תיקון חצות, ביוזמים ובהרהורי תשובה.

ומני אז היותו בכפר באחוזת הגביר חותן מורנו הר' חיים ישראל נכספה וגם כלתה נפשו להתבודד בשדה וביער כי תמונת מחזה הנהדר אשר ראה ביום ובלילה ההוא חרות על לוח לבו, ונצב בכל עת נגד עיניו.

בחדש אלוף עזב עבודת פרנסתו בימי השוק, וכאשר נפסקו לימודי השיעורים, השתמש בעתים הללו לירך מחוץ לעיר להתבודד.

בעת ההיא כבר למד לדעת כי כל אשר ברא הקב"ה נחלק לשני סוגים צבא השמים וצבא הארץ, ואשר צבא השמים קיימים באיש וצבא הארץ קיומם הוא רק במין אבל לא באיש. גם זאת למד השכיל והבין אשר כל החי על פני האדמה נחלק בארבע כתות, כת הדומם, כת הצומח, כת החי וכת המדבר.

ארבע כתות הללו הנה כל כתה וכתה יש לה נפשה המיוחד לה, נפש הדומם, נפש הצומח, נפש החי, נפש המדבר.

ארבע כתות דומם צומח חי מדבר, הנה האחד מהם גבוה על משנהו, הצומח גבוה במעלתו על הדומם, החי גבוה במעלתו על הצומח, והמדבר נעלה במעלתו על כולם.

הגבוה במעלה נקרא עליון, והשפל ממנו נקרא תחתון התחתון הוא משרת להעליון ממנו, והגבוה מתפרנס ומתכלכל מהשפל ממנו, וזהו תכליתו של התחתון להביא תועלת להנעלה ממנו.

אשר על כן הנה תכלית הדומם לשרת את הצומח תכלית הצומח לשרת את החי, ותכלית החי לשרת את המדבר.

מעלת ארבע כתות האמורות אינה רק בגופם וטבעם כי אם גם בצאת נפשותם ונשמתם, אשר הגם כי כל הנפשות הם אצילות

הבעלי כנף בעוף השמים, ומזומי בעלי כנף טסי האויר, תנועת ענפי האילנות אשר בהר ממעל וכריעותיהם והשתחואותיהם של השלל צבעי צבעות עשבי השדה בככר מתחת, ועל כולם, מראה השמש בשקיעתה, ואצילות זהרה שזור בתכלת השמים, וצלם תבניתה במים העוברים מתחת, כל אלה יחדיו פעלו בו עליצות נפש מיוחדת.

זה כמה אשר הכיר את השדה ואת היער, כי בעוד היותו בוויאזין אהב ללכת להתבודד מחוץ לעיר, ולא פעם ושתים בנשאו משאות מבית ולבית האלמנה הי' עומד בדרך הילוכו להסתכל ביופי האילנות הקמה העשבים והדשאים, ולשמוע זמירת הבעלי כנף למיניהם. גם בימות החרף כאשר השלג כיסה את כל אשר בשדה וביער, אהב הי' להסתכל באילנות וענפיהם הלבושים בגדי בד משלג הן והטהור.

אבל מחזה נהדרה כזה עוד טרם ראה, ובשעה זו עלו במחשבתו כמה עשירות פסוקים ומאמרי רז"ל בענין הבריאה והטבע אשר ברא והטביע הקב"ה בברואי ויצורי העולם, ומקרב לבו התפרץ קריאה חרישית הללו את ה' מן הארץ.

עודנו מתבונן בגדולת הבורא ית' והדרתו והנה אתא לילה ואלפי אלפים וריבוי רבבות כוכבים מזהירים ומתנוצצים בשמים.

מתוך עליצת נפש מיוחדת עמד להתפלא תפלת ערבית ברגש מיוחד ברך אשר בדברו מעריב ערבים, בהטעמה הדגיש אמירתו ומסדר את הכוכבים במשמרותם ברקיע כרצונו כו' ובענג מיוחד קרא, שמע ישראל הי' אלקינו הי' אחד. בהדגישו ובהאריכו בתיבת אחד, הנה הד קולו הנשמע באויר הנוף, הי' לו אות מענה מכל אשר סביביו המסכימים לכוונתו ביחוד, אשר הוא ית' ברא השבעה רקיעים וארץ וארבע רוחות העולם וכל אשר בהם ומחי' אותם.

במשך הקיץ רכש לו ידיעה גדולה בספרי המוסר, וכל אשר למד מעניני תיקוני

אנשים והי' מדבר רק לצורך גדול. וגם אז בקיצור היותר אפשרי.

ולעומת זה הנה בלימודו גם כאשר למד לעצמו הי' אוהב ללמוד בקול ונעימה. גם חוננו השי"ת בקול נעים, וכשהי' לומד איזה סוגיא הי' מדבר בינו לבין עצמו כמדבר עם רעהו, וכשהי' לומד סוגיא שחולקין בה תנאים או אמוראים הי' טוען טענותיהם בקול רם ובשפה ברורה כאלו ר' עקיבא ור' אליעזר או אביי ורבא מדברים ביניהם, וכן בכל לימוד שלמד, הן בעצמו והן עם חבירו, הי' מרבה לבאר ולהסביר ברור מילולו שהי' נשמע למרחוק.

גינה גדולה הייתה אחורי בית מורו ורבו ומאז אשר בא לשרת בבית רבו הנה בכל עת פנוי' התבודד בהגינה.

כוסף מיוחד הי' לו להתבודד בשדה, אבל אין זמנו בידו ללכת השדה, ומוכרח הי' להסתפק בהגינה.

* * *

אח צעיר הי' לו למורו ורבו, והוא חתן אחד הגבירים היושבים באחוזה הרחוקה כשלישים פרסא מבריסק, ושמו מורנו הרב ר' חיים ישראל יושב באהלה של תורה וסמוך עם ב"ב על שולחן חותנו.

מורנו הר' חיים ישראל השתדך את התלמיד העילוי שמואל גדלי' ומורו ורבו עם מקצת תלמידים נסעו לשמחת נשואי בת אחיו ותלמידו המובהק, וגם אותו לקח עמו, ובעשרת הימים שהי' הרוה את נפשו בהתבודדות בשדה וביער שעות רציפות.

פעם אחר לשבת בשדה עד שקיעת השמש, והוא ישב אז בראש ההר ומתחתיו ככר רחב ידים מצע תכלת ובו נקודות טלואים דשאים ועשבים בעלי גוונים שונים, ובאמצע הככר עוברת רצועת מים קצרה אשר מימיו מפכים בסאון וקולם נשמע למרחוק, בראש ההר צומחים אילנות, והוא יושב לו על אחד הסלעים ומסתכל אל אשר סביביו.

המחזה הנהדר, תכלת השמים, שירת

עש"ק בחוקתי הי' ערב שבת ההוא וקראתי את הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום בתעוררות גדולה ובמרירות עצומה, וכל הש"ק הייתי בשמחה רבה ואיש לא ידע מזה.

* * *

דרכו של מורי ורבי הי' כי בכל זמן בוחר לו אחד מהתלמידים החדשים לשרת אותו בביתו וללון בחדר הסמוך לחדרו, ביום הראשון הודיעוני כי אותי בחר מורי ורבי לשרתו, וביום השלישי אחר תפלת שחרית עליו לבוא לשרת את מורי ורבי.

כבר הי' לחוק אשר התלמיד המשרת אוכל לחם בבית מורו ורבו, דבר אשר הציק לי מאד ולא ידעתי איך יפול דבר, כי הלא מיום עמדי על דעתי התפרנסתי מיגיע כפי, ואהי' בצער גדול מזה.

ביום השלישי אחר תפלתו ותיקין התיצבתי לפני מורי ורבי, ואחר אשר מורי ורבי הגאון גמר את שיעורו במשנה וגמרא לעצמו, הלכתי אתו הביתה ואשרתהו בכל הדרוש.

מורי ורבי לא אמר לי לאכול והייתי בשמחה גדולה.

מיום ההוא והלאה למד אתי מורי ורבי הגאון שני פעמים בשבוע ספרים שונים והדריכני בעבודת הבורא עפ"י ספרי המוסר.

* * *

גם בדרך הילכו מוויאזין לבריסק השתכר הדרוש לו למחיתו. עשה צדקה בהמעשר וגם הותר מה שקיבץ על יד, ובבואו לבריסק הנה בחדש הראשון התפרנס ממה שהי' לו ואחרי כן, בשלשה ימי השוק אשר בשבוע הנה שעות שתיים הי' בשוק והי' מזדמן לו איזה משאות לנשוא לבתי הסוחרים והי' מרויה פרנסתו.

מאז התחיל לימודו בספר עבודת הקדש התגברה בו תשוקת ההתבודדות, ומזמן לזמן התגברה תשוקתו זאת, ובבואו לבריסק ויתמיד בשקידתו בלימודו ספרי מוסר ספר המפואר לר"י כלץ וספר ראשית חכמה, מאס בחברת

מזוהם ומנוול, ואכה ראשי בכותל ואבכה בכי רב, ואשב על הארץ ואסדר סדר תיקון חצות במרירות עצומה על גלות השכינה וגלות נפשי בגופי הגם והמזוהם, ואבך לתוך כף ידי ואקבץ הדמעות וארחץ את מצחי להעביר רשמי העבירות החקוקים במצחי ופני.

הרבה פעמים שמעתי מאחי הגדול התורני זלמן לייב אשר הבעלי תשובה רוחצים מצחם ופניהם בדמעות וזה מעביר כתמים העבירות.

פעם – סיפר לי אחי הנ"ל – הי' בעץ תשובה אשר כל ימות החול הי' יושב בתענית עד אחר תיקון חצות, ואז הי' נוטף את ידיו וטובל את לחמו בדמעות, וזה הי' מאכלו בכל ימות החול, והאריך ימים.

גם אני ראיתי ישיש אחד בעירנו ור זלמן חיים שרגא פרוש שמו ואמרו לי אשר זה כשבעים שנה שהוא יושב בביהמ"ד הגדול בפרישות ובקדושה.

אבי זקני הצדיק ר' ישראל אלי' ז"ל סיפר לי אשר בהיותו אברך, כבר הי' ר' זלמן חיים שרגא פרוש יושב בביהמ"ד הגדול והי' מקובל אצל כל בני העיר לקדוש, לא הי' מדבר עם שום אדם ולא הי' מסתכל חוץ לדי' אמותיו.

זקן מופלג הי' ר' זלמן חיים שרגא פרוש ומראה פניו כאיש בן ששים ואמרו אשר דרכו בקדש הי' שאחר תיקון חצות וביום כפור קטן למנחה הי' בוכה בכי רב ובהדמעות רוחץ פניו.

אבי זקני הסביר לי, כי כאשר רוחצים כתמי החטאים או הפנים מאירות ובן מאה יכול להיות מראה פניו כבן ששים. אחר תיקון חצות הגם שהייתי עיף מאד האמצתי ואשקוד בלימודי וכארבע שעות אחר התפלה נגמרו השבעים ושנים שעות שלמות אחרי נכוי השעות שהתבטלו בהכרח.

ובהיות היום ההוא עש"ק הגם כי לא קבלתי במנחה דיום השלישי רק על השני ימים דיום הרביעי, ויום החמישי, בכל זה גמתי בלבי לישב בתענית כל היום.

הרוח ורתחן, וכשהיו אומרים לו שלא כפי רצונו הי' עונה בעזות וגם מקלל בקללות נמרצות, אך הי' בעל כשרון מופלא שלא הי' כמוהו בכל תלמידי הישיבה, כעבור איזה שבועות נקרא לכנוס לחדר המיוחד של מורנו ורבנו, ובצאתו נהפך לאיש אחר וכעבור איזה חדשים נהי' לבחיר התלמידים בשולחן הראשון. ועוד טרם הטעימו חברי את ספוריהם קרא אותי ר' אברהם שאול השמש לכנוס לחדרו המיוחד של מורנו ורבנו.

בצאתי את פני מורי ורבי הייתי בחדוה רבה.

כנהוג עמדו התלמידים בשורה ויברכוני בברכת מז"ט, ודרשו ממני לחזור לפניהם את אשר שמעתי ממורנו ורבנו, הייתי במבוכה גדולה ולא ידעתי מה לעשות להגיד את האמת לא יכולתי, ולאמר שקר אסור.

כרגע התבוננתי ואומר אליהם, כי כאשר באתי אל הישיבה הקדושה וראיתי גודל עוצם יראתו של מורנו ורבינו הגאון והנהגתו בעבודת הבורא ב"ה נתעוררתי לעשות תשובה. כאשר זכיתי לעמוד לפני מורנו ורבנו הגאון אמר לי דברי מוסר בעניני ענוה ומדת האמת, אשר המדות טובות האלו הם הכנות אל עבודת הבורא ב"ה.

דברתי אמרתי להם דברים אחדים מאשר למדתי בספר ראשית חכמה, ואיזה לקוטי דבורים מחובת האדם בעבודת הבורא מהספר עבודת הקדש, מה שפעל עליהם רושם גדול, בהזעזרות טובה.

* * *

מהרתי ללכת לבית הכנסת שבשוק מקום מלוני ואחזור כמה עשירות פעמים על דברי קדש מורי ורבי הגאון אשר הזהרני על האמת והענוה אשר פעלו עלי רושם עז לאמר כי בודאי רואה הוא מורי ורבי ברוח קדשו אשר זה מה שהנני חפץ להשתלם בעבודת הבורא הוא בשקר ואינו אלא מצד גסות הרוח. הוכחתי את עצמי כאשר יוכיח איש את רעהו וקראתי את עצמי שקרן וגס הרוח,

כהן גדול לקדש הקדשים ביום הכפורים בפרט, ובהמשך דיבורו השווה כניסת תלמיד למורנו ורבנו ככניסת כהן גדול לקדש הקדשים.

אחרי אשר גמר את פלפולו חזר את החידושי תורה אשר שמע ממורנו ורבנו בהסוגיא דברירה, במשנת מתנה אדם על עירובו, בפרק ככל מערבין, וביאר החידושים אשר חידש מורנו ורבנו, בלימוד הסוגיא בפירושי רש"י ותוספות.

רושם גדול עשה פלפולו של התלמיד בכלל, ואת אשר השווה כניסת תלמיד להחדר מיוחד של מורנו ורבנו לכניסה לקה"ק בפרט גם התלמיד העילוי שמואל גדלי הסכים לפלפולו של התלמיד העילוי יחיאל גרשון והוסיף נופך משלו כגאונותו הגדולה.

ביום השני למד הראש מתיבתא מורנו הר' חיים אורי שיעור מיוחד במשנה דמתנה אדם על עירובו, ובשלשה שיעורים בשלשה ימים הסביר לנו התלמידים הבינונים את חידושי סברת מורנו ורבנו בביאורים ארוכים עד אשר כולנו הבינו.

* *

*

כאשר נודע לחברי תלמידי הישיבה אשר נקראתי לכונוס להדרו המיוחד של מורנו ורבנו הי' זה לפלא בעיניהם, כי תלמיד חדש יקרא לכונוס לחדר מורנו ורבנו.

אחדים מהתלמידים הקשישים מגילי הסבירוני הדבר הנפלא במינו, אשר כפי שמספרים קרה כזאת רק פעמים בודדים במקרים שונים.

פעם בא תלמיד חדש והי' נער בשת פנים ונחבא מבני אדם ועוד טרם התאזרח התלמיד בתוככי חביריו בהישיבה, נקרא לבוא להחדר מיוחד של מורנו ורבנו, ובצאתו נהפך לאיש אחר, והי' לפלא ואחרי כן נודע כי הי' יתום מאביו ואמו, ואביו הי' אחד הצדיקים גדולים, ובמשך שני שנים נתעלה התלמיד בלימוד ויהי אחד מנבחרי התלמידים.

פעם קרה כי בא תלמיד והי' רעבתן אוהב לדבר שקר ובעל מדות מגונות גם

הם מקומות הקדש אשר שם מתקבצים הבני תורה ללמוד תורתנו הקדושה לפלפל אלו עם אלו ולחדש חידושי תורה, הנה הם משכנות יעקב דכתיב מה טבו אהליך יעקב, אהליך לשון רבים שני אהלים הבתי כנסיות הם אהל תפלה, והבתי מדרשים שהם אהל תורה, אבל שערי ציון הם ד' אמות של הלכה.

הארץ לדבר בפלפול גדול בההבדל אשר בין הלכה ובין הלכה פסוקה, דהלכה פסוקה הוא לאסוקי שמעתתא אליבא דינא, והיינו שלומד איזה סוגיא במשנה גמרא וגדולי הראשונים והאחרונים ובא לפסק ההלכה, והלכה ענינו הסדר בלימוד עיוני, כלומר המורה דעה בינה והשכל, איך שצריכים ללמוד הסוגיא ולחדש בה חידושים.

* *

*

אחיי ורעיי - ממשיך התלמיד ותיק את דיבורו - תלמידי הישיבה הקדושה, ישיבתנו הק' היא משכנות יעקב שיש בה בית כנסת מקום שם אשר אנחנו שופכים את לבנו בתפלה לפני אבינו שבשמים ויש בה בית המדרש מקום שם אנחנו לומדים תורתנו הקדושה ומפלפלים בה ומחדשים ברוך השם חידושי תורה.

אמנם כל זה הם רק משכנות יעקב, אהל תפלה ואהל תורה, שהם אהובים לקודשא בריך הוא, וקודשא בריך הוא מאיר עינינו בתורתו הקדושה לפלפל בה ולחדש בה.

אבל אוהב ד' שערי ציון מכל משכנות יעקב, אוהב ד' שערים המצוינים בהלכה, דאין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה שהוא חדר מורנו ורבנו הגאון אשר משם יצא אורה לישראל, באור תורה, לידע ללמוד תורתנו הקדושה לחדש בה חידושי אמת.

ולפי דמסתפינא הוה אמינא, דמי שזוכה לכונוס להדרו הקדוש של מורנו ורבנו הגאון צריך לברך ברכת שהחיינו בשם ומלכות, וביאר בפלפול חריף מדוע לא נתקן ברכה על ביאת מקדש בכלל, ועל כניסתו של

אבות החסידות

ד"ר משה מאמר „אבות החסידות“ שנדפס בחוברות הקודמות והוא העתק ממכתב כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש שליט"א שכתב לאחד מחתניו הרבנים שליט"א בהיותו במרינבאד בשנת תרצ"א.

התעוררת

אשר למד אז כשלוש שנים בהישיבה והי' השני בשולחן הראשון.

הראשון בשולחן ההוא הי' התלמיד ותיק מעוטר בתואר עוקר הרים העילוי שמואל גדלי מעיר פינסק, וספרו לי כי לפעמים הי' מורנו ורבנו הגאון מכבדו באמירת פלפול ברבים לפני תלמידי הישיבה.

ובצאת התלמיד ותיק העילוי יחיאל גרשון עמדנו כולנו בשורה וברכנוהו ברכת מז"ט, ואחר גמר חזרת שיעורי הלימודים בפליטה, נאספנו כולנו סביבו, לשמוע את אשר יספר לנו מאת אשר זכה לשמוע מפי קדש מורנו ורבנו הגאון.

רו"ל אמרו — פתח התלמיד ותיק — בברכות ד"ח ע"א מאי דכתיב אוהב ד' שערי ציון מכל משכנות יעקב, אוהב ד' שערים המצויינים בהלכה יותר מבתי כנסיות ובתי מדרשות, והיינו דאמר ר' חייא בר אמי משמו דעולא מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד.

הבתי כנסיות אשר בהם מתקבצים להתפלל לפני הבורא ב"ה, והבתי מדרשים

כאשר יצאתי את פני מורי ורבי פגשו בי וסבבוני כמה מתלמידי הישיבה ודרשו ממני להגיד להם את אשר דיבר עמי מורנו ורבנו.

כך הוא מנהג החבירים טובים בתלמידי הישיבה, אשר כל מי שהוא זוכה לכנוס למורנו ורבנו, מברכים אותו כל התלמידים, אפילו הגדולים אשר בשולחן הראשון, בברכת מזל טוב, והתלמיד מספר את אשר זכה לשמוע מפי מורנו ורבנו.

כניסת תלמידי הישיבה לחדרו הוא רק לפרקים ולעתים רחוקים, כי היו כמה וכמה תלמידים שלמדו שנתיים ושלוש שנים ופעם לא היו בהחדר מיוחד אשר למורנו אצל מורנו ורבנו בישיבה, כי לא היו נכנסים אליו אלא מי שקראו מורנו ורבנו הגאון או מי שהי' לו דבר נחוץ ביותר, הי' משתדל על ידי הראש ישיבה בנטילת רשות לכנוס למורנו ורבנו.

במשך השני שבועות הראשונים שהייתי בבריסק אירע אשר מורנו ורבנו קרא את התלמיד ותיק העילוי יחיאל גרשון מקלעים*.)

(*) מושב יהודים רחוק כארבעים פרסא מכריסק.

גם מש"כ וממילא שייך כו' וראי' מתרומה כו' הוא לשיטתו כדלעיל, אבל לדעת ט"ז הנ"ל, דתרומה בעי מ"מ לאפרושי ע"כ אמרי' ניחא ליה כו' משא"כ הכא. ואקצר ואו"ש לו ולנפשו כאוות נפש ידידו הדו"ש ומקווה למכתבו על אדרעס שלי. מרדכי שניאור זלמן הופ"ק זיטאמיר.

להם, מלשון רז"ל בפ' גידול בנים (שבסו"ס הק' ראשית חכמה) וז"ל אם הבריות כו' כו' נצטוו שאם יקחו הבנים ישלחו האם כו' עכ"ל משמע שאינו מחוייב, אבל משמע מהגאון המקנה, דגם בשה"ק איכא ברכה, תמיהני, שמפורש ברבינו בחיי איפכא יעו"ש, ועי' ברכ"י... וק"א שם.

יוסף ז"ל על מכתב הנ"ל חשובה הרה"ג וכו' הר"ר

כו' משא"כ ניקור ומליח' הוה הכשר אכיל' יחיד לא אבין כונתו דהא מ"מ כל' א' מישראל' שיבא לאכול בשר שיש בה חלב ודם מוכרח לניקר ולמלוח כו'.

מש"ע להפליאה ע"ד המקנה במ"ש כמו הפרש' תרומ' שהוא נגד ד' הט"ז סי' א' סקיי', לא ידעתי מאי קשי' ל"י ע"ד המקנה יותר מע"ד המג"א דלעיל, ובאמת בהגהו הגרע"א ז"ל תמה ע"ד הט"ז שם מד' המג"א, אולם לענ"ד צדקו ד' שניהם יחדיו, והוא עפ"ד הנ"ב תנינא סי' ר"א ד"ה ואו' אני שכי' ויש לי בזה ד' חדש לא קדמני בזה שום מפ' או פוסק והוא כי המצוה הזאת של הפרש' חלה אם כי היא מצוה א' יש בה שני עניני' ע"ש וכבר קדמו בזה בתוס' רי"ד קדושין דנ"ח ע"ש, וכמדומה לי שכבר... זכה בה במציא' זו מהתוס' רי"ד בת' מהרי"מ מבריסק ז"ל, אבל האמת כי גם בס' המצות להרמב"ן בשורש י"ב כ' הרמב"ן בהשגותיו כי בדברי' הטובל' כמו תרומה וחלה ומעשר, יש בהם שני מצות ההפרש' הוא מצוה א', והנתינה היא מצוה ב', ע"ש שבחלת האור אין בה רק מצות הפרש', וע"ש במגלת אסתר ובקנא' סופרי' שהאריכו בזה, ובק"ס מסיק דלהרמב"ם בדברים הטובל' ההפרשה לבדה היא המצוה ולא הנתינה, ובשארי מתנו' כהונה הנתינה היא עיקר המצוה, ועפ"ד ז"ל צדקו מאד ד' המג"א והמקנה, וד' הט"ז יש להם מקור ג"כ עפ"ד המגלת אסתר להרמב"ם.

מה שהעיר בד' ס' המקנה רפ"ב דקדושין ד"ה בגמ' מצוה כו' במ"ש כמו מצות שחיט' מתו' חולין ק"ה א' סד"ה מים שכ' וי"ל, שק' משחיט', לא ידענא מאי קשי' ל"י הלא הכל מודי' דשחיט' הוא מ"ע ומברכי' עלי' והוא תלמוד ערוך רפ"ק דפסחי' (ו' ב') וטעמא דמלתא דל"ה כמו ניקור ומליחה שאין מברכי' עליהם הוא דניקור ומליחה אין בה מ"ע כלל להסיר החלב והדם, כ"א שצריך בהכרח להסירם מחמת איסור ל"ת שבהם, אבל שחיט' יש בה מ"ע דנזבחת כו', ולככי שחיט' שאינו בר זביחה נבילה וגם איכא מ"ד דשחיט' בעי כונה, לא כן במליחה וניקור, ומ"ש המג"א רס"י ח' דהפרשת חלה אינה מצוה כ"כ דאינו עושי' אלא לתקן מאכלו דומי' דשחיט' כו', היינו דכיון שצרכו נצטוו לא בעי' מעומד בעשי' וברכה כמו שארי מצות וגו' המלך הק' ית' שאין מהם שום תועלת לאדם העוש', וכן מורה ל' המג"א שכ' אינה מצוה כ"כ, ומה שהביא כתר' ד' הפרישה יו"ד סי' א' אות ל"א דבשחיטה אין ההנאה רמוזה בהברכה וק"ל מניקור ומליחה א"י מאי קשי' ל"י, דמה שאין מברכי' על ניקור ומליח' כבר נת' שהוא מטעם שאינו מ"ע רק מל"ת, כן מה שהביא ד' התב"ש, א"י כנופי' זו למה, ואינו שייך כלל לד' המקנה, דזה פשוט לכ"ע דשחיט' הוי מצוה כשבא א' מישראל' לאכול דבר הטעון שחיט'.

גם מ"ש כתר' דשחיט' א"א לשום ישראל'

הרבני הנגיד אהו' מחו' מוה' שלמה נ"י אשר נפשנו קשורה בנפשם בחבלי עבותות אהבת איתן אדונינו אחמור' ז"ל נ"ע והמה המחזיקי בבדק בהמ"ד וב"ע לכבוד נשמת הצדיק זכות הצדיק יגן עליהם לטוב להם כל הימים.

מעבר ל"דף:

מ"ש הרא"ש וסמ"ג ור"ש ותוס' פ' לא יחפור ב"ב ע"א דאם סותם כל הנקב מהני אפי' אינו מבטלו לעולם וראי' ממאור שפקקו בטפיה דאם מבטלו לעולם הוי כבונה בשבת צע"ג מ"ש מפסק החלון דלא בעי' מתוקן לכך אלא משום טלטול כידוע.

שו"ת מהרה"ג מרדכי שניאור זלמן נ"ע רב בזיטאמיר בפ"י דברי שו"ע רבינו הל' פסח ובשאר ענינים

אחר זמן רב, והיות כי כן אני רגיל לפסוק תמיד, דמזרעי' קאתינן, זי"ע ועכ"ל, אך אצל מורים דעלמא, הוא דבר חדש, אם יש אצל מעלת תורתו, בזה, דבר מה הראהו השי"ת רצוני לידע, כי לא מלתא זוטרתא היא לדעת מקור דברי רבינו אדמו"ר זי"ע.

ואעוררהו עמ"ש המקנה ברפ"ב דקדושין, בד"ה בגמ' מצוה בה כו' דאעפ"י שאינה מצווה כו' כמו מצות שחיט' כו' ואפי"ה מברכין כו' כדאי' כו' וניחא לה כו' עכ"ל.

עי' חולין ק"ה א' תוד"ה מים, וי"ל כו', וק' משחיטה, עמג"א סי' ח' סק"ב, והדרישה ביו"ד סי' א' כ' דבשחיט' אין ההנאה רמוזה בנוסח הברכ', משא"כ בבה"נ, וק"ל מניקור ומליח' והתב"ש סי' א' ס"ק נ"ט תי' דאפי' אינו אוכל מקיים מ"ע דזובחת יעו"ש, ולענד"ן דשחיטה א"א לשום ישראל לאכול כזית כשר בלעדה, משא"כ ניקור ומליח' הוה הכשר אכילת יחיד, וע' תשו' חת"ס או"ח סי' נ"ה. עכ"פ ד' הגאון מקנה במש"כ כמו שחיטה, א"ש. אך במ"ש בהפרשת תרומה, במחכת"ה הג', הוא נגד הט"ז סי' א' סקי"ז.

ומה שכ' בשילוח הקן, כן האמת, וכמבואר ג"כ באחרונים ואני מצאתי ראי'

מקנים סמוכים זה אצל זה גבוהים י"ט, כמו שבונים לפני הבימה שקוראין בס"ת, סביבות כל הכיפה רחוק מן הכיפה ד"ט והכהנים יעמדו אצל המחיצה מבחוץ ויוכלו אפי' לסמוך על המחיצה וכדי שיוכלו הישראלי' ליכנס סמוך לכיפה ממש יעשו פתח ושער כניסה ואתם הכהנים משרתי' עליון אליכם המצוה הזאת כו' וזו"ו יקבל ברכה ושלוי' מאד"ה כנפשו ונפש תדרשנו לטובה ידירו לנצח יהודא ליב אחי אדמו"ר המנוח זצלה"ה נב"גמ'.

לפ"ש לאחינו וריעינו יושבי האדוין ה"ה הרבני הנגיד המפורסם מו' יצחק נ"י וה"ה

בעזרה, ב' משפטים הרכ"ד

לכ' ירי"נ הרב הגדול המפורסם וכו' כש"ת מו"ה יוסף שי' אהרש"ה.

מאוד אבקשו, שישכור כותב להעתיק השו"ת שיש לו מכ"ק אדמו"ר שי' מליבאוויץ, ואי"ה ש' אשלח לו התמורה, מיד כשאקבל הכתבים, רק לפי שיש לי מכבר כתבי קודש מכ"ק שי' ע"כ ימחול לפרוש אלי במכתב, מה שיש לו וכל אשר אינו ת"י, אותו אדרוש ואבקש, וכבר יש לי ע"ז הבטחה ממעל' ממכתב דאשתקד, מסתמא ישמור כו'.

ומדי דברי בו בידיון, זכור אזכור מה שנשאלתי לפרש דברי רבינו גאון עוזינו בה' פסח סי' תמ"ז סעי' כ"ט במ"ש וכיון שטעם כו' אינו נפגם כו' שהוא נסתר מהגהה ביו"ד סי' קכ"ב, ובאמת בהגהת דרישה בשם ר' שלום ור' אנשל', מוכח כן, שם סי' קכ"ב, אך בעל ההגהה (הרב ר' יוזפא בנו של הפרישה) תמה באמת עליהם ועל הרנ"ש והובא בקצרה קצת בפמ"ג סי' צ"ה, אמנם לפע"ד נראה דיצא לו כן מהגמ' דחולין דקי"א שא"ה דנפיש מריא טובא והתם פרש"י רמו בה בישולא לאחר זמן, אלמא דד"ח אינו נפגם לאחר מעל"ע, וממילא אפי'

שו"ת מהרה"ג מהר"ל נ"ע אדות הציון של אהרו כ"ק רבינו הזקן נ"ע.

הר"ש והרא"ש דבטומאה שתחתיהן מיירי דדוקא לענין טומאה שבתוכן אפי' הדלת מוגף הרי הוא כאילו פתוח (והיינו היא דבש"ע ס"ג הנ"ל) אבל לענין טומאה שתחתיהן אף שהיא בוקעת ועולה מ"מ אינה מתפשטת לבית אא"כ פתוח לבית וא"כ ה"נ בכיפה זו שאין עליה שום טומאה אלא מפני שהקבר סתום וטומאה בוקעת ועולה לתוך הכיפה הי"לכך אינה מתפשטת לבית הוא החדר שתחת הגג אלא בשעה שהחלון פתוח אבל בשעה שהוא סתום בלוח מותרין הכהני' ליכנס רק את זה לא ידעתי אם כותלי הכיפה גבוהים י"ט אף שמשפעת ועולה מ"מ הכתלים עצמן צ"ל גבוהים י"ט וזה יש לתקן בקל לחפור חריץ בקרקע סביב הכיפה עד שיהיו י"ט אך עוד אחת היא באתי לעורר לבב הכהנים פן יהרסו להתקרב אל הכיפה ולנגוע בקצהו מחמת חשקם וכלות נפשם להשתטח שם בכלות הנפש ונגיעה זו אסורה מן התורה וגם לפ"ד הב"ח והש"ך חוששי' שמא יאהילו אפי' בגבוה י"ט ותופס ד"א ואף שאין לחוש כ"כ בחששא זו בקיום מצוה גדולה ומעלת השתטחות על קברי הצדיקים כי רבה ומבטלין גדרת חכמים מפני דבר זה וכיוצא בזה וכן שמעתי שבאה"ק משתטחין הכהני' על קברי התנאי' ולדעתי ג"כ הוא מזה הטעם ולא משום קדושת התנאים דלא מצינו זה בגמ' אלא לפי שהקבר שהי' בימי התנאי' הי' פתוח מן הצד ואינו אסור אלא מדרבנן כדאי' בפ"ג דברכות משא"כ קברים שלנו שהם סתומים אסורי' לכהני' להשתטח על הקבר אפי' הוא צדיק גמור לפי שהוא אסור מן התורה אבל סמוך לכיפה שאינו אסור אלא מדרבנן איסור זה נדחה מפני מעלת השתטחות על קברי הצדיקי' ובלבד שלא יאהילו ולא יגעו בכותל כלל מ"מ כל מאי דאפשר לתיקוני מתקנינן וזאת העצה היעוצה לבנות מחיצה

לכבוד א"נ ויודד נפשי באמת ה"ה הרבני הנניד וחיך ונכבד מוהר"ר דוד כץ יצו ה' אהו את הברכה והיים עד העולם.

למען ציון הלז היא הכיפה אשר על קבר איש האלקי קדוש הוא כבוד רבינו הק' אחמור' וצללה"ה נבג"מ לא אחשה ולא אתאפק עצור במילין אשר הגיעני מכתב מב"א ידידי ידיד עליון הרב החסיד מוה' חיים אברהם נ"י שהכהנים במדינתכם יש מהם נמנעים משם ולבם נוקפם מחמת שהכיפה היא בחדר תחת הגג וכתב אלי לכתוב לכם היתר מפורש בכדי שלא ירבה מחלוקת בישראל ומכותלי כתבו הט' ניכר שהלומדים במדינתכם מהנדנין בדבר ומחשבה לדעת זאת וכמדומה לי שטעם האוסרין הוא משום שיש בכיפה חלון טע"ט ברום טפח שמביא את הטומאה לבית ואף שיש שם לוח הסותם את פי החלון ס"ל דהאי סתימה כמאן דליתא דמי ואסורי' הכהנים ליכנס אף בשעה שהחלון סתום דומיא דמ"ש בש"ע י"ד ס"י שע"א ס"ג ואף ע"פ שבסעי' א' שם מבואר דסתימה מהני אפי' לפי שעה אם סותם כל הנקב שאני התם דמיירי שיש פתחים אחרים מבית שהמת בתוכו כדמוכח מהראיות שהביאו התוס' ור"ש ורא"ש לדין שהוא ממאור שקשרו בטפיח ומההוא בי כנישתא דפתיחא לאינדרונא דודאי לא הוציאו המת דרך המאור או דרך בית הכנסת אלא היו שם פתחים אחרים לר"ה ובע"כ צ"ל כן שלא יסתרו הדברים שבש"ע זא"ז מ"ש בס"א ל"מ"ש בס"ג ועם היות ש"מ אין ללמוד איסור ברור מההיא דבש"ע ס"ג דהתם ודאי סוף טומאה לצאת מהחדר דרך אותו בית שבדואי לא ישהה הטומאה בחדר משא"כ בקבר שאין עתיד לפנות ח"ו מ"מ כמה משניות מוכחי דאין לחלק בהכי אבל ההיתר הברור הוא מפורש במשנה ספ"ו דאהלות גבי פרדסקין דקתני נפתח כו' ופי'

רכד.

(נו' א/51)

ב"ה יום עש"ק עקב תקל"א ראוונא

לאהובי הגאון האלקי הסוד הק'
 מוהר"ר מנחם מענדל ני"ו מפק"ק
 הנ"ל

ק' מכתבו ואם שנדברתי שביום עש"ק
 בל אבוא בכתובים אצל מפני הנחיצות יצאתי

מגדרי ואשיב בקצרה במקום שראוי להאריך
 כי בשום אופן בעולם איני מסכים שיסע עמו
 בצוותא חדא ורק בזאת נאות לי כי יבוא
 אתו עמו יחדיו. אלי אי"ה אחר ש"ק ואז
 נראה אם החבורה קדושה מסכימים לזה וד"ל
 ד' רבו ומורו ומברכו בנשיאות חן בעיני או"א

דובער במוהר"ר אברהם

זכרון קדשו רפואה שלמה במהרה בכבי"א

רכב.

(נו' 302)

שניאור זלמן בן רבקה

ב"ה א' שלח תקל"א

פ"ג ח"י זהובים

לכ"ק הרב הק' איש אלקים וכו'
מ' אברהם י"ג בן כ"ק א"דומ"ו
הה"מ י"ג

רכ.

(נו' 352)

ב"ה

אד"ש מכתב קדשו ק' ביום עש"ק ובכל
מאודי ורצוני אמלא פקודת הק' של א"דומ"ו
הק' בוריונות יתרה ובעוד איזה שבועות אבוא
אי"ה לכ"ק י"ג ואז אמסור מפה לאוזן ק' את
הכל באריכות

הושלש ת"י מיד הרבני החסיד הנגיד
כמ"ר אליה' במו"ה פסח מאוסטראה סך ארבעים
אדומים שבאם יעשה השי"ת עמו נס ואחיו
יצא לחרות עולם בדבר שאסרוהו בכלא ע"פ
בלבול אז אמסור כל הסכום הנ"ל ליד כ"ק
אדומ"ו הה"מ י"ג כ"ז נעשה ונגמר ביום
ד' ויקרא ת"ק ל"א ראבנא

נאום שניאור זלמן בא"א
מו"ה ברוך ולה"ה

דברי ידיו אוהבו אהבת נפש עולמים
ודו"ש ושלם כ"ק אדומ"ו הה"מ הק' י"ג

שניאור זלמן בן רבקה

רכג.

רכא.

(נו' 262)

(נו' 150)

ב"ה ג' עקב תקל"א

ב"ה קאריץ ד' בהר תקל"א לפ"ק

לכ"ק ג"י וידורי הצדיק הנאון הק'
מ' זלמינא ג"י

א"ל כבוד ידו"ג אדומ"ו ובן גילי
רבש"כ בה"ג לו דומ"ה תהילה מוהר"ר
דובער מניד מישרים מק"ק ראחנא
ש"צ"ט

בפקודת אאמו"ר י"ג שבל יתערב על
ריב לא לו ואמר לי בזה"ל אברהמיני שרייב
מיינ זלמינין לעבין אז טעג קימין וואש ער
וועט זיך דארפין קריגין לשם שמים אין וועט
מצליח ויין אי"ה עכ"ל הק'

הכל קבלתי ואי"ה אחר ש"ק אבוא
לכ"ק ואז נמתיק סוד

דברי חברו עמתו ותלמידו
המתאבק להדום רגליו

ד' ידידו"ש כאח

פנחס שפירא מקאריץ

אברהם במוהר"ר דובער

הריונך תשתה בכל יום קודם השינה צנצנת חלב עם כף דבש ואני מאמין באמו"ש שיועיל לך בעוזה ש"י

מנאי ב' שניאור זלמן

רטו

(נו' 285)

ב"ה יום א' וישב תקל"א לפ"ק פ"ק לאזני

אשתחווה בקידה על אפי"ם מול הרום רגלי קודש הקדשים אד"ומ"ור שב"בה"ג לו דומי' תהילה מורנו ורבנו הה"מ הק' מו"ה ד" ב" מראוונא יחי' נצח ס"ו

אד"ש הק' י"ב אשוב מפני היראה ומפני הכבוד שחס מלהזכיר שיד"ג הרב ה"צ הק' מו"ה זושע י"ב אמר תורה אני מעיד שזה לא הי' בעיר שהי' שוכן שם כ"ק אדומ"ו י"ב חס ושלום רק זה הי' באם הדרך אשר נסע אתי יחד ואז אמר ע"פ והרקוטי לכם ברכה ואמר יקר מאוד וגם הרב הק' י"ב מו"ה ר"ן י"ב מ"מ ג"כ שמע ע"כ בל יתרעם כ"ק אדומ"ו י"ב על קדוש וטהור כזה ומגודל בטחוני אקוד באימה ובראיה ואומר קדוש

שניאור זלמן בן רבקה

רטז

(נו' 287)

ב"ה

הושלש ת"י חמישים רו"כ מהנגיד ר' משה בער פישפיין נ' שבאם יביא אלי הנגיד ר' חיים כ"ץ נ"י כל חלקי הרמב"ם והטורים עם ב"י וב"ח זיל אזי תכף אחזיר המעות סך הנ"ל ליד ר' חיים הנ"ל ואקבל קבלה שאין לו שום טו"מ מעתה היום יום ב' מקץ תיקל"א פק"ק אניפאלי

דובער במוהר"ר אברהם

רי"ז

(נו' 259)

ב"ה א' ויחי ת"קל"א שקל"אב

כ"ק אדומ"ו הה"מ המפורסם רבש"כבה"ג נור ישראל מרנא ורבנא מק"ק ראבנא

התאפק בל אוכל הן אמת שכ"ק י"ב פקד וצוה עלי ש"ג חדשים בל אבוא לפני זיו הדרת כסא קדשו מטעם כמוס וקדוש אשר גלוי וידוע רק לפניו אבל האמת אגיד שאין עוד נשמה בקרבי כל רמ"ח אברי וגידוי בוערים בי נא להרשני לבוא יהי מה שיהי בטוח אני שכל יכול הוא לטובה וירשני לגשת אל הק' פנימה אני"ס

תלמידו העלוב

שניאור זלמן בן רבקה

רי"ח

(נו' 225)

ב"ה ד' שמות ת"קל"א

כ"ק אדומ"ו הה"מ י"ב

אד"ש"ק בקידה אודיע כי ב"ה פעלתי הרבה על לבותיהם ולבי חזק כי אי"ה בעוד ימים אחדים יבואו להנות מנועם זיו הדרת כ"ק אדומ"ו י"ב

ד' תלמידו העלוב

שניאור זלמן בן רבקה

רי"ט

(נו' 75/2)

ב"ה א' ויקרא ת"קל"א וויטעבסק

א"ל כ"ק אדומ"ו דגאון המפורסם קדוש ונורא שמו הה"מ בק"ק ראוונא שי"ג אנס"ו

זה כשבוע ימים שבכל יום כחצות כבד עלי ראשי ערך שעה אחת נא להזכר על

רט.

ריב.

(נר' 239)

ב"ה יום ה' בא ת"קלמ"ד

ישפות ה' חו"ש למר חותני הקצין
הנגיד התורני מופלג בחו"ר מוהרי"ל
סג"ל י"ג בוימנעבסק

אי"ה בעוד חודש ימים אבוא לביתי
בהסכם כ"ק אדומ"ו הה"מ הק' י"ג שלום לכל
ב"ב יחי' ולזוג תחי'

מנאי חתנכ' דו"ש

שניאור זלמן בא"א מו"ה
ברוך זלה"ה

רי.

(נר' 344)

ב"ה יום ה' בשלח ת"קלמ"ד

ברתת ובויעה ובקידה משתחוה מו"ל
כבוד א'דומ"ור לו דומ' תהילה
מ"מ דק"ק ראונא יחי' נצח

אני איני בקו הבריאה ומבלבל אותי
מתורה ומתפילה ישלח דברו וירפאני בעזרת
הש"ת ע"י התורני המוכ"ז לקבל פ"ג בעד
עמדו השפל

שלמה בן רייזיל מקארלין

ריא.

(נר' 307)

ב"ה ה' אמור ת"ק למ"ד ראבנא

ל בני הקדוש מ' אברהמיני' יחי'

מכתבך קבלתי ותש כוחי להאריך ע"כ
אכתוב בקצור כי את אשר יאמר לך תלמידי
ה"רב הק' מ' זלמינא י"ג תשמע בקולו כי
כל ה"ג"ה ה"יוצא מפיו הוא ברוח ה"קודש
ממני אביך אוהבך לעד ומברכך בכט"ס
דובער במוהר"ר אברהם

(נר' 105)

ב"ה יום ב' קרח ת"קלמ"ד פה ק"ק קארלין

ל'ידי"ג הרב החסיד הק' בוצינא
קדישא נזר ישראל וכו' מו"ה ר"ר
חיים חיקא י"ג מהמדורא

אדשה"ט אודיע לכ"ק כי ב"ה הוטב
מצב בריאותי אבל איני עוד בקו הבריאה
בטח באלו הימים יקבל כ"ק את פני קודש
הק' אדומ"ו הק' והנורא שיחי' נצח א' יזכור
נא אותי לבריאה נכונה ולחיים ארוכים ולשלום
ולמסור לכ"ק י"ג כי איה"ש בקרוב אעלה
לבית אלקים להנות מנועם ז"י קדשו י"ג
ואקריב מנחת בכורים כ"י קודש מהרה"ק ר'
אדם בעש"ט ז"ל אשר אנה ה' לידי ועתה
שלום וכט"ס ידיד"ג באמת

הק' אהרן בא"א הרב הק' ז"ע
מקארלין

ריג.

(נר' 18)

ב"ה עש"ק דברים ת"קלמ"ד לאזני

למשוש לבי ונפשי ורוחי הרב הקדוש
כמלאך אלקים וכו' מו"ה אברהם
י"ג בן כ"ק אדומ"ו הה"מ י"ג

יזכור נא אותי לפני כ"ק אדומ"ו י"ג
רפואה שלמה אזני הימין כי זה יום הג'
שנוול ממנו ליחה פ"ג יתן בעדי נ"ח פ" ע"ח
דברי המאמין בהרופא חנם
ובעבדיו הק'.....

שניאור זלמן בן רבקה

ריד.

(נר' 76/2)

ב"ה יום גי"מ"ל עקב ת"קלמ"ד ראונא

לדבתהו מ' סטערנא תחי'

אדומ"ו הה"מ יח"ג פקד עלי שבכל ימי

רה.

הק' ז"ל ואז תאיר עיניך ובוזה שלום יהי לנו
ונזכה ללמוד וללמד לש"י...

(נו' 120)

ב"ה עש"ק וישב תקלמ"ד אניפאלי'

ד' מורך

דובער במוהר"ר אברהם

לאחי היקר צדיק וחסיד קדוש ונורא

מ' אלימלך יחי'

רז.

החווה"ש ב"ה אתי

(נו' א/48)

ב"ה יום ב' ויחי ת"קלמ"ד ראוונא

אל כבוד בני יקירי קדוש וטהור

משיש כל כמר אברהמיני' יחי'

הן אמת שהרשתי לך לנסוע אבל הרשתי

לך רק על שבת א' ע"כ אבקש שתכף בקבלת

מ' זה תבוא כי הש"י יודע כי נפשי קשורה

בנפשך

אי"ה אחר ש"ק מוכן אנכי לעלות למקום
מקדשנו לכ"ק מור"ה ה"מ י"נ לראוונא ע"כ
עצתי שיבוא ג"כ להנות מנועם זיו כ"ק י"נ
ומה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד יקח
אתו התפילין בעד בני יקירי יחי' כי ברצוני
שיהי' הבר מצוה שם

דברי אחיך מחכה לישועות כלל

ישראל עד מהרה

הק' משול"ם זוסע במוהר"ר אברהם

מאניפארי

ד' אביך ומורך דו"ש

באהבה רבה תמיד

דובער במוהר"ר אברהם

כל ב"ב יחי' ד"ש

רח.

רו.

(נו' 185)

ב"ה יום ה' שמות ת"קלמ"ד

אל כבוד קודש הקדשים הרב הגאון

איש אלקים בקי בכל וכו' וכו' וכו'

ק"ש מו"ה שמעלקא הורוויטץ י"נ

אד"ש בטח ידוע לכ"ק מה שהעיר ע"י

אדומ"ו הה"מ הק' י"נ לעסוק בחיבור שלחן

ערוך החדש אוכל לבשרו כי ב"ה אני עוסק

בו וה' מצליח בידי לכוין אל האמת לאמיתו

וה' יגמור בעדי לטוב שאזכה לגמרו וליטע

אהבתו ויראתו בלב כל ישראל אנס"ו יקבל

קונטרס א' לדוגמא

(נו' 303)

ב"ה יום ב' ויגש תק"ל

לכ"ק תלמידי הק' תפארת ראשי

גאון וחסיד וכו' וכו' מוהר"ר

זלמינא יחי'

אם כי אין דרכי בכך אבל נתרתני

לבקשתך ורושם אני לך הנהגה בכדי שתלך

לבטח בדרך הקודש אכ"ר וזהו א' עיקר

למוד הקבלה יחי' בלילה דווקא עד שעה

אחר חצות אם לא תבין בל תהרהר הרבה

רק תרשום הענין ותשאל אותי או בן גילך

הוא בני הקדוש אברהמיני יחי' ואז תשכיל

וד"ל ב' זמן השינה ל"פ מן וא"ו שעות

ג' האכילה פ"א כיום ופ"א בלילה למע"ה

ד' למע"ה ש' שבל תסגף א"ע ה' ללמוד בכל

יום ספר הק' חסד לאברהם מן הרב האזולאי

מנאי אוהבו בל"מ

שניאור זלמן בא"א מור"ר

מ' ברוך ולה"ה

ישוב וידח נדח רק אם באופן שיתחרט ואו
ושב ורפא לו ודל

ד' אהובו ר"מ

דובער במוהר"ר אברהם

רב.

(גו' 16/66)

ב"ה יום ד' במדבר תקכ"ט

לכבוד מר חותני התורני הנגיד מו"ש
מופלא בתווך רודף צדקה שת"ו
מוהרי"צ סג"ל י"ג ולחמותי הצנועה
א"ח ולו"ג עם כל מ"ב כלם יעמדו
על הברכה של רב היים ושום
וכט"ס

ת"ל בעד הבריאה יתן השי"ת לבשר
ולחבשר כל טוב בכבי אנס"ו תדעו שבל
אוכל למלאות רצונכם בשו"א בעולם כי דברי
מי שומעין וכ"ק אדמו"ה ה"מ י"ב אין מניחני
לנסע לביתי ויפקד עלי שאחוג חג השבועות
הק' הבע"ל אתו עמו במחיצתו הקדושה יתן
ה' לקבל התורה ברתת ובשמחה א"ו

מנאי חתנכם ובי מברכם בכט"ס

שניאור זלמן בהר"ב

רג.

ב"ה תקכ"ט קארין

תיים ארוכים תיים של שלום תיים
של ברכה אל כבוד ידידי וידיד ה'
יודיר כל נפשות ישראל הרב הגאון
הקדוש רבן של כל בני הגולה לו
דומי' תהילה מוריני ורבינו הר"ר
דו"ב' ער' יחי' המגיד משרים מכל
בני הגולה.

פקודתו שמרה נפשי אבל לא פעלתי כי
לכם לב אבן ואטם אזנם משמוע דבר ה'
לדעתי טוב ונכון הדבר שישלח פקודתו ע"י

חד מבני עלי' דפומי ממלל רברבן אליבא
דשמעתא כי הם המנגדים הם גאונים מפורסמים
אשר ע"כ ישלה להתוכח עמהם בר אוריין וד"ל
זאת מצאתי לגלות את כ"ק כי בריאתי אינה
בשלימות יזכור נא אהבתנו ויתפלל בעדי לרפואה
שלמה זה שטי"ת שנים מיום פטירת אדמו"ר
הגדול והקדוש הבעש"ט זצ"ל זי"ע וע"י ואני
לא זכירתי לראותו אף פעם אחת בחלומי
ובלילה חזה חזיתי שתי פעמים ולא בחלום
דברתי אתו עמו פנים אל פנים ומתוך דבריו
הכרתי כי צרות רבות עוד יעברו עד אשר
יתגדל ויתקדש שמי' רבא בעלמא והשי"ת
יכפר דברי ידידו וחברו ועמיתו מברכו בכל
טוב המצפה לראותו ברב שמחות וכל הקמים
עליו יפלו כק"ש לפני רוח ואמ"ת מאר"ץ
תצמ"ח

הק' פנחס שפירא מקארין

יאמר שלום לחברותנו אחיי וידידי
הנאמנים.... הצדיקים הק' הרבנים הגאונים.....
כלם וגם המה יתפללו בעדי..... לרפואה
שלמה בכלל כל.....

פנחס הנ"ל

רד.

(גו' 20)

ב"ה ה' וישב תקלמ"ד ראבנא

ליריד ה' וידי"ג התורני מוה"ר
אברהם בן שרה יחי'

רבות נפלאתי על כ"ק יחי' שלחתי לו
ע"י בני מחמדי מ' אברהמיני' יחי' סך ה'
אדומים לפרנסת השבויים ואח"כ שלחתי לו
עוד יו"ד אדומים ואין לי עוד קבלה עתה
אחכה לקבל ע"י המוכ"ז הרב נ"י מכתב
מכ"ק

דברי ידידו"ש המעתיר בעדו לטובה

דובער במוהר"ר אברהם

מיט וואסער פאר שטעלט עם צוא זעהן עכ"ל
הק' זי"ע וזה אמר במעמד תלתן ה"ה כ"ק
הרב מפולנאי י"נ והרב הק' מקאריץ י"נ
ואני

הצט.

(נו' 13)

ב"ה יום א' חקת תקכ"ח מעזבו

אל כ' בני מחמדי קדוש וטהור
ר' אברהמיני יחי'

תראה לשמוע לעצת הרופאים למעה"ש
והשיעורים תלמוד רק קודם חצות היום דוקא
ובלילה לא תלמוד בשום אופן בעולם לא
והשי"ת ישלח לך רפואה שלמה מן השמים
בתוך שאר חולי ישראל אמן

אביך אוהבך אהבה אין קץ

דובער במוהר"ר אברהם

ר.

(נו' 282)

ב"ה יום א' לך ת"קכ"ט ראונא

היום ארוכים ושנים אל כ"ק תלמידי
המובהק איש קדוש וצדיק תמים
כש"מ משולם וזשע יחי' מאינפאלי

ידע כ"ק כי עפ"י גורל הובחר להיות
שליח מצוה ע"כ יבוא תקף אלי ואשלח אותו
אי"ה בשטו"מ אנ"ס

דברי רבו דו"ש תמיד מברכו

דובער במוהר"ר אברהם

רא.

(נו' 672/2)

ב"ה ה' ויגש תקכ"ט ראוונא

כתלמידי התורני הוותיק קדוש וטהור
וכו' מ' משולם וזסי' י"נ

לא אחת ולא שתיים אמרתי לך שבל
תחקור אחר עבודתי לבי בטח בחסדי השי"ת
כי לא תמנו שזה האיש אשר דיבר סרה עלי
ועל אדו"מור נבג"מ הק' הבעש"ט זי"ע בל

דברי זעירא דמן חברי' קדישא

הק' חיים במו"ה אי"ה

מ"מ פק"ק קראסנע

אי"ה אחר ש"ק אשוב לביתי

הצו.

(נו' 216)

ב"ה א"ח של שבועות ת"קכ"ג

לאיש קדיש ונורא ידיר ה' ויריד
נפשי נאון וצדיק מו"ה פנחס מקאריץ
שיחי'

רבות אנחותי ולבי דוי אין איש משים
בלבו אף הרהור תשובה כלם עומדים במורדם
השי"ת יראה בענינו ואז ישמח לבנו

נאום ידידו הנאמן באהבתו

הק' יחיאל מיכל בהרב המגיד

הק' מו"ה יצחק מ"מ מדראהביטש

הצח.

(נו' 254)

ב"ה ערב ר"ה תק"כ"ז פאלוצק

אל כ"ק רב חביבי איש אלפים
מאוד נורא בקי בכל בנגלה ובנסתר
מו"ה פנחס מנדל בהנאון מו"ה
משה שיחי' נצח

טהרת ידיו הקדושים קבלתי ומוכן
וזמומן אנכי לגשת אל הקודש הקדשים על
אג הסכות הבע"ל לכ"ק הרב המגיד אדוננו
מו"ר הק' שיחי' כי בטחוני חזק בו שתהה על
קנקנו ואך טוב נאמר בו

אלה דברי ידו"ש מברכו.....

ישראל מפאלוצק

ה' הרב הגאון המפורסם חוקר ומקובל
באר מים חיים מוה"ר חיים ירוחם
ווילנא יחי' בווינא

בקצרה למעשה כל הכתבים והקמיעות
לשלוח אלי חזרה כי נחוצים המה לי מאוד
אקוה להשי"ת הטוב ומטיב שבל יעזבני וכל
הקמים עלי לבלעני חנם יפלו המה ברשת
ואני רני פלט תסובבני סלה אנס"ו

דברי הכותב המחכה לישועת ה'
הקרובה לבוא

יהונתן אייבשיטץ חופ"ק א"י

קצה.

(ג' 220)

ב"ה יום ד' תולדות תקכ"בית קאריץ

אל כבוד יוד' ה' קדוש ומאוד נעלה
הרב המנ"ח הק' מוהר"ר דוב
ממזיריטש יחי'

אספתי וקבצתי מאה זהובים ושולח אותם
ליד קדשו שיחלקם

דברי הק' לייב בן שרה

קצו.

(ג' 127)

ב"ה יום שנכפל בו כי טוב תק"ךבית
לסדר ואתה תחזה פק"ק קאריץ

להרא נכרא רבא ויקרא עושה פלא
יוד' ה' ויוד' נפשי הרב הצדיק
תקדוש שר התורה רשכבה"ג וכו'
וכו' וכו' מוהר"ר דובער מ"מ מק"ק
מעזיריטש

הן כל יקר ראתה עיני כל הכתבים
אשר נכתבו בכ"י קדשו ממש קבלתי וב'
מאמרים מהם זכיתי אני בעצמי לשמוע אותם
יוצאים מפיו קדשו והטהור האלקי מרן הבעש"ט
זי"ע אני שמעתי אותם בזה"ל איך פאר שטאיי
גישט וואש הייסט עס אויג אז אביסל ליים

מו"ה יהונתן אייבשיטץ שיחי' ועתה נוכחו
לדעת שאיש קדוש ונורא הוא ואין עליו שום
חשש שהוא חו"ש מהכ"ת ש"ץ ימ"ש ומעתה
הננו עומדים בצד קדשו הכן ביד רמה ללחום
בעדו עם שונאיו והי' העושה שלום במרומיו
הוא יעשה שלום על כלא כ"י

פה עה"ק קרעמניא ב' מקז תקכ"א לפ"ק

הק' יהודה לייב אבד"ק קרעמניא
הק' חיים בהגאון מ' שבח זלה"ה
אב"ד רבתיא דק"ק הנ"ל
נפתלי בהרב ר' שמואל דפה
הק' נח סופר סת"ם דק"ק הנ"ל
יחיאל בהר"ק משה מיכל
ש"ב דפה

דברי הק' אייזיק בהגאון הק'
מו"ה ישעי' שור ז"ל
אבד"ק טראזני יצ"ו
הק' פנחס אל"י

קצו.

(ג' 189)

ב"ה ג' שלח ת"קכ"א מעזבו

חיים ארוכים אל כ"ק איש אלקים
מופת הרור גאון קדוש הרב ר' דוד
נ"י ממיקאלאייב

בטח וזכר כ"ק הדבורים הק' שיצאו
מפה קדוש רבנו הגדול והק' רשכבה"ג מו"ר
הבעש"ט נבג"מ ביום אחרון של פסח בעת
שאכל שלוש סעודות כמנהגו הק' שביום
אחרון של פסח אכל ג' סעודות בכל שנה
ובשנת תק"ך עמד כ"ק י"ב אצל השלחן הק'
והוא מו"ר נ"ע נתן טעם על מנהגו הק'
לאכול ג' סעודות ירשום נא כ"ק כל הדבורים
הק' וישלח אלי כי נחוץ לי מאוד
דברי ידידו דו"ש בלנ"ה נס"ו

דובער במ"והר"ר אברהם

קצו.

(ג' 167)

ב"ה יום ג' ואתחנן כ' א'ש"ר לפ"ק
חיים ארוכים אל כבוד ידידי וידיד

ב' מאות אדומים על מעות רמב"ז ז"ל סה"כ
ד' מאות אדומים ביום ג'... תק"ך

ישראל במוהר"ר אליעזר
בע"ש

קצ.

(נו' 187)

ב"ה קאריץ תקכ"א ע"ס

גמר טוב לכ"ק אדו"מור האלקי
שר התורה מ' דובער יחי'

מכתבו הק' קבלתי ושמתני הנני ברב
תודה לכ"ק י' בעד ההזכרה שזכר ונשא אותי
כ"ק י"נ על מחשבותיו הק' ביוהכ"פ וידע
כ"ק י' כי באותו הרגע שזכיתי להעלות על
זכרונו הק' י' תיכף הרגשתי בפה והסימן שהי'
בין תפלת מנחה לנעילה ואסיים ברב שלום
וחג שמח.

מנאי פנחס שפירא מקאריץ

קצא.

(נו' 230)

ב"ה א' לך ת"קכ"א

להרב הקרוש והנורא שר התורה
רב"שככה"ג יכו' מו"ה דובער י"י

אי"ה אחר ש"ק אבוא למח"ק ואביא
אתי הכתבים הנעלים אשר מסר לי מר חותני
אדו"מור הק' הבעש"ט ז"ל הכ"ם שאמסור
אותם רק ליד קדשו דייקא ובל יודע איש

דברי ידידו הדו"ש ומצפה לראותו
יחיאל חתן מו"ר הבעש"ט ז"ל הכ"ם

קצב.

(נו' 286)

ב"ה

אנחנו הח"מ גמרנו בלבנו לעזוב דרכנו
מקודם שיקומו לכנגד לכ"ק הרב הגאון האלקי

ערב שבועות דהאי שתא ת"ק"ך לפ"ק
פק"ק מעזבוז מקום מושב אדו"מ"ר

נאום הק' יהודא ל"ב פיסטינער
הק' זאב וואלף קיצעס

קפז.

(נו' 281)

ב"ה א' קרח ת"קכ"ף לפ"ק מעזבוז

לכבוד הרב הגאון הק' סיני ועוקר
הרים איש אלקים שר התורה מ' יעקב
יוסף הכהן אבד"ק פולנאה

אבקשו לשלוח אלי על משך ב' שבועות
תשובת רשב"ץ מאוד נחוץ לי

ידידו אוהבו באמת

דובער במוהר"ר אברהם

קפת.

(נו' 256)

ב"ה א' קרח ת"ק"ך פרימישלאן

להרא נברא רבא יקירא קדישא שר
התורה הכהן הגדול מארי' גאון
וקדוש מו"ה יעקב יוסף נ"ו מק"ק
פולנאה

המקום ינחם אותנו יעקב אבינו לא מת
וילך ישראל חי וקים נורא ומרום וקדוש מוכן
אני לבוא למעזבוז נחם החבורה הק' על העדר
רבנו הבעש"ט הכ"ם בעוד ימים

דכותב בדמע

מנחם מנדיל פרימישלאן

מתלמידי הרב הכ"ם

קפט.

(נו' 38)

ב"ה לזכרון טוב

ק' מהרב מפולנאה ב' מאות אדומים על
מעות רמב"ז ז"ל וק' מהרב מאוסטראה ג"כ

הפה.

(נר' 189)

ב"ה ד' אמור ת"ק"ך מעזבוז

בגויל עם הגהותי בלי ישונה הצואה
הראשונה מונחת בהשיינק שלי בהפוריץ
של שטריימיל שלי של יו"ט ועתה הנני
מצוה באשר

אין אדם יודע מתי וכו' סדר העסקה עמי
אחרי חיי היינו אחר פטירתי היינו יציאת
ה' שלי ילכו כל האנשים מחדרי וישארו
רק אלו העשרה האנשים ואלו הם

הרב מ' ליב פיסטינער

הרב מ' נחמן מהאראדענקא

הרב מ' שמשון מהאנאפאלי

הרב מ' ברוך מקאמענקי

הרב מ' זאב וואלף קיצעס

הרב מ' דוד לאהקעס

הרב מ' דוד פורקעס ממעזבוז

הרב מ' דוד ממיקאלאייעוו

הרב מ' קהת מוועריש

הרב בן גילי מ' דוב בער

במוהר"ר אברהם

שיחיו כלם הם יתעסקו עמי מהחל ועד
כלה עד אשר

ינשאו אותי מביתי לחוץ ומשם ואילך
(ד) הנני ברשות הממית ומחיה והכל שוין
לטובה כל זה אני מוסר לסופר ס"ת"ם
שלי צבי נ"י מפי והוא כותב וכאשר
ידיי רועדות הרשיתי לו שיחזיק בידי
וינהל אותה בהקולמוס לחתום את שמי
בדעה צלולה ומיושבת היום יום ערב חג
השבועות דשנת ת"ק"ך ובאתי על החתום
בעצם חתימת ידי רק בהחזקת ידי ע"י
הסופר שלי צבי הנ"ל

נאום ישראל במוהר"ר אליעזר ז"ל

בעש"ט פק"ק מעזבוז

אני הח"מ החזקתי בידי רבינו הקדוש מאור
עינינו וחתם את שמו בקדושה ובטהרה

נאום צבי סופר ס"ת"ם בבית

הרב יחי"ל.

ב"ה

בפנינו הח"מ נכתב ונחתם כל הצוואה
מרבנינו הקדוש ובאנו על החתום ביום

(ג) תלמידי הוותיק הרב הק' וכו'
מ' ישעי' נ"י מיאנוב

שולח לי" ע"י נאמן ביתי הרב הק'
מ' נחמן מארדענקא נ"י כל הכתבים מהק'
איש אלקים ר' אדם בע"ש זי"ע והוא יעתיקם
אות באות ויביאם אלי ושכרו כפול יהי" כי
עין איש זולתי לא שזפתם וד"ל וזהיר למעה"ש
שבל ישלטו במו עיני זולתו הוא ימסור אותם
מידו לידי איה"ש

דברי מורו מברכו בכל ט"ב סלה

ישראל במוהר"ר אליעזר

בע"ש ממעזבוז

קפו.

בעהשי"ת הנותן ליעף כח

(א) הוספה לצואה עם שניים מה שעשיתי
בשנה דאשתקד ע"י תלמידי הרב החסיד
מו"ה ישעי' מיאנוב נ"י אני הח"מ מוטל
על ערש דוי והיום יום ערב יו"ט חג
השבועות ואין הזמן מספיק מפני קדושת
היום מוכרח אני לתקן ב' סעיפים בהצואה
היינו בסעיף י"ב וסעיף ח"י היינו מה
שצויתי בסעיף י"ב מכל הכתבים הנני
מתחרט ואני מצוה כעת בדעה מיושבת
לתן כל הכתבים בין הספרים ובין כתבי
יד הנמצאים אצלי לתנם ליד

(ב) תלמידי ובן גילי האשל הגדול שר התורה
מ' דובער במוהר"ר אברהם נ"י חוץ מכל
הכתבים אשר נכתבו בלשון דייטש שייכים
הם לבתי הרבנית יראת ה' אדילע שתחי'
ומה שמבואר בסעיף ח"י אני מסכים
בדעה צלולה ומיושבת לתן לתלמידי
הרב יקיר לי כבן עמוד האש מ' יעקב
יוסף הכהן נ"י כל ספרי הרלב"ג על
ת"נ"ך" מכורכים בגויל הישנים עם
הגהותי וגם ספר נוה שלום הישן מכורך

הגאונים והמופלגים היראים והשלמים
ה' עליהם יחיו

יקירי הגליון הזה תקראו בטח אחרי
אריכת ימי ושנותי אני באתי בזה לצוות
ולבקש חנינה באשר שידעתי אתכם לתמימי-
דרך שתקיימו את אשר אני מצוה אתכם
בקצרה וזהו א) מי שימלא את מקומי כל ימי
בק"ק מעזבו בשום אופן בעולם ב) מי שימלא
את מקומי תנהגו בו כבוד עוד יותר ממני כי
באמת יודע אני מי שימלא את מקומי והוא
בקר"ב קדו"שים יתהלל וד"ל.

ג) ימים יבואו אשר כל יהי הפך
במו נער פני זקן וכו' וכו' ר"ל אבל אתם בני
בל תתערבו עם האנשים האלו כי האמת
יורה דרכו וה' אמת ותורתו אמת וגם דרכנו
אמת בלי שום ספק ד) וזהו העיקר למעשה
ולמעשה בל תחרתו ריב רק שלום יהי
בינכם. כתבתי היום כי כלילה גילה לי מור
כי זהו הערב שבת הגדול האחרון וד"ל
דברי מורכם רבכם מנהיג הדור שלכם
הכותב בדמעות שלישי

ישראל במוהר"ר אליעזר
בע"ש ממעזבו

פד.

(נו' 223)

ב"ה א' אמור ת"ק"ך מעזבו

לאנ"ש הרבנים החסידים וכו' וכו'
דק"ק אוסטראה יצ"ו

את הפ"נ לשמותיהם ק' ביום עש"ק
העבר והנה מה שהי' ביכולת עשיתי והשית
הפודה ומציל יפדה אותם ויצילם מכל דבר
ונזק ויגון ואנחה מעתה ועד עולם ואך טוב
ישמע ויבשרו בשורות טובות ישועות ונחמות
בכב"י אנ"ס מאוד אבקש שיבואו אלי על חג
השבועות הבע"ל

מנאי רבם ומורם דו"ש באהבה רבה

רחימתא עיזוא

ישראל במוהר"ר אליעזר
בע"ש ממעזבו

לנו חג כשר ושמח בגור' וה' ישמרנו ממהו
חמץ

דברי מורו ורבו אוהבו דו"ש בלב שלם
ישראל במוהר"ר אליעזר
בע"ש ממעזבו

פכ.

(נו' 84)

ב"ה ג' ויקרא ת"ק"ך מעזבו

לתלמידי המובהק הרב הגאון הקדוש
אי"ש אלקים המאיר לארץ ולדורים
עלי' כו' ק"ש מוהר"ר יעקב
יוסף הכהן נ"י ראבדק"ק פולנאה

גי"ה ק' הקשת מאד לשאול בני וגם
תלמידי וכן גילי הרה"ק מ' בעריני' נ"י כבר
שא"ל אותי לגלותו ולא ג'יתיו אבל עתה אני
רואה כי בא העת לגלות גם לך גם לו אבל
מחמת שהענין הק' והנורא הזה אין מגלין
אלא מפה לאוזן ע"כ באלו הימים אגלהו
לכ"ק תלמידי המובהק מ' בעריני' נ"י והוא
ימסור לך אות באות כאשר קבלתי ושמתיו
ממורי הקדוש אבל הפתקאות עם השמות
והאותיות הקדושים שקבלתי ממורי הקדוש
אמסרם לתלמידי הנ"ל נ"י במתנה ואלמדהו
איך לצרפם בקדושה ובעד זאת בכדי למלאות
דצונך הק' הנני שולח לך פה שהם י"ד
במספר והם כתב ידי עם הנוצה והדיו
שקבלתי ממורי אז וד"ל

ד' מורך ורבך דוש"ת

ישראל במוהר"ר אליעזר
בע"ש ממעזבו

הנני שולח המכתב בצירוף הפתקאות
ע"י ציר מיוחד

קפג.

(נו' 1)

ב"ה ערב שבת הגדול ת"ק"ך מעזבו

לכל תלמידי וחברי' ובני נ"סי
הצדיקים החסידים הישרים והתמימים

מה לעשות או שיברך אותי כ"ק אדו"מור
הקדוש שיחי' שמה שאעשה יהי' טוב פדיון
עשיתי תכף בטוח אני בחסדי אדו"מור הקדוש
שיחי' כי חיש מהר ישיב אותי דבר על כל
דברי המכתב בבית נאוה קודש ב"ה כלם
בחוש ומצפים ביאת מור' י"נ

דברי תלמידו המשתחוה מרחוק מול
הדרת קדשו ועומד הכן לקראת
ביאתו לחיים ולשלום

דובער במוהר"ר אברהם

מקיים אנכי פקודת מור' שעל מכתב
אחתום את שמי לבית אבי דייקא
דברי הנ"ס

קפ.

(גו' 129)

ב"ה וועריש

קתה בן שיינדיל לרפואה שלימה תכף
נלקח ממנו כל המוחין ר"ל כמפורש באריכות
בהמכתב

פ"נ ח"י זהובים

קפא.

(גו' 121)

ב"ה יום ד' תשא ת"ק"ך מעזבון

אל כבוד יריר נפשי הרב הק'
והשהוד כל רו לא אניס צ"י וכי'
מ' מנחם מנדיל נ"י מק"ק פרימיסלאן

ידע כ"ק כי הוא נפל חלקו בנעמיים
להיות מן המנויים והקרואים מסביב לשלחני
על חג הפסח הק' הבע"ל ע"כ יכין א"ע לזה
וידע כ"ק כי גם הרה"ק יקיר לי מ' יעקב
יוסף הכהן ג"כ מן המנויים וכאשר ידעתי
שבין שניכם יש בלבכם זה על זה ע"כ אני
מקדים וכותב שטרם יסע אלי ישלח לו מכתב
בקשה שימחול לו וגם כ"ק י"נ מוחל לו וגם
אליו י"נ כתבתי מכתב שיכתוב לכ"ק וד"ל
ויהי' שניהם שוין לטובה ובזכות השלום יהי' טוב

ונשגב וכי' מי"ה יעקב יוסף
הכהן נ"י

ג"ה ק' ותשובתי אם כי מקרא מפורש
הוא אחרי רבים להטות הוא רק אם הב'
צדדים דעתם נוטה לדרך התוה"ק אבל אם
צד אחד נוטה להיפך חו"ש האם יש לדבר
מזה הצד חלילה אפילו הם הרבים ואני רואה
בחוש ומן השמים גילו לי כי המועטים נוטים
לדרך תורתנו הק' וד"ל ועתה שלום

ד' מורו דו"ש באהבה

ישראל במוהר"ר אליעזר
בע"ש

קעט.

(גו' 131)

ב"ה א' משפטים ת"ק"ך לפ"ק מעזבון

כ"ק אדו"מור הקדוש והגורא 15
דומי' תהילה רבינו הכעש"ט שיחי'
עד ביאת יגון א"נס"ו

אדש"ה בפישוט ידים לפני הדום רגלי
קודש אחלה פני מור' א' מב' פנים או שיעמיס
המשא על תלמיד אחר מתלמידיו הק' יחיו
או שכל יתאחר בדרך הקדוש וימהר לבוא
לבית נאוה קדשו כי גבר חלוש אנכי וכל
ה"עם ע"ומדים ע"לי מבוקר ע"ד ע"רב יחיו
לזה יש כעת ענין גדול אשר קשה לי לבדי
לעמוד על דעתי הקלושה לתן עצה וזהו
קבלתי מכתב מידיד ה' וידיד נפשנו הרב
הגאון הק' מו"ה קתה מוועריש נ"י שכותב
שם באריכות אבל אני אקצר וזהו שזה
עשרה ימים שנסתמו ממנו כל מעינות החכמה
ר"ל והיינו אפילו פסוק חומש עם רש"י אינו
מבין ואפילו הג' תפלות אינו מבין ובלילה
דווקא בכל לילה ולילה בתוך השינה לומד
אתו מגיד עד הקימה ושלח פ"נ ושואל ומבקש
עצה מכ"ק אדו"מור י"נ אני שלחתי לו
אבנט אחד מאבנטי אדו"מור' לשמירה לע"ע
אבל נחוץ לעסוק בזה ולבלי לעזוב זה הדבר
אי לזאת תומי' ישיב אותי אדו"מור' דבר

עלי חלום חלמתי שהי' ליג בעומר ואני יושב
במסיבה עם מו"ר הנורא הבעש"ט שי"ג ופתאום
נתלבנו פ"ק ואמר לי בזה"ל אברהמילי סערצא
איך זע אז דאש איז דער לעצטער ליג בעומר
וואש דו זעשט מיך בזה העולם ווארים מיך
ריפט מען אהין עכ"ל הק' אבל אתה בל
תגלה לו החלום רק תגיד לו שייטיב לי
חלום סתם והוא יאמר בפיו ק' חלמא טבא
חזייתא וד"ל משביע אני אותך שבל תגלה
לשום ב"ג

ד' איך מיחל לקבל תשובה טובה

אברהם אבא שפירא

בן צפורה

פ"ג תתן י"ח פרוטות פויליש

העו.

(גו' 40)

ב"ה יום עש"ק טולטשין תקי"ט

לכ"ס תלמידיו וחבריו הרבנים הצ'
הג' הק' והטהורים אישים שמימים
ה' עליהם יחי'

באתי הלום אתמול בלי"ה ורואה אני
קטרוג גדול רח"ל אבל ברצות ה' דרכי איש
גם אויביו ישרים אתו ובשום אופן לא הי'
ביכולת להמתיק רק עד אשר הסכמתי שאחד
מיו"ח יקבע ישיבתו בפה ובזה נמתקו הדינים
בשורשן כי ישיבת צ' עושה רושם וזה
הודה וד"ל

מנאי רבכם ומורכם

ישראל במוהר"ר אליעזר

בע"ש ממעזבו

קעת

(גו' 229)

ב"ה יום גימ"ל ויחי ת"ק"ך מעזבו

לחלמדי הרב הגאון הקדוש צדיק

גמולו בראשו בזה שהבישוף טיקולסקי יחי'
מק"ק לבוב יצ"ו קרא אותנו הח"מ השלשה
הראשונים ליום המועד בלבוב יצ"ו ביום כ"ף
גימ"ל תמוז בשנת ת"ק"י"ט" לחוות דעתנו
מול דעת הרשעים העומדים מצד שמאל והנה
עפ"י דין ודברים וטו"מ וחקירות שהי' ביננו
עמד השי"ת בימין צדקנו והצדיק את הצדיק
ולשום לשם ישראל פליטה וביום טוב כ"ף
וא"ו לחודש תמוז בשנת הנ"ל ת"ק"י"ט" לפ"ק
נצחנו אנחנו את הרשעים ימ"ש והצלנו נפשות
רבות מישראל מכל רע חס וחלילה ואנחנו
גמרנו בלבנו לעשות יום הזה הנ"ל יום משתה
ושמחה ששון וגיל לנו ולזרענו ועל כל נלויים
עלנו עד העולם וע"ז באנו על החתום ביום
כ"ף זי"ן תמוז דהאי שתא ת"ק"י"ט" פ"ק
לבוב

דברי חיים הכהן ראפאפארט

אבד"ק לבוב והמדינה

ונאום ישראל במוהר"ר א'

בע"ש ממעזבו

דברי הק' יצחק דוב בער

מרגליות אבד"ק יאזלאוויטץ

בפקודת רבינו רשכבה"ג הבעש"ט באנו
ג"כ בח"י פ"ק מעזבו ביום א' פרשת ואתחנן
דשנת תקי"ט לפ"ק

נאום דובער במוהר"ר אברהם

ממעזירטש

נאום יעקב יוסף הכהן

מק"ק פילנאה

ונאום זאב וואלף היצעס

העו.

(גו' 252)

ב"ה ד' עקב תקי"ט קארין

לכני הרב הק' נור ותפארת ראשי

איש מופת מ' פנחס נ"ו

כאשר אתה בצילא דמהינותא קדישא

רבינו הקדוש הבעש"ט שי"ג תראה למעה"ש

להזכיר אותי לטובה כי מאוד נפשי עגמה

הח"מ וגם לכל בית ישראל כי ע"י השתדלות הבישוף מלבוב האדון סקולסקי יחי' אנחנו הח"מ נצחנו את העדה הרעה הכת של הצורר הרשע ימ"ש יעקב פראנק ועדתו הרשעים שם רשעים ירקב כי השי"ת עמד בעזרתנו ע"כ קבלנו עלינו ועל זרענו ועל כל הנלוים עלנו מעתה ועד עולם לעשות יום זה יום טוב יום משה ושמה בכל אתר ואתר בזכות כל יתן השי"ת למוט רגלנו וידריכנו על במות אויבנו וירום קרן ישראל למעלה ראש ע"ז בא"ע"ה ח"ח ביום הנ"ל ובשנת הנ"ל פק"ק לבוב...

דברי הק' חיים הכהן ראפאפארט
בהגה"ק מוהר"ר שמחה זצ"ל
אבדק"ק לבוב והגליל יצ"ו
נאום ישראל במוהר"ר אליעזר
בע"ש ממעזבון
ונאום הק' יצחק דובער מרגליות
מיאזלאוויץ

בפקודת רבינו מאור הגולה י"ג באנו
ג"כ על החתום כידוד ועוד יום ה' ואתחנן
ת"ק"י"ט פק"ק מעזבון

דובער במוהר"ר ר' אברהם
ממעזיריטש

יעקב יוסף הכהן מפולנאה
דברי זאב וואלף קיצעט

קעה.

(נו' 126)

ב"ה

אנחנו הח"מ קבלנו עלנו ועל זרענו ועל כל הנלוים אלנו לעשות את יום כ"ף וא"ו תמוז מדי שנה בשנה יום טוב יום משה ושמה בעד הנס הגדול והחסד הרב ש"ש עמנו השי"ת ביום הזה שקם עלנו איש צר ואויב רשע עריץ שמו ימח יעקב פראנק שם רשעים ירקב הקדיח והסית רבים מאחב"י ועתה היפר השי"ת את מחשבתו הרעה ימ"ש וקלקל את מחשבתו הרעה והשיב לו

מ"ה יעקב יוסף הכהן נ"י

בסוד סודות אודיעך כי נגלה אלי מורי נ"ע חי לא בחלום ולא בחדות רק ממש במראה פא"פ גילה לי הרבה דברים מכבשונו של עולם ומעקבתא דמשיחא וגם גילה לי שמקמי ימלא על כסאי תלמידי הקדוש שר התורה בער נ"י ע"כ תדע תלמידי את אשר לפניך ותמסור לי בחזרה הכתבים מר' א' בעש"ט ז"ל ואמסרם אליו וד"ל והדבר הי' כמוס וחתום

מנאי מורך ורבך

ישראל במוהר"ר אליעזר

בע"ש ממעזבון

קעג.

(נו' 69/5)

ב"ה עש"ק בלק ת"ק"ט מעזבון

אך טוב וחסד ירדוף את כ"ק ידיד
ה' וידי"ג הרב הגאון הק' האשל
הגדול מוהר"ר משה נ"י אבדק"ק
רא"ן

ג"ה קבלתי ורעה אחזתני בקראי
הדברים אשר השויב דיבר על ה' ועל משיחו
חס מלהזכיר ע"כ אהובי ואהוב ה' עצתי שלא
להעביר אותו לחלוטין כי רק צריכין לדחות
אותו על ששה חדשים ואח"כ נראה ונדעה
ובטוח אני בחסדי השי"ת כי לא ידה ממנו
נדח חו"ש כי רוצה הוא ב"ה בתשובת עמו
ישראל מובטחני שיעשה רצוני בזה ותכף
תשובה

ד' ידיו אוהבו בלוג"ח

ודו"ש כל הימים

ישראל במוהר"ר אליעזר

בע"ש ממעזבון

קעד.

(נו' 342)

ב"ה לבוב כ"ף וא"ו תמוז ת"ק"י"ט לפ"ק

היות כאשר היום יום בשורה הוא לנו

ה ת כ ת י ט

קסט.

(נו' 4/30)

ב"ה ערב פסח תקי"ט

הי"ד מטבעות הללו המה לי בירושה
מכ' אבא מארי הק' ז"ל ומסורה בידינו. כי
השקל הקדוש הי' בידי רבנו מאור הגולה
רש"י ז"ל

ישראל במוה"ר אליעזר
בע"ש ממעובו

קסט.

(נו' 280)

ב"ה

חשבון הוצאה

להרב ר' נחמן נ"י
להרב ר' דוב נ"י
לעקרת ביתי תחי'
לגבאי צדקה
להסופר ר"צ נ"י
צדקה סתם
להנסתר הק' הרב ר' מרדכי
על ביקור חולים
לבני כמר צבי נ"י
לכתי מ' אדי י תחי'
להשמש מהקלו"ז

ס"ה צוא"ו אדומי
מאה אדומים
ד' אדומי

החשבון הזה הוא מן ערב שבועות
תקי"ט.

החשבון הק' קבלתי מהרבנית מ' אדילי
תחי' בת רבנו הק' הבעש"ט ז"ל
אני ישראל מרוזשין

קע.

(נו' א/51)

ב"ה יום ב' קרח תקי"ט מעובו

לעקרת ביתי מ' לאה רחל תחי'
אבקשך להסתיר את כל אשר מסרתי
לך קודם הנסיעה ואפילו מהרב הידוע ג"כ תסתיר
כי בנפשך הוא ובוה אשאר לך ברב ת"ה

ד' אישך

ישראל במוה"ר אליעזר
בע"ש

הבנים ב"ה בחו"ש ודו"ש.

קעא.

(נו' 347)

ב"ה ד' קרח תקי"ט מעובו

לחלמירי המוכהק הרב הקרוש
איש אצקים וכו' מ' הרב זאב
קיצעס נ"י.

קבלתי התכריך כתבים וגם ק' הפ"נ
מהאיש מ' יואל בן שרה השי"ת יוציאהו
מצרה לרוחה במהרה אכיר
מנאי רבו ומורו דו"ש

ישראל במוה"ר אליעזר
בע"ש

אבשרהו כי מצב בריאתו של הרב
הגאון הק' וכו' מ' דובער נ"י הוטב ב"ה
הנ"ל

קעב.

(נו' 25/6)

ב"ה ד' בלק תקי"ט מעובו

לחלמירי הרב הגאון הקדוש מופת
הדור חביב לי ככבת עיני וכו'

תקל"א, עש"ק עקב, ראונא.

רכד. מכתב

הרב המגיד להרב ר' מנחם מנדיל (מויטעבסק).

בשום אופן אינו מסכים שיסע עמו, רק
 יבואו יחדיו, ויראה אם יסכימו החבורה
 קדישא.

תקל"א, ג' עקב.

רכג. מכתב

הרב ר' אברהם לרבינו הגדול.

בפקודת אביו אדמו"ר, שלא יתערב בריב
 לא לו, כי ימים יבואו שידרש לו לריב
 לש"ש ויצליח.

רבינו הגדול להרב המגיד.

הן אמת שפקד עליו שג' לא יבוא, אבל אין בו עוד כח להתאפק, ומבקש רשיון לגשת אל הקדש.

תקל"א, ד' שנות.

ריח. מכתב

רבינו הגדול להרב המגיד.

מודיע, כי פעל על לבותיהם.

תקל"א, א' ויקרא, וויטעפסק.

ריט. מכתב.

רבינו הגדול להרב המגיד.

פדיון.

תקל"א, ד' ויקרא, ראוונא.

רכ. שטר השלשה

מרבנו הגדול להחסיד ר' אלי

ב"ר פסח מאוסטראה.

באם שיעשה השי"ת נס, ואחיו ישוחרר מהמאסר, שהעלילו עליו, ינתן הסך לצדקה.

תקל"א, ד' צטר, קארין.

רכא. מכתב

הר' ר' פנחס להרב המגיד.

שהכל קבל, ואחר ש"ק יבוא וימתיקו סוד.

תקל"א, א' שלח.

רכב. מכתב

רבינו הגדול להרב ר' אברהם.

מענה על מכתבו, ופקודת אדמו"ר ימלא בזריות, ובעוד איזה שבועות יבוא.

הרב המגיד לבנו הרר"א

את אשר יאמר לך תלמידי הרה"ק מ' זלמינא. תשמע בקולו, כי כל הג"ה ה"יוצא מפיו ה"וא ברוח ה"קודש.

תק"ל, ב' קרת, קארלין.

ריב. מכתב

הרב ר' אהרן להרב ר' חיים חייקא מהמדורא.

הוטב בריאותי, אבל עוד איננה בשלימות, וכאשר בטח ימים אלו יקבל פני אדמו"ר יזכור אותי.

תק"ל, עש"ק דברים, ליאזני.

ריג. מכתב

רבינו הגדול להרב ר"א בן אדמו"ר.

בבקשה להזכירו לפני אדמו"ר.

תק"ל, ג' עקב, ראוונא.

ריד. מכתב

רבינו הגדול לעקרת ביתו.

רפואה לסדר בימי הריונה, בשם אדמו"ר.

תקל"א, א' ויטב ליאזני.

רטו. מכתב

רבינו הגדול להרב המגיד.

התנצלות עבור הרב ר' משולם זושע.

תקל"א, ב' מקץ, אינפאל'.

רטז. שטר השלשה

מהרב המגיד לר' משה בער פישביין.

תקל"א, א' ויחי, שקלאב.

ריז. מכתב

תקכ"ט, ה' ויגט, ראוונא.

רא. מכתב

הרב המגיד לתלמידו הר"ר משולם זושא.

בל תחקור אחרי עתידות, האיש אשר דבר עלי ועל אדמו"ר הק' ידח נדה, רק אם באופן שיתחרט ורפא לו.

תקכ"ט, ד' צמדכר.

רב. מכתב

רבינו הגדול לכבוד חותנו מוהרי"צ סג"ל.

לא יוכל למלאות רצונם, כי האדמו"ר אין מניחו לנסוע, ופקד כי יהי חגה"ש אתו עמו במחיצתו הקדושה.

תקכ"ט, ... עות *), קארין.

רג. מכתב

הרב ר' פנחס להרב המגיד.

פקודתו שמר, אבל לא פעל, ולדעתו, ישלח להם בר אוריין, כי הם גאונים מפורסמים. — בריאותו אינה בשלימות, מבקשו להתפלל עליו. — זה ט' שנים שנסתלק מורנו הבעש"ט ולא זכה לראותו, ובליילה הזה ראהו ב' פעמים, ודבר עמו פנים בפנים. מתוך דבריו הכרתי, כי צרות רבות יעברון עד אשר יתגדל ויתקדש שמי' רבא בעלמא. — פ"ש לכל החבורא קדישא.

תק"ל, ה' ויגט, ראוונא.

רד. מכתב

הרב המגיד לר' אברהם בן שרה.

כי שלח לו לפרנסת השבויים, ואין לו קבלה עדיין.

הרב ר' משולם זוסיע לאחיו הרב ר' אלימלך. כאשר אחר ש"ק יסע לראוונע, מה טוב שבת אחים שם, ושם יעשה הבר מצוה של בנו.

תק"ל, ב' ויגט.

רו. מכתב

הרב המגיד לרבינו הגדול.

סדר הלימוד.

תק"ל, ב' ויסי, ראוונא.

רז. מכתב

הרב המגיד לבנו הר"א.

מכתב משפחיי.

תק"ל, ה' שמות.

רח. מכתב

רבינו הגדול להרב ר' שמעלקא הורוויץ.

בטח ידוע לכ"ק את אשר העמיס עליו אדמו"ר לעסוק בחיבור שו"ע חדש ות"ל מצליח בזה, ושלוח בזה לדוגמא קונטרס א'.

תק"ל, ה' בא.

רט. מכתב

רבינו הגדול למר חותנו.

בעוד חדש ימים יבוא לביתו בהסכם אדמו"ר.

תק"ל, ה' בשלח, קארלין.

רי. מכתב

הרב ר' שלמה להרב המגיד.

פ"ג.

תק"ל, ח' אמר, ראוונא.

ריא. מכתב

תק"ל, עש"ק ויגט, אינפאלו.

רה. מכתב

(*) במקום הנקודות — האריגינאל מושושט ואי אפשר לקרות.

הרב ר' לייב בן שרה להרב המגיד.
שולח לו מעות צדקה.

תקכ"ב, ג' יתרו, קארין.
קצו. מכתב

הרב ר' חיים קראסנער להרב המגיד.
הכתבי אשר נכתבו בכי"ק קבל, ושני
מאמרים מהם זכה בעצמו לשמוע (וכותב
אחד מהם) במעמד הרב מפולנאה והרב
מקארין.

תקכ"ג, אח' סל שבעות, זלחטוב.
קצו. מכתב

הרב ר' יחיאל מיכל להרב ר' פנחס מקארין.
אין איש משים בלבו אף הרהור תשובה.

תקכ"ו, ערב ר"ה, פאלאלק.
קצה. מכתב

הרב ר' ישראל להרב ר' מנחם מנדיל
בהגאון ר' משה.

מוכן הוא לנסוע לכ"ק הרב המגיד על
חגה"ס הבע"ל בטוח שתהיה על קנקנו
ואך טוב נאמר בו.

תקכ"ח, א' חקת, מטובו.
קצט. מכתב

הרב המגיד לבנו הרר"א.

שישמע בעצת הרופאים, וכל השיעורים
ילמוד קודם חצות היום, ובלילה לא
ילמוד כלל.

תקכ"ט, א' לך, ראוונא.
ר. מכתב

הרב המגיד לתלמידו המובהק
הר"ר משולם זושא.

מודיעו, כי עפ"י גורל הובחר להיות
שליח מצוה. ע"כ יבוא תיכף וישלחו.

הרב ר' יחיאל חתן מורנו הבעש"ט
להרב המגיד.

מודיעו, כי אחר ש"ק יביא הכתבים
שהניח לו חותנו האדמו"ר למסור לידו
דייקא.

תקכ"א, ז' מקץ קרעמני.
קצב. כתב

שעשו הרבנים הח"מ על כשרות ישרת
וצדקת הר"י אייבעשיץ, ומעתה יעמדו
על ימינו, ואוהביו המה.

יהודא לייב אב"ד קרעמניא.
חיים בהגאון מ' שבה ראב"ד.
נפתלי בהרב ר' שמואל גבאי דח"ק.
נח סופר סת"ם.

יחיאל בר' משה מיכל שו"ב.
אייזיק בהגאון ר' ישעי' שור.
אלחנן בהרב אבד"ק יחי'.
פנחס אלי' סגל אבד"ק טראני.

תקכ"א, ג' שלת, מטובו.
קצג. מכתב

הרב המגיד להרב ר' דוד ממיקאלאיוב.

מבקשו לרשום הדבורים הק' של מורנו
הבעש"ט בסעודה ג' דאחרון ש"פ דשנת
תק"כ, ולשלוח לו.

תקכ"א, ג' ולחתן.
קצד. מכתב

הרב ר' יהונתן אייבעשיטץ לר' חיים ירוחם
ווילנא (*), בווינא.

מבקשו להחזיר לו הכתבים והקמיעות.
כי נחוצים לו.

תקכ"ב, ר' תולדות, קארין.
קצה. מכתב

(* כנראה זה הכנוי - פאמיליע - שלו.

- (ו) הרב מ' דוד לאהקיס.
 (ז) " " דוד פירקעס.
 (ח) " " דוד ממיקאלאיוב.
 (ט) " " קהת מוועריש.
 (יוד) " בן גילי מ' דוב בער
 במוה"ר אברהם.

וחתם שמו בהחזקת הקולמוס בעזרת
 הסופר ר' צבי סת"ם ומקוים מאת הר'
 יהודא ליב פיסטינער והר' זאב וואלף
 קיצעס.

תק"ך, א' קרת, מעוזת.

קפז. מכתב

הרב המגיד להרב רי"י הכהן.
 מבקשו לשלוח לו ספר תשב"ץ על משך
 ב' שבועות.

תק"ך, א' קרת, פרימיטליאן.

קפח. מכתב

הרב ר' מנחם מענדל מפרימיטליאן להרב
 רי"י הכהן מפולנאה.

מכתב נחום.

תק"ך, ג'....

קפט. כבלה

חתומה וכתובה ממורינז הבעש"ט על
 מעות רמב"ן שקבל מהרב מפולנאה והרב
 דאוסטראה.

תקכ"א, ערנ סוכות, קארין.

קצ. מכתב

הרב ר' פנחס להרב המגיד.

תודה על אשר העלה אותו בזכרון טוב,
 והרגיש בשעה שהזכירו, והי' זה בין
 תפלת מנחה לנעילה.

תקכ"ט, א' לך.

קצא. מכתב

כתבתי היום, כי בלילה גילה לי מו"ר
 כי זהו הערב שבת הגדול האחרון.

דברי מורכם ורבכם
 מנהיג הדור שלכם.

תק"ך, א' אמור מעוזת.

קפד. מכתב

מורינז הבעש"ט כללי לאנ"ש הרבנים החסידים
 וכו' וכו' דק"ק אוסטראה יצ"ו.

הפ"נ לשמותיהם קבל ביום עש"ק העבר,
 ומה שהי' ביכולתו עשה. והשי"ת הפודה
 ומציל יפדה אותם כו' ויבשרו בשו"ט
 ישועות וכו' מבקשם מאד אשר יבואו
 על חג השבועות.

תק"ך, ד' אמור מעוזת.

קפה. מכתב

מורינז הבעש"ט לתלמידו ר' ישעי' מיאנוב.
 שולח לו ע"י נאמן ביתו הר"נ הכתבים
 מהק' איש אלקים ר"א בע"ש והוא יעתיקם
 אות באות, ויביאם אלי.

תק"ך, ערנ שבועות.

קפו. צוואה

הוספה לצוואה עם שינוים שנעשה בשנה
 דאשתקד, ע"י תלמידו החסיד ר' ישעי' מיאנוב.

(א) שינוי בסעיף י"ב מצוואה הישנה,
 ליתן כל הכתבים והספרים לתלמידו
 הרב המגיד, מלבד הנכתבים בלשון
 זארגאן לבתו.

(ב) ספרי הרלב"ג עם הגהותיו והנוה
 שלום להרב מפולנאה, סעי' י"ח.

(ג) ואלה יעמדו בעת יציאת ה' רק
 אלו העשרה.

(א) הרב מו"ה ליב פיסטינער.

(ב) " מ' נחמן מהאראדענקא.

(ג) " " שמשון מהאנאפאלי.

(ד) " " ברוך מקאמינקא.

(ה) " " זאב וואלף קיצעס.

לבנו הרב ר' פנחס.

מודיעו חלום נורא, ומבקשו להגיד למורנו
הבעש"ט, ופ"נ יתן י"ח פרוטות (פויליש).

תק"ך, ד' תש"א, מעוזות.

קפא. מכתב

מורנו הבעש"ט להרב ר' מנחם
מנדיל מפראמישליאן.

מודיעו, כי נפל חלקו בנעימים להיות
מהקראים לשולחנו על חגה"פ ויכין א"ע
לזה, וכן הרב הכהן מפולנאה ג"כ מהמונים.
וכאשר בלבו עליו, ע"כ יכתוב לו מכתב
בקשה שימחול לו, וכן כתב להרב שיכתוב
לו, ויהי שניהם שוין לברכה.

תקי"ט, עש"ק, טולטשין.

קעז. מכתב

מורנו הבעש"ט כ"ל"י לתלמידיו הק'
והטהורים אישים שמימים.

מודיעם, כי אתמול בא ורואה קטרוג
ר"ל, ובשו"א לא הי' ביכולת להמתיק
עד שהסכים שאחד מיו"ח יקבע ישיבתו
בפה ובזה נמתקו הדינין בשרשן.

תק"ך, ג' ויקרא, מעוזות.

קפב. מכתב

מורנו הבעש"ט לתלמידו הרי"י הכהן.

הקשה לשאול לגלות לו, וגם תלמידו
ובן גילו בקשו לגלות, ועתה רואה כי
בא העת לגלות, ובאשר הענין הק'
והנורא הזה אין מגלין אלא מפה לאון
כו' ע"כ ימסור לתלמידו הנ"ל והוא
ימסור לו כו' וכו'.

תק"ך, ג' ויחי מעוזות.

קעח. מכתב

מורנו הבעש"ט לתלמידו הרי"י הכהן.

אם הב' צדדים דעתם נוטה לדרך התוה"ק
או אחרי רבים אבל כו'.

תק"ך, ח' משפטים, מעוזות.

קעט. מכתב

הרב המגיד למורנו הבעש"ט.

מבקשו א' מב' הפנים, או שיעמוס
העבודה על תלמיד אחר מתלמידיו הק'
או שבל יתאחר בדרך הקדוש, כי גבר
חלש הנהו, וקבל מכתב מהק' ר' קהת
(ענין נורא) ולע"ע שלח לו אבנט מאבנטי
אדומ"ר לשמירה, אבל נחוץ לעסוק בזה,
לזאת ישיב אדמו"ר מה לעשות או
שיברך אותו שמה שיעשה יהי טוב,
פדיון עשה.

תק"ך, ערב שבת הגדול, מעוזות.

קפג. מכתב

מורנו הבעש"ט כללי לכל תלמידיו וחבריו
ובני גיליו הצדיקים החרידים כו'.

הגליון הזה תקראו בטח אחרי אריכות
ימיי ושנותיי, ובאתי בזה לצוות כו'.

(א) מי שימלא מקומי בל ישב בק"ק
מעוזות.

(ב) מי שימלא מקומי תתנהגו בו כבוד
עוד יותר ממני והו"א בקר"ב קדושי"ם
יתהלל.

(ג) ימים יבואו אשר בל יהי חפץ במו
נער פני זקן כו' וכו' ר"ל אבל אתם
בניי בל תתישבו עם האנשים האלו,
ה' אמת, תורתו אמת, דרכנו אמת.

(ד) שלום יהי ביניכם.

מקיים הנהו פקודת מו"ר שעל מכתב
לחתום שמו לבית אביו דייקא.

זערי"ט.

קפ. פ"נ

קהת בן שיינדיל.

שייך להמכ' דהרב המגיד למורנו הבעש"ט
דיום א' משפטים תק"כ.

תוכן קצר מהכתבים

ע"כ ידע את אשר לפניו, ויחזיר לו
(להבעש"ט) הכתבים של ר' אדם בעש"ט.

תקי"ט, עש"ק בלק, מעוזבו.

קעג. מכתב

מורנו הבעש"ט להרב ר' משה מדאלין.

אודות שו"ב שצריכים להזהר באופן
דחיייתו.

תקי"ט, כ"ף ו"ו תמוז, לבוב.

קעד. זכרון נצחון

שנצחו את הרשע יעקב פראנק ימ"ש
בויכוח דברים, ע"כ קבלו עליהם ועל כל
הנלוים עד העולם לעשות יום משתה
ושמחה.

חתומים: חיים הכהן ראפפארט בהרה"ג
מוהר"ר שמחה זצ"ל אבדק"ק
לבוב והגליל (חותם)
ישראל במוהר"ר אליעזר בע"ש
מעוזבו.

יצחק דובער מרגליות

מיאזלאוויץ.

בפקודת רבינו מאור הגולה י"ג באנו
ג"כ עה"ח כבוד ועוד.

יום ה' ואתחנן, תקי"ט, מעוזבו.

דובער במוהר"ר אברהם

מעזוריטש.

יעקב יוסף הכהן מפולנאה.

זאב וואלף קיצעס.

תקי"ט, כ"ף זי"ן תמוז, לבוב.

קעה. זכרון נצחון כנ"ס.

תקי"ט, ד', עקב, קארין.

קעו. מכתב

הרב ר' אברהם אבא שפירא

תקי"ט, ערכ פסת.

סחת. שטר זכרון

כתובה וחתומה בידי מורנו הבעש"ט.

הי"ד מטבעות הללו המה בירושה, ומסורה
בידינו, כי השקל הקדוש ה' בידי רבינו
מאור הגולה רש"י ז"ל.

תקי"ט, ערכ שצועות.

קסט. חשבון ההוצאה

כתובה בידי מורנו הבעש"ט

כמה נותן לכאו"א.

ומצד הרשימה רשימת הרב ר"י מרוזין
זצ"ל, כי חשבון זה קיבל אצל בת
מורנו הבעש"ט.

תקי"ט, ב' קרה, מעוזבו.

קע. מכתב

מורנו הבעש"ט לעקרת ביתו.

להסתיר כל אשר סיפר לה קודם הנסיעה.

תקי"ט, ד' קרה, מעוזבו.

קעא. מכתב

מורנו הבעש"ט לתלמידו הר"ז קיצעס.

קיבל הכתבים, כן הפ"ג של ר' יואל
ומבשרו, כי מצב בריאות הגאון הר"ד
הוטב ב"ה.

תקי"ט, ד' בלק מעוזבו.

קעב. מכתב

מורנו הבעש"ט לתלמידו הרי"י הכהן.

מודיעו בסוד סודות, כי נגלה לו מורו,
חי ולא בחלום. והודיעו הרבה דברים
מכבשוננו של עולם, ומעקבות משיחא,
וגילה שימלא מקומו שר התורה הר"ד.

- טו. מהרב ר' שלמה מקארלין - מכתב אחד - רי.
 יז. מהרב ר' אהרן מקארלין - מכתב אחד - ריב.
-
- יח. מהרב ר' אברהם בן הרב המגיד ממעזריטש - מכתב אחד - רכג.
-

משנת תקי"ט - 10, תק"כ - 12, תקכ"א - 5, תקכ"ב - 2, תקכ"ג - 1,
 תקכ"ז - 1, תקכ"ח - 1, תקכ"ט - 4, תקל"ל - 11, תקל"א - 10.

מכתבי-הגניזה

ב"ה.

הננו ממשיכים לפרסם בזה רשימת מכתבים ממכתבי קודש שנמצאו בהגניזה
אחצרטאנית. הרשימה הנתונה כאן כוללת נ"ז מכתבים, ממספר קס"ח עד
רכ"ד, המקפת תקופה של י"ג שנים משנת תקי"ט עד תקל"א.

כפי דרכנו בהקובצים הקודמים הננו נותנים גם פה מתחלה רשימה סדרית
מהמכתבים, אח"כ התוכן קצר מהם ואזי באים גוף המכתבים של הגניזה
כפי סדר זמניהם.

המערות

רשימת המכתבים

קסח. שטר זכרון מכ"ק מורנו הבעש"ט תקי"ט	קפט. קבלה מכ"ק מורנו הבעש"ט תקי"ב
קסט. חשבון הוצאה " " " "	קצ. מכתב הרב ר' פנחס להרב המגיד תקכ"א
קע. מכתב " " " "	קצא. " " " " יחיאל חתן מורנו
קעא. " " " "	קצב. כתב שעשו הרבנים על ישרת צדקתו
קעב. " " " "	קצג. מכתב הרב המגיד נ"ע
קעג. " " " "	קצד. " " " " ר' יהונתן אייבעשיץ
קעד. זכרון נצחון " " " "	קצה. " " " " ליב בן שרה תקכ"ב
קעה. " " " " כנ"ל " " " "	קצו. " " " " חיים קראסנער
קעו. מכתב הרב רא"א שפירא לבנו	קצז. " " " " יחיאל מיכל
קעז. " " " " כ"ק מורנו הבעש"ט	קצח. " " " " להרב ר' פנחס מקאריץ תקכ"ג
קעח. " " " " " " " "	קצט. " " " " להרב ר' ישראל
קעט. " " " " הרב המגיד למורנו הבעש"ט	קצט. " " " " המגיד לבנו הר"א תקכ"ח
קפ. פ"ג קהת בן שיינדיל " " " "	ר. " " " " לתלמידו הר"ר זושא תקכ"ט
קפא. מכתב כ"ק מורנו הבעש"ט " " " "	רא. " " " " " " " "
קפב. " " " " " " " "	רב. " " " " רבינו הגדול לחותנו
קפג. " " " " " " " "	רג. " " " " הרב ר' פנחס להרב המגיד
קפד. " " " " " " " "	רד. " " " " המגיד לר' אברהם בן שרה תקל
קפה. " " " " " " " "	רה. " " " " ר' משולם זושא
קפו. צוואה מכ"ק " " " "	רו. " " " " לאחיו הר' אלימלך
קפז. מכתב הרב המגיד להרב רי"י הכהן	רז. " " " " המגיד לרבינו הגדול
קפח. " " " " מנחם מנדיל	
	מפרימישליאן

בעינא פקיאא בכל לבו ה) ונפשו להועילו ולגמול חסדו ו) ולמעני ז) יעשה בו ולזכור אהבת נעורים ח) ואב הרחמים ט) יעורר רחמיו עלינו ויתברך ממקור י) הברכות בחוט כ) המשולש בני חיי ומזוני כנפשו ונפש אהו מאז ומקדם ד"ש מלונ"ח ומבקשו מעומקא דליבא

מנחם י

פ"ש לכבוד אהו"נ הרבני המופל' הנגיד המפורסם ונדיב מו' גבריאל נ"י *

ב י א ו ר

- ה) ככל לבו. כי החסיד ר' זאב וואלף ה' חכם גדול ותקוף בדעתו, והו' מתרחק מההתפעלות עד קלה האחרון, וזה רמז לו כ"ק אאזמו"ר אדמו"ר הרה"ק, אשר לפעמים נריכים להגביר הלצ על המות.
- ו) ולגמול חסדו. כחסד אשר עשה החסיד ר' חיים יהושע שומר נפשו על פדיון השבויים, הנה חסד זה עלמו נריכים עתה לגמול לו, להשתדל לפדותו.
- ז) ולמעני יעשה. כי בצוהה האסופה חשאית שקרא כ"ק אאזמו"ר אדמו"ר הרה"ק בשנת תקל"ד, לדון בצוהה אופן לעמוד נגד גזירת הקאטאליסטין והחוטפים, ה' החסיד ר' זאב וואלף מן אלו אשר אמרו כי כ"ק אאזמו"ר אדמו"ר הרה"ק איננו נרדף להתערב בזה, כי סוף סוף יודע הדבר ויהי' עגמות נפש רב, כ"ק אאזמו"ר אדמו"ר העלה לדינא כי מחוייבים לעסוק בזה, והביא ראיות בעניינים שונים, הלכה למעשה מאת כ"ק זקנו רבנו הזקן, ומאת כ"ק חותנו אדמו"ר האמנעי ולכן כותב ולמעני יעשה, כי לא החסיד ר' חיים יהושע לבד יושב במאסר אלא הוא בעלמו יושב במאסר, ולמעני יעשה.
- ח) אהבת נעורים. בהיחודות הראשונה אשר ה' החסיד ר' זאב וואלף אלל כ"ק אדמו"ר הזקן, ובקש תקון על חטאת נעורים, הושיבו כ"ק אדמו"ר הזקן:
- „מאהן א מוזה בקבלת עול מלכות שמים נגד דעס אייגענעם שכל, דאס איז דאין תיקון אויף ח"נ" וצוה רמז לו כ"ק אאזמו"ר אדמו"ר הרה"ק ולזכור אהבת נעורים.
- ט) ואב הרחמים. ידוע ההפרש בין אב הרחמן שהוא בספירת החכמה ראשית ההשתלשלות, ואב הרחמים שהוא בספירת הכתר שהוא למעלה מההשתלשלות היינו מהאור א"ס ב"ה שלמעלה מהעולמות אשר הוא מקור הברכות כמבואר בפירוש ענין יהי רצון שהוא המשכת רצון חדש למלאות כל הבקשות.
- י) ממקור הברכות. כי מאחר שהמשכה היא מצחי' כתר שהוא למעלה מסדר ההשתלשלות ממיאל הוא ממקור הברכות.
- יא) חוט. הוא כינוי להמשכה וכמו קו וחוט, ונקרא חוט המשולש, כי ההמשכה דמקור הברכות שהוא בחי' כתר נמשך בשלשה קיין דעליהם העולם עומד דזהו בעולם בכלל, וכן הוא בכל אחד ואחד בפרט הנה עולמו עומד על ג' דברים אלו בני חיי ומזוני.
- יב) ה' אופני חתימה יש לו לכ"ק אאזמו"ר אדמו"ר הרה"ק, א. מנחם מענדיל בן דבורה לאה. ב. מנחם מענדיל בן דבורה לאה נכד כ"ק אאזמו"ר הגאון האלקי זוק"ל זי"ע. ג. מנחם מענדיל. ד. מנחם מענדיל ובעיגולים בסוף חתימתו. ה. מנחם ובעיגולים בסוף חתימתו. ו. כ"ק אאזמו"ר אדמו"ר הרה"ק מוהר"ר שמואל זוקללה"ה נב"מ זי"ע ביאר אופני החתימות — כמבואר ברשימותיי — וכאן הם חמשה עיגולים שהם עשרה חלאי עיגול.

* אדות החסיד ר' גבריאל יבוא בארוכה להן במדור, דברי ימי החסידים.

כאשר - מתחיל ר' אברהם אבא נ"ע את שיחתו - הודמננו יחד בעיר ווארשא בקיץ תרס"א, ספרתי על אודות אגרת קדש זו אשר כתבה כ"ק אדמו"ר צמח צדק לחותן

* * *

העתק מהמכתב של כ"ק אדמו"ר בעל הצמח צדק נ"ע וצוקלררה"ה

אהו' ידידי עוז א* ה"ה הרבני המופלג הותיק ומשכיל וכו' בש"ת מו' זאב וואַלף נ"י.

גודל בקשתי ושאלתי עביר אהו"נ ב* כריע כאח לי המוכ"ז א* נ"י לפקח ד'

ב י א ו ר

- א) מאלפי החסידים אשר הכיר כ"ק אדמו"ר מחסידיו כ"ק זקמ אדמו"ר הזקן וחסידיו כ"ק חותמו אדמו"ר האמנעי היו רק יחידים אשר כ"ק אדמו"ר כתב להם בנוסח כזה „אהובי ידידי עוז“.
- ב) רז"ל אמרו ע"פ ה' עוז לעמו יתן, אין עוז אלא תורה, ששה סיפורים אשר קבלתי וטובן כולם הוא, אשר במשך כשמונה עשרה שנים מתחלת בוא כ"ק אדמו"ר האמנעי וכ"ק אדמו"ר למוח לדק להתיישב בליובאוויטש - בשנת תקע"ד - ה' החסיד הר' זאב וואַלף עושה מסחר וקנין בטותפות עם כ"ק אדמו"ר שנתן לו חייה סכום והי' נותן לו חלק מהפרנסה, וכ"ק אדמו"ר שקד בתורה ועבודה ופרנס גם כ"ק בזיו הדיוקים בהרחבה נוסף על אותו הסכום החזקה שהי' מקבל מאת כ"ק חותמו אדמו"ר האמנעי.
- ג) אהו"נ כריע כאח לי. הכל קאי על החסיד ר' חיים יהושע נ"ע אשר השליך חייו מנגד לפדות את הקאנטאויטשין, במקומות שונים, ועסק בזה כשמונה שנים ופדה מאות ילדים, עד אשר נחפז בכף על יד המרגל חרש הוואליני.
- ד) המוכ"ז נ"י. השליח הי' החסיד ר' סענדער יחיאל נ"ע מדובראווע אשר הי' אחד משלוחי כ"ק אדמו"ר אדמו"ר הרה"ק בעל למוח דק לעודד את היהודים העובדים בלזא כי יהיו חזקים באמונתם וישמרו את הדת, וגם הי' נותן להם עזרה בכסף למו שדרוש.
- ה) ואת החסיד ר' סענדער יחיאל שלח כ"ק אדמו"ר אדמו"ר הרה"ק להחסיד ר' זאב וואַלף נ"ע, עם הוראות איך ומה לעשות בהגלתו של החסיד ר' חיים יהושע נ"ע.
- ו) לפקח צעניא פקוחא. כי החסיד ר' חיים יהושע הי' אסור במאסר קשה מאד, ומתחלה חפץ הנליב דויעטעבסק לדון אותו צדין לבאי, כדין מורד במלכות, והתפאר כי ימית את החסיד ר' חיים יהושע על ידי תלי' ובהשתדלות מרובה פעלו, אשר דיגו אותו צבית משפט האזרחים, ולכן זיקק כ"ק אדמו"ר אדמו"ר הרה"ק לפקח צעניא פקוחא לעמוד על המשמר שלא יאונה רע כחפץ הנליב.

ובו ביום אשר רצה לצאת לדרכו, הנה לפתע פתאום באו שלשה אנשי חיל מזוינים ואתם עמם הסוחר הוואָליני, ויאסרו ארץ החסיד ר' חיים יהושע בכבלים, והילדים בראותם את האנשי חיל ברחו על נפשם, וגם הודיעו לחבריהם אשר הסתדרו בעיר, וכולם יחד נעלמו ועקבותיהם לא נודעו. שבעה חדשים הוליכו את החסיד ר' חיים יהושע מכלא אל כלא אסיר בויקים עד אשר הביאוהו לעיר וויטעבסק.

וזאת האגרת שלח כ"ק אאזמור' אדמור' הרה"ק להחסיד ר' זאב וואָלף אודות ענינו והצלתו של החסיד ר' חיים יהושע נ"ע.

אגרת קדש הלזו ראיתי אצל החסיד הר' אברהם אבא פערסאָן נ"ע, כאשר גרתי עם בני ביתי יחיו בקיץ תרס"ח בעיר קעניגסבערג, כמבואר ברשימותיי.

ר' אברהם אבא נ"ע פערסאָן כגודל מתינותו בחזרת ספר התניא ושיתא סדרי משנה בעל פה וכדיוקו בחסיר ויתיר בהנ"ל ובחמשה חומשי תורה ונ"ך, הנה באותה מתינות ובאותו הדיוק הי' קורא האגרות קדש, מבארם ומסבירם, ועל כל קוץ וקוץ יש לו תלי תלים של סיפורים וכל סיפור וסיפור מודגש ומדויק ומעוטר בדיוקי השמות וכנויותיהם של הנזכרים בהסיפורים, ובכל פעם ופעם אשר הי' מספר איזה סיפור הנה הוא באותה מתינות ובאותה דייקנות.

ובשעה שהייתי שומע סיפור מאת החסיד הדייקני הר' אברהם אבא נ"ע עשה עלי רושם אדיר כאלו אני חי באותו זמן ובאותו מקום, הצטייר הדבר ברעיוני כאלו מחזה הדבר המסופר עובר לנגד עיני. וזה אשר סיפר החסיד הר' אברהם אבא נ"ע בנידון אגרת קדש זו.

ושלח שלוחים לפדות את הקאנטאניסטין ** ובא בחליפות דברים אשר יבערו ארץ החוטפים.

אמנם בשנת תר"ה קרא אסון ונתפס החסיד ר' חיים יהושע מקאליסק, בכפר קאסטאָרעווע אצל קאזאן - בפנים רוסיא - אשר פדה את חלק מהקאנטאניסטין שהיו שם בכסף מלא.

* * *

כארבעה חדשים ישב החסיד ר' חיים יהושע בקאזאן, ובהיותו בביתו סוחר ארץ הכפר הי' בקי בטבעם של אנשי הכפר, והי' נוסע מכפר לכפר לפדות את הילדים, מהם שהיו בורחים לאחר שנפדו, ומהם שהוכרח לטפל בהם למצוא מקום מקלט עבורם.

החסיד ר' חיים יהושע עשה עבודתו במועצת חכמה, בבואו לכפר הנה תחלה הי' סוחר מיבול הכפר בצמר או פשתן וכה"ג, לומר כי זה הוא מטרת בואו, ודרך אגב הי' מתענין אודות הנערים שנמצאו שמה.

באחד הימים בהיותו באחד הכפרים בא לשם איש עברי מדבר יהודית במבטא הוואָליני, וגם הוא בא לסחור את יכול הכפר בצמר ופשתן, ויתרועע את החסיד ר' חיים יהושע, רח"י בתמימותו האמין בו וכחדש ימים היו יחד, והאורח אורב את החסיד ר' חיים יהושע עד אשר נודע לו כל מעשיו בפדיית הקאנטאניסטין.

שמונה ילדים היו לו להחסיד ר' חיים יהושע אשר עוד לא ידע איך לסדרם, והיו עמו בקאזאן אחדים מהם על האכסניא שלו, ואחדים היו הולכים לאנשי העיר לבקש אוכל למו, ועפ"י עצת חבירו הסוחר בצמר ופשתן אשר הי' עוזרו בפדיון הקאנטאניסטין והסתדרותם, סידר ששה ילדים בקאזאן, ושנים החליט החסיד ר' יח"י לקחת עמו אשר התכונן לנסוע לביתו.

* אלה נערי בני ישראל שנמסרו ע"י החוטפים לעבודת הצבא ונשארו בצבא על משך עשרים וחמש שנים והיו נקראים בשם "קאנטאניסטין".

באויטש - שהיתה עיירה קטנה בערך עיירות
השדה - פקיד זונדרמי - בעל אות ממדריגה
שני - אשר ישים עין פקחא על התנהגות
כ"ק אאזמ"ר אדמ"ר הרה"ק, ועל הבאים
אליו.

* * *

בשנת תר"ב נודע להנציב - גענעראל
גובערנאטאר - דוויטעבסק על פי הלשנתו
של ישראל יהודא חוטף מבחיצונו, כי כ"ק
אאזמ"ר אדמ"ר הרה"ק שלח את האברך
המצויין ר' אהרן מביליניטש אל כל הקהלות
בפלכי מאהליב וויטעבסק - אשר רוב מנהיגי
הקהל היו חסידים - כי יבערו את החוטפים *
מעדתם ויחרימום, באשר שוב התחילו לחטוף
לאחר הפסקה של שתי שנים.

נציב וויטעבסק הודיע מזה לשר
הפנימי וזה הי' סיבת קריאת כ"ק אאזמ"ר
אדמ"ר הרה"ק בפעם הראשונה בקיץ תר"ג
לפטרבורג, להתגולל עליו ולעשותו מורד
במלכות.

אמנם בכדי שלא תהי' ניכרת כוונה
זו התחכמו שרי הממשלה ויקראו עוד שלשה
אנשים והם הגאון ר"י מוואלאזין, ר"י האל-
פערין והמשכיל בצלאל שטערן.

* * *

את הנעשה אז באספת הרבנים ידוע
ורשום הוא במקום אחר, ומני אז הוסיפו
להשיגח מטעם הממשלה על הוד כ"ק
אאזמ"ר אדמ"ר הרה"ק בעל צמח צדק.

וכל זה הי' ללא הועיל וכ"ק אאזמ"ר
אדמ"ר הרה"ק לא שת לב קדשו לזה ועשה
את שלו לשלוח אנשים לחזק את לב
העובדים בצבא שישמרו את התורה והמצוה,

הוא בחר לו לרב את המגיד מליאזא ידעתי
כי בודאי אדם גדול הוא.

בצאת כ"ק אדמ"ר לחרות התחזקה
עדת החסידים בוילנא ומזמן לזמן הייתי
מבקרם. וכאשר התיישב כ"ק אדמ"ר בליאדי
הנה אז באתי לכ"ק אדמ"ר בפעם הראשונה
ואתעכב שמה כתשעה חדשים, ושם התראיתי
עם אחי הר"מ בפעם הראשונה אחר הפסקה
של עשרים שנה.

החסיד הר"ר משה הי' חביב ויקר
בעיני כ"ק אאזמ"ר אדמ"ר הרה"ק בעל
צמח צדק, כי חזר לפניו אותם המאמרי
תורה אשר שמע מכ"ק אדמ"ר מאז בואו
לכ"ק אדמ"ר לליאזנא, ובגלל זאת מילא
בקשתו ללמוד פעמיים בשבוע עם אחיו הר'
זאב וואלף וגם לחזור עמו ולהסבירו את
המאמרי חסידות אשר הגיד כ"ק אדמ"ר
מדי שבת בשבתו.

עפ"י סיפורו של החסיד הרא"א פערסאן -
קיץ תרנ"ב - הי' אז כ"ק אאזמ"ר אדמ"ר
הרה"ק בעל צמח צדק בן שש עשרה או
שבע עשרה שנה, והחסיד הר' זאב וואלף בן
שליש שנה.

* * *

על אודות אגרת קדש הלזו שמעתי
מאת החסיד הר' אברהם אבא פערסאן נ"ע
בקיץ תרס"א בהזדמנותנו יחד בעיר ווארשא,
כמבואר ברשימת תרס"א, כי כ"ק אאזמ"ר
אדמ"ר הרה"ק בעל צמח צדק כתבו בשנת
תר"ה שנתיים אחר אשר נקרא כ"ק אאזמ"ר
אדמ"ר הרה"ק בפעם הראשונה לפטרבורג
לאספת הרבנים בשנת - 1843 - תר"ג.

המכתב כתוב בהסתר גדול מפני המורא
הגדול שהי' אז מפקידי הממשלה, ואשר היתה
כבר שנה רביעית אשר הושיבו בעיר ליו.

* מי שהיו חוטפים ילדי ישראל ומסרום לממשלת הצבא ובשביל זה היו נקראים בשם חוטפים
כאפערס"י.

יאיר נתיב

אמנם כאשר נודע לכ"ק אדמו"ר אשר הר"ר משה התגנב מביתו שלא ברשות אשתו לא הפץ להרשות לו ללמוד בליאזנא, עד אשר ילך לביתו ויטול רשות כדין, הר"ר משה התחנן כי יתיר לו כ"ק אדמו"ר להתעכב כחצי שנה וכ"ק אדמו"ר מילא בקשתו זו.

פרטי עניני החסיד הר"ר משה נ"ע כתובים המה ברשימת שנת תרנ"ט, כפי אשר סיפר החסיד הישיש ר' אהרן נ"ע מדובראָוונע.

* * *

בן עשר שנים הי' החסיד ר' זאב וואָלף כאשר אחיו הר"ר משה נתעלם פתאום, ואם כעבור כחצי שנה בא חזרה אבל התעכב רק שבועות שנים לקח אשתו ושני בניו ויעזוב את ווילנא באמרו, כי הקרה השי"ת לו מצב פרנסה בסביבות עיר וויטעבסק.

חמש עשרה שנה – מספר החסיד ר' זאב וואָלף לבעל נכדתו החסיד הר' אברהם אבא פערסאָן – לא ידעתי מה זה נעשה באחי ר"מ, ובאחד הימים נודעתי כי אחי הר"מ הוא מיחידי הסגולה בתלמידי המגיד מליאזנא, ובהיותי כל הימים בין המנגדים העציב דבר זה את רוחי במאד, וכה עברו עוד כשתים שלש שנים.

כאשר הוליכו את כ"ק אדמו"ר לעיר המלוכה הי' יומא טבא לחבריי, אבל אני לבי כאב לי על זה, וכאשר שמעתי גדולת אחי הר"מ בידעית התורה וביראת שמים אשר כל גדולי ווילנא הללוהו, הנה כאשר

אגרת כתב יד קדשו של הוד כ"ק אדמו"ר אדמו"ר הרה"ק בעל צמח צדק זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע אשר כתב להחסיד הגביר הנודע ר' זאב וואָלף נ"ע וויליענקעס. החסיד ר' זאב וואָלף הי' בעל עסקים מרובים בעיר וויטעבסק, בעל חנות גדולה ביותר, וגם עסקי יער היו לו, וכל פקידיו בבית מסחריו היו חסידים ואנשי מעשה.

עסקן גדול בעניני הכלל הי' הגביר החסיד ר' זאב וואָלף ושמך הי' נודע בין חשובי נכבדי העיר, הי' חכם ותקיף בדעתו, ולעתים קרובים הי' נקרא בחוגי הממשלה אל הנציב – גענעראל גיבערנאטער – להוכיחו ולהתרות בו על הנהגתם של היהודים יושבי העיר או הגליל כולו.

* * *

האחים החסידים הר"ר משה והר"ר זאב וואָלף וויליענקעס מוצאם ממשפחה כבודה בעיר ווילנא, ובהיות כ"ק אדמו"ר הזקן בעיר ווילנא בפעם השני' או השלישית, בשנת תקמ"א, הי' החסיד הגאון והמשכיל הר"ר משה אברך בעל כשרונות מצויינים, והרציא ספיקותיו בלימודים לפני כ"ק אדמו"ר, וכאשר כ"ק אדמו"ר ענה לו על כל שאלותיו דבר דיבור על אופנו, נדבק האברך בכ"ק אדמו"ר וכשני חדשים אחר שנסע כ"ק אדמו"ר מוילנא התגנב האברך מביתו וילך הלך ברגליו עד בואו לכ"ק אדמו"ר לעיר ליאזנא.

בבוא הר"ר משה לכ"ק אדמו"ר הנה עפ"י מעלת כשרונותיו המצויינים סידרו כ"ק אדמו"ר בין תלמידי חדר אל"ף. *

* ראה, התמים חוברת שני' במאמר, אבות החסידות" אות י"ב.

אגרות קודש

נה הננו נותנים פקסימילה ממכתב כ"ק אדמו"ר הרה"ק בעל "צמח צדק" מליובאוויטש נ"ע וצוקללה"ה נבג"מ שעלה לנו להשיג מלשכת עקד הספרים של כ"ק אדמו"ר שליט"א מליובאוויטש. האוריגינל של המכתב הלז מונח בקובץ המיוחד לאגרות קודש של אדמו"ר הצמח צדק ומצורף אליו רשימת יומן מכ"ק אדמו"ר שליט"א מליובאוויטש אדות סדר השתלשלותו של הכתב-יד הלזה וכן ביאור מפורט אדות יחושו ותוכנו של המכתב הלז הנקרא בשם "יאיר נתיב".

הננו נותנים איפוא על הסדר הרשימת יומן, הפקסימילה והיאיר נתיב כפי שהגיע לידנו.

המערכת

רשימת יומן מכ"ק אדמו"ר שליט"א מליובאוויטש.

כ', ט"ז טבת תרפ"ח, ריגא.

היום הובא לי על ידי הפאסט עזבונו של החסיד הנודע בשם טוב ר' אברהם אבא נ"ע פערסאָן מקעניגסבערג, אגרות כתבי יד קדש ומאמרי חסידות.

מאז בואי לריגא התחלתי להתענין על אודות עזבונו של החסיד הנעים הנ"ל והיום ת"ל עלה בידי לקבל את הכתבי יד של כ"ק אאזמו"ר אדמו"ר הרה"ק בעל צמח צדק, כ"ק הרבנים הצדיקים דודיי זקניי בני כ"ק אאזמו"ר אדמו"ר הרה"ק צמח צדק, וכ"ק אאזמו"ר אדמו"ר הרה"ק מוהר"ר יוסף יצחק, וכ"ק אאזמו"ר אדמו"ר הרה"ק מוהר"ר שמואל, וכ"ק אאמו"ר הרה"ק, וצוקללה"ה נבג"מ ז"ע כפי הרשימה אשר בזה.

ד', כ"ה טבת תרפ"ח.

אגרות קדש

קובץ כתבי יד קדש הוד כ"ק אאזמו"ר אדמו"ר הרה"ק בעל צמח צדק וצוקללה"ה נבג"מ ז"ע.

כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע הי' קשור אל המוסד „תומכי תמימים” בכל נימי נשמתו הק' וכל מעינו הי' ע"י טוב הנהגתם והדרכתם של התלמידים התמימים. אהבה עזה הי' ל"כ"ק אדמו"ר נ"ע לתלמידי הישיבה שקראם בשם „תמימים”, ופעם, בישוב במסכת החסידים, מנהלי הישיבה והתלמידים, התבטא, כי הוא משתעשע עם התמימים כתינוק המשתעשע עם ידיו הקטנות...

הבקי ומבין בדרושי חב"ד המרובים של כ"ק אדמו"ר נ"ע מעת התיסדות הישיבה רואה ומכיר במוחש, כי הדרושים נאמרו תמיד לפי ערך מצב תלמידי התמימים בהבנת דברי חסידות חב"ד בעת ההיא. משנה לשנה בעייתם של התמימים בעילוי אחר עילוי בהבנת והשגת עניני חב"ד, כן הדרושים והמאמרים מתעלים בעומקם. הן בעצם הענינים הנעלים והן בהביאורים וההסברים שנאמרו בעמקות יותר נפלאה והבנה יותר מופשטה.

הקונטרסים וההמשכים של דרושי דא"ח שיצאו בכתב בזמנים שונים הם עדים מוחשים על רום מעלת מצב התמימים ואתם עמם עדת החסידים בעת ההיא. ע"י הישיבה „תומכי תמימים” יצ"ו עלה בידי כ"ק אדמו"ר הרה"ק נ"ע לגדל ולחנך ולהעמיד דור דעה של תמימים וחסידים שוקדים בלימוד תורת החב"ד בעיון ובעמקות ומרגישים טוב טעם וחיות פנימי בעבודה שבלב זו תפלה. ע"י הישיבה הק' העמיד כ"ק אדמו"ר הרה"ק הרש"ב נ"ע את לימוד החסידות והעבודה החסידותית על אותו הגובה שתורת ועבודת החסידות החבדי"ת ראויים לכך.

הישיבה המרכזית של „תומכי תמימים” יצ"ו נמצאת כעת באוטבוצק, עומדת תחת נשיאתו של מרן כ"ק אדמו"ר שליט"א ומתנהגת באותו הרוח ובאותו הסדר כמו שהיתה מלפנים בליובאוויטש, לומדים בה הרבה מאות תלמידים כ"י, בעלי כשרונות נעלים, תלמידי חכמים גדולים ויר"ש מצוינים, שוקדים בלימודם תורת הנגלה ותורת החסידות ועבודה שבלב זו תפלה והם לגאון ולתפארת עם ישראל סבא. הישיבה הק' „תומכי תמימים” יצ"ו היא הירושה הגדולה שהנחילנו אבינו רבינו כ"ק אדמו"ר הרה"ק הרש"ב נ"ע וצוקללה"ה נב"ג"מ ז"ע, תנצב"ה.

הפתיחה הראשונה להחסידות החבדית היא ההתבוננות בעניני אלקות בהשגת עמוקות ועיוניות, בסברות דקות ומופשטות הדורשות הכנה רבה בטהרת המחשבה והתרכוזות כל החושים להענין האלקי שבו מתבוננים. ההתבוננות וההשגה האלקית כחייבת המדות שבלב, מדת האהבה או מדת היראה. תורת החב"ד היא איפוא מחקר אלקי המביאה לידי התעוררות והתגלות המדות של נפש האלקית וביורו וזיכוך המדות של נפש הבהמית.

ובכן אנו רואים שכל דרוש ומאמר של חב"ד בנוי מב' חלקים: השכלה ועבודה. כל ענין וענין של חב"ד גם השכלה. היותר עמוקה ונעלית מחייבת „בכץ", אהבה או יראה, תנועה של קירוב או תנועה של ריחוק. ההשכלה היא עבודת ויגיעת המוח, והעבודה היא זיכוך המדות וטהרת הלב.

כ"ק אדמו"ר הרה"ק הרש"ב נ"ע, לבד גודל קדושתו ורום מעלת צדקתו בתור רבן ומנהיגן של עדת חסידי חב"ד, הנה עוד מימי עלומיו הי' נודע בעולם משכילי חב"ד לגאון נפלא בהשכלת תורת החב"ד.

זקני החסידים היו מעטרים את כ"ק אדמו"ר הרה"ק הרש"ב נ"ע בשם „הרמב"ם של תורת החב"ד", שכן כל ענין וענין המבואר בתורתו ודרושו החבדיים היא הלכה קבועה ומסודרה עם כל הנימוקים וההסברים של הענין, דבר דבור על אופנו. כל מאמר ודרוש חבדי של כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע הוא מעין של ים החכמה, הוא מסכת שלמה.

כ"ק אדמו"ר נ"ע מסר נפשו הק' בעבודה נמרצה להנהיג גם אצל החסידים וביחוד אצל הצעירים, הבחורים והאברכים, את לימוד החסידות בעיון. שכן הלימוד השטחי בידיעות מפורות בבחי' מקיף אינו חודר לתוך תוכו של נפש האדם לשנותו לטוב ולכל היותר אינו פועל רק בחיצוניות.

אבל החסידות החבדית דורשת פנימיות, ולזאת מגיעים רק ע"י לימוד עיוני בטוב טעם ודעת, שהענינים של תורת החב"ד יכנסו בקליטה טובה במוח ולב. ואז רק אז יוכלו לפעול ישועות בנפש האדם לברר ולזכך המדות טבעים ולקיים התו"מ לא בבחי' מצות אנשים מל' מדה אך ורק באור וחיות פנימי.

למטרתו הק' הלזו הגיע כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע ביסודות ישיבת „תומכי תמימים". פה בהישיבה נסדר לימוד תורת החב"ד ללימוד קבוע כמו לימוד הנגלה בש"ס ופוסקים בלימוד עיוני ומסודר מן הקל אל הכבד בהבנת הענינים על בורים כמו שכלים מוחשים ממש.

בישיבת „תומכי תמימים" נתחנכו הרבה מאות תלמידים כ"י, מהם בעלי כשרונות נעלים, עילויים מצוינים בבקיאות וחרिפות בש"ס ופוסקים ויחד עם זה בעלי מחקר במדריגה נעלית, פילוסופים אלקיים עפ"י יסודי תורת החב"ד וחכמתם זו עמדה להם גם בעבודה נפשית באריכות ההתבוננות בתפלה וקיום התומצ' ביר"ש גדולה וטוב טעם וחיות פנימי, והם — התמימים — היו בבחי' טופח ע"מ להטפיח להשפיע על כל עדת החסידים שיתרחב ענין לימוד החסידות בעיון ועבודה שבלב זו תפלה.

דברים אחדים ליום ההילולא ב' ניסן

של רבינו כ"ק אדמו"ר הרה"ק

הר' שלום דובער נ"ע זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

חקופת השנים משנת תרמ"ג עד תר"פ - ימי נשיאותו של כ"ק אדמו"ר הרה"ק הרש"ב נ"ע זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע - היא אחת התקופות הכי מוצלחות בדברי ימי החסידים בכלל והרחבת והעמקת תורת החב"ד בפרט.

תקופה הלזו תופסת מקום מאד חשוב בתולדות ימי החסידות החבדי"ת לכל מקצועותי' וניני' וכדאית היא, התקופה הזו, להתבונן עלי' בתשומת לב על כל המפעלים הכבירים שנתחדשו בה הודות נשיאה ומנהיגה כ"ק אדמו"ר הרה"ק הרש"ב נ"ע זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, הן בחיזוק עניני עבודת החסידות והן בהפרחת והתרחבות לימוד תורת החב"ד, בין עדת החסידים.

אמנם דבר זה דורש התרכזות עבודה רבה בעיבוד עיוני ותוכני של הרבה עובדות ומאורעות ולחדור בפנימיות הענינים למצוא בהם הפתיל התיכוני המאחד ומקשרם יחד להכוונה הפנימית של מחוללם ה"ה כ"ק אדמו"ר הרה"ק נ"ע זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, עבודה משוכללה כמו זו קובעת ברכה לעצמה וראוי להרשם בספר מיוחד לזכרון נצח.

ואלם כאן חפצים אנחנו לעורר תשומת לב הקוראים רק על מפעל אחד של כ"ק רבינו הרה"ק הרש"ב נ"ע, שהוא אחד ממפעליו הכי ענקיים העומד - בלי ספק - במרכז עבודתו ופעולתו הק'. כוונתנו בזה על התיסדות הישיבה „תומכי תמימים" יצ"ו בשנת תרנ"ז בליובאָוויטש, שאנחנו חוגגים בשנה זו חגיגת היובל של שנת הארבעים לקימה: תרנ"ז-תרצ"ו.

עם יסדותו של המוסד „תומכי תמימים" בשנת תרנ"ז נכנסה תקופה חדשה בסדר לימוד תורת החב"ד ונוצר טפוס מיוחד של חסיד חב"די.

*

*

*

תורת החסידות החבדי"ת, אם כי תכליתה וכוונתה הפנימית היא - כמו כל דרכי ושיטות החסידות, שמקור מוצאם ממקור אחד נאמן, היא תורת מורנו הבעש"ט נ"ע - העבודה הנפשית בכירור וזיכון המדות שבלב, אמנם בזה יתרון לתורת החב"ד שהיא בנוי' על אדני השכל, החכמה, הבינה והעדת.

התוכן

עמוד ג - ה

המערכת

דברים אחדים ליום ההילולא ב' גיסן

אגרות הקודש

	פקסימילה ממכתב כ"ק אדמו"ר בעל צמח צדק
ו - יב "	ובאור מיחוסו ותוכנו של המכתב הנק' בשם יאיר נתיב
יג - לז "	המשך מהמכתבים הקדושים מהגניזה החערסאנית
לח "	שורת מהרה"ח מהרי"ל אחי כ"ק רבינו הגדול ג"ע
לט "	ר' מרדכי רב בעיר ויטאמיר בהל' פסה ושאר ענינים
מ "	תשובה מהרה"ג ר' יוסף להג"ל
מא - מח "	מאמר "אבות החסידות" מכ"ק אדמו"ר שליט"א מליובאוויטש
נד "	מכתבים . . . . .

ש ע ר י ח ס י ד ו ת

נח - סא "	העתק מספר פוקח עוריס מכ"ק אדמו"ר האמצעי ג"ע
סב "	לכתב מהרה"ח ר' פסה מאלאסאדאוקער ג"ע
סג "	בענין ירושה אצל עכורים -
סד - סו "	התהוות יש מאין -
סו "	שאלות והערות במאמר ד"ה טוב לי חורת פיך חרצ"ו -
" "	שאלה בס' התניא -
סז "	" " " -
" "	" " " -

ש ע ר י ת ו ר ה

סח "	הרב ארי' ליב נימיטין	ביאור דברי הרמב"ם בהל' חגיגה -
סט "	ר' מרדכי זעלבאָוויטש	בענין איסור כולל בנזיר -
עג - עז "	יהודא עבער	ביאור ענין בעל בנכסי אשתו -
עח - פ "	הר' שמואל זאלמאָנאָו	בענין הקדש מפקיע מידי שיעבוד -
פב - פ "	הרב שמעון גליצשטיין	בענין מלאכת החרישה -

ש ע ר י י ש י ב ה

פג - פה "	התמים פנחס קליין	בענין מכירת שטר -
פו - פז "	שמואל שטיין	בענין טבילת כלים -
" "	"	הערה בדברי שו"ע רבינו ז"ל -
פז - פח "	יעקב ליב מאַרקאָוויטש	בענין ביג' חייב על העוברין -

דברי ימי החסידים

החסיד ר' גבריאל גושא חן

פט - פטז "

ש ו נ ו ת - מ ו ד ע ו ת

התמימים

יוצא מזמן לזמן ע"י

איגוד תלמידי התמימים

בהשתדלותו של מנהל האיגוד הרב שניאור זלמן גורארי

בעזה ש"י, ווארשא חדש ניסן - תרצ"ז

בעריכת:

הרב ר' יחזקאל פייגין (שערי חסידות), הרב ר' יהודא עפער (שערי תורה)

עורך כללי: הר' שמואל זלמנוב

חוברת ששית

מקדשת ליחי ההילוכא

ב' וי"ג ניסן